

Komunitator

➤ Idriji tudi
uradno
Unescova
listina

➤ Nov dom
upokoencev
v Idriji

➤ 50 let
Kolektorja

➤ Monografija
o idrijski čipki

KOLEKTOR
50 let / years

Prijavi popravi

Na voljo že več kot 100
pooblaščenih servisov,
kjer lahko na enem mestu
opravite prijavo in cenitev
škode ter popravilo.

080 28 64

Kakor da se nič ni zgodilo

triglav

www.triglav.si

Vsebina

- 5 **Unescova listina**
Idrijski rudnik živega srebra je s španskim Almadenom tudi uradno prejel Unescovo listino o vpisu na seznam svetovne dediščine
- 6 **Naravne nesreče**
Idrija se je tokrat izognila najhujšemu
- 10 **Otvoritev**
Nov dom upokojencev v Idriji je prvi primer javno–zasebnega partnerstva na tem področju pri nas
- 15 **Portret**
Fanči Gostiša je za Idrijo to, kar je za Ljubljano Vavpotič
- 22 **Prihodnje leto bo leto jubileja**
Kolektor bo januarja prihodnje leto obhajal 50 let
- 71 **Idrijska čipka**
Izšla je monografija o idrijski čipki, z nitjo pisani zgodovini
- 74 **Obletnica**
Idrijski kolesarji so praznovali delovno
- 76 **Nasveti**
Kaj in koliko zaužiti, da ne bomo predebeli?

Komunitator

Izdaja: FMR - MEDIA založništvo publikacije in promocija d. o. o. • **Direktorica:** Tadeja Golob • **Glavna in odgovorna urednica:** Polona Rupnik • **Uredništvo:** Arkova 43, 5280 Idrija, E-mail: polona.rupnik@kolektor.com, tel.: (05) 37 50 599, fax: (05) 37 50 354, GSM 051 689 204 • **Grafični oblikovalec:** Andrej Potočnik • **Sodelavci:** Tina Bajt, Marija Benčina, Tomaž Hvala, Janez Kavčič, Tomaž Kek, Marko Mrak, Polona Rupnik, Bojan Sever, Matevž Straus, Robert Šabec, Filip Šemrl, Marija Trušnovc, Maja Vojska • **Fotografije:** Tina Bajt, Iztok Bončina, arhiv hotela Cerčno, arhiv OŠ Cerčno, arhiv GJV, arhiv MMI, arhiv Borisa Gostiša, Branko Govekar, Iztok Hvala, Arne Hodalič, arhiv ICK, arhiv Tjaše Kermavnar, Bruno Stanislav Kopač, Janez Podobnik, Miran Podobnik, Albin Rogelj, Matej Rojina, Bruno Rupnik, Polona Rupnik, Filip Šemrl, Špela Šemrl, Milan Trušnovc, Robert Zabukovec • **Oblikovna zasnova:** KULT, Oblikovalski studio, Simon Kajtna, s. p. • **Jezikovni pregled:** Vanja Jež Strel • **Naklada:** 8000 izvodov • **Naročnina:** časopis je brezplačen • **Tisk:** ČukGraf d. o. o. **Distribucija:** Pošta Slovenije • Časopis si lahko ogledate na spletni strani: www.fmr.si • **Naslovnica:** prazniki

Copyright® FMR - MEDIA. Fotografije in vsebina časopisa so zaščiteni z avtorskimi pravicami. Nobenega dela časopisa ni dovoljeno razmnoževati, niti kako drugače kopirati, navedbe iz njega pa je mogoče uporabiti le po predhodnem pisnem dovoljenju izdajatelja

Foto: iStockphoto

Drage občanke in občani

Bojan Sever

Letos se na vas obračam s posebnim spoštovanjem. Kljub kriznim časom namreč lahko tudi zaradi vas, vaše volje in vaše pripravljenosti sodelovati v naših projektih, usmerjenih v napredek naše občine, zaključujemo leto 2012 z dobrimi občutki. Prav zaradi vseh vas, ki ste se v različno dogajanje v občini aktivno vključili, smo postorili marsikaj in mnogo se je tu pri nas dogajalo. Velik projekt gradnje vodovoda iz Idrijske Bele do Idrije je terjal mnogo potrpežljivosti, zlasti prebivalcev Idrijske Bele, a s strpnostjo in medsebojnimi dogovori nam je dela uspelo pripeljati v zaključno fazo.

Ne bomo ob tej priliki delali inventure vseh aktivnosti, ki so v tem letu v občini potekale. Ker smo v času praznikov, času druženja in zabave, naj se dotaknemo zgolj dogajanja v bolj družbeni sferi dejavnosti, na katero prevečkrat kar malo pozabimo. Mnoge prireditve so letos popestrile naš vsakdan, take čisto sprostitvene, pa tudi tiste bolj strokovne. Pri vseh ste se, drage občanke in občani, odlično izkazali, tako pri njihovi organizaciji in izvedbi,

kot tudi pri podpori s svojo udeležbo. Mnoge izvirne ideje ste prispevali, mnogo iznajdljivosti in inovativnosti ste pokazali in tako pripomogli, da smo kljub krizi ohranili vedrino duha.

Tudi v bodoče bomo to vašo energijo še kako potrebovali, saj so pred nami veliki izzivi. Naslovi, s katerimi se Idrija ponaša, ne prinašajo zgolj slave in dobrega imena, bolj kot to se nanje navezuje odgovornost

in prizadevanja, da priznanja upravičimo in ohranimo. Tudi iz tega naslova se torej poleg finančno obsežnih investicij, ki so načrtovane v naslednjih letih, pred nami odpira mnogo dela.

Računamo na vaše sodelovanje in skupaj bomo ustvarjali okolje, v katerem se bomo dobro počutili.

Z optimizmom, ki je v današnji družbi vse redkejša dobrina, stopimo v leto 2013. Naj trinajstica v letnici ne zbuja negativnih vraževernih pomislekov, naj ne prinese problemov, temveč rešitve. Naj se občutek nemoči in osamljenosti umakne pogumu in občutku sprejetosti. Naj se namesto sporov rojevajo prijateljstva, poti naj se usmerjajo k skupnim ciljem delati dobro v lastno in skupno zadovoljstvo. Če bo tako, nam bo v prihodnjem letu gotovo lepo.

Srečno!

Listina Unesca končno v Idriji

Polona Rupnik

Župana Idrije Bojan Sever in španskega Almadéna Carlos Jesus Rivas Sanchez sta na posebni svečanosti, ki so jo pripravili v idrijski Modri dvorani, iz rok predstavnice Unesca Petye Totcharove prejela uradno listino o vpisu dediščine živega srebra Idrije in Almadena na Unescov seznam svetovne kulturne in naravne dediščine.

»V veliko čast mi je, da sem lahko tukaj v Idriji, da skupaj proslavimo vpis na Unescov seznam, ki je združil dve različni državi z največjima rudnikoma na svetu. Državi Slovenija in Španija ter mesti Idrija in Almadén so zelo dobro sodelovali in pripravili izjemno nominacijo, ki jo je Unescov odbor tudi potrdil konec junija letos,« je povedala Unescova predstavnica **Petya Totcharova** in nadaljevala, da je Unesco ocenil, da sta »rudnika Almadéna in Idrije edinstvena primerka izkoriščanja živosrebrne rude, stoletja sta bila zelo pomembna in imata bogato zapuščino, povezano s pridobivanjem te rude.« Minister za izobraževanje, znanost, kulturo in šport **dr. Žiga Turk** je bil vpisa Idrije na Unescov seznam seveda vesel, a kot je dejal, to ni ne prva ne zadnja nominacija. »Trudili se bomo še naprej, nekaj nominacij je v teku – Dinarski kras, prihaja Plečnik, je pa vpis na Unescov seznam prav gotovo velika spodbuda Idriji, pravzaprav tudi slovenski tehnični dediščini.« V prihodnjih

Unescova predstavnica Petya Totcharova, minister za izobraževanje, znanost, kulturo in šport dr. Žiga Turk, veleposlanica Španije v Sloveniji Anunciada Fernandez de Cordova, idrijski župan Bojan Sever in župan Almadena Carlos Jesus Rivas Sanchez

letih bo potrebno pošteno zavihati rokave, kajti vpis na Unescov seznam bo potrebno tudi upravičiti, postoriti še vse, kar pred vpisom ni uspelo, predvsem pa župan **Bojan Sever** upa, da »se bo naša mentaliteta, kot se je do zdaj, še naprej

spreminjala v pozitivno smer in da bo naša preteklost prinesla boljšo prihodnost.« Sicer pa si Idrija od vpisa na Unescov seznam svetovne dediščine največ obeta na področju turizma. Prvi pozitivni učinki vpisa so menda že tu.

Včasih premalo, drugič preveč

Marija Benčina

Je že tako na tem svetu, da se največkrat ne izide, da bi se stvari ravno prav postavile na svoje mesto. Še pri tistih stvareh, kjer imamo sami malce vpliva, se največkrat uštejemo in nam hodi včasih kaj preveč, drugič pa nam česa manjka. Še raje pa se to dogaja tam, kjer se stvari dogajajo neodvisno od naše volje, pogosto ravno v nasprotju z njo.

▶ Brez »blazine«, ki uravnava gladino Idrijce, bi bila slika drugačna – strašljivejša

Najbolj žalostno pa je, da nam stvari gredo narobe ravno zaradi nas samih in naših negativnih vplivov, kar se nam zadnja leta vse pogosteje dogaja. Narava se je naveličala tolerirati našo objestnost in je sklenila, da nas bo streznila. Letos je to vzela dobesedno in nam je po dolgotrajni poletni suši žejo pogasila z obilnimi padavinami.

Padavine, ki so nas doletele konec oktobra in začetek novembra, bi si sicer zaslužile krepkejši izraz kot le obilne, a ga nekako ne najdem v svojem besednjaku, pa tudi ne v slovenskem pravopisu. Morda bi jih bolje opisala skovanka, povedana v naslednjem stavku: »Letošnje novembrske padavine so bile med najobilnoobilnejšimi v zadnjih nekaj letih.«

Pa ni namen tega članka kovati nove besede, pač pa na kratko povzeti, kaj vse se je v teh, z močo tako radodarnih dneh, pri nas dogajalo, pa tudi, zakaj se je navsezadnje vse kolikor toliko dobro izšlo.

Prvi deževni val nas je preplaval – dobesedno – 28. in 29. oktobra. Prispodoba, da je lilo kot iz škafo, sploh ne more ponazoriti dejanske količine dežja, ki so nam jo oblaki spuščali na

žejna tla. Le-ta so žejo kmalu pogasila, tako da je voda tekla po površini povsod tam, kjer je našla pot. Zakon težnosti jo je vodil navzdol do rek in potokov, ki so naraščali tako rekoč iz minute v minuto, zato ne čudi, da je reka Idrijca pri Podroteji dosegla kritično višino 450 cm. Kljub izjemno veliki količini padavin in temu primernim visokim vodostajem rek in potokov, pa ta prvi naval dežja na Idrijskem ni povzročil večje škode, z izjemo Lajšta v Idrijski Beli, kjer je narasla voda poškodovala otroška igrala.

Da smo jo dokaj dobro odnesli, so verjetno pripomogli tudi posegi na vodotokih, ki so bili opravljeni v zadnjih dveh letih kot sanacijski ukrepi po neurju v letu 2010. Podjetje Hidrotehnik, ki kot koncesionar upravlja z našimi vodotoki, je vložilo precej dela in državnega denarja v sanacijo večjih in nekaterih manjših vodotokov, nekaj pa je zraven dodala še občinska blagajna. Velika investicija je bila izvedena pod idrijskim pokopališčem (pri Kavčiču), bili so izpraznjeni prodi na Idrijci in Nikovi, saniranih je bilo kar nekaj kritičnih točk na Kanomljici in pritokih, saniran in očiščen je bil Gačnik. V Sp. Idriji je bil odstranjen večji del otoka sredi Idrijce (nasproti Kogeja), pri

Rotomatiki pa je bil v sklopu projekta IN PRIME zgrajen protipoplavni zid, ki je že v letu svojega nastanka upravičil stroške izdelave, saj bi sicer voda ogrozila pravkar zaključeno pomembno investicijo, nov razvojni institut. Tudi stroški vseh prej naštetih sanacijskih del so se izkazali za upravičene, saj bi višina škode, ki bi jo deževje brez teh predhodnih posegov na vodotokih povzročilo, vložena sredstva zagotovo krepko preseгла.

Potem, ko smo ob 1. novembru obiskali grobove naših rajnih, so se na nebu nad nami ob koncu tedna ponovno odprle vse zapornice. Vremenoslovci so napovedovali in svarili pred hudo uro in napovedi so se žal uresničile, zlasti v napovedani količini padavin, ki pa so naše kraje zajele z manjšim časovnim zamikom. Da bi se skušalo škodo čim bolj preprečiti, ob nastali pa čim hitreje ukrepati, je bil 4. novembra sklican sestanek poveljstva Štaba civilne zaščite (poveljnik je Ivan Jereb, namestnik Aleš Lapajne), Gasilske zveze Idrija (poveljnik Boris Peternelj, namestnik Andrej Jereb) in Prostovoljnega gasilskega društva Idrija (poveljnik Oskar Brus, namestnika Andrej Jereb, tudi vodja operativnega centra, in Uroš Pavšič). Razglašena je bila 1. stopnja pripravljenosti za vsa gasilska društva v občini ter uvedena neprekinjena dežurna služba. Napolnjene in razdeljene so bile protipoplavne vreče. Le-te se polnijo v Zali s peskom primerne granulat. Nekaj jih je vedno napolnjenih na zalogo in so skladiščene v bivšem jašku Delo. Ker pa material v enem letu preperi, količina na zalogi ne zadošča za poplave večjega obsega, zato jih je treba polniti tudi sproti. So pa te vreče več kot dobrodošel protipoplavni rekvizit, saj služijo kot odbojni zid, zapora pred vdorom vode ob vhodih in okenskih odprtinah ter kot pregrada za preusmeritev vodnega toka.

Noč je k sreči minila dokaj mirno, 5. novembra zjutraj pa so prispeli prvi klici na pomoč, zato je bil po 5. uri zjutraj aktiviran Štab civilne zaščite, poveljniki gasilskih društev pa so aktivirali svoje enote in jih poslali na teren. Čeprav Idrijca pri Podroteji ni dosegla take višine kot teden dni prej, tokrat je bil njen vodostaj »samo« 409 m, pa ji ob pretoku kar 268m³/s (normalen pretok v tem letnem času znaša cca. 5 m³/s), struga ni več zadoščala in se je razlila na območju Gregorčičeve ulice v Idriji, v Sp. Idriji pa pri Kramarjevem hlevu in na Poklonu (stara cesta), zalila pa je tudi nekaj kletnih in skladiščnih prostorov v Sp. Idriji.

Prvi val padavin je največ škode povzročil na Lajštu

Nevsakdanji pogled na sotočje Idrijce in Nikove

Dežurne službe so prejele tudi prva obvestila o plazovih. Najbolj ogroženo je bilo območje Kanomlje in Razpotja (Kanomeljskega), kjer je bila tudi količina padavin največja, ob njihovem višku na ožjem območju kar 200 l/m² (normalna količina padavin znaša 30-50 l/m²). Nekaj nastale škode je bilo sanirane takoj, zlasti tam, kjer je bilo to nujno zaradi zagotovitve prevoznosti cest, druga, nastala predvsem na kmetijskih zemljiščih in infrastrukturi, pa se bo sanirala postopoma, saj nekateri posegi pomenijo precejšen zalogaj v delu in denarju.

Največje breme ukrepov so na terenu prevzele gasilske enote, ki so bile na terenu aktivne ves dan. Poleg reševanja problemov, ki jih je povzročalo razlitje vodotokov in

proženje plazov, je za dodatno delo poskrbel še izjemno močan veter, ki je 5. novembra zapihal na območju Gor, Dol in Zavrata, pa tudi v Godoviču in Črnem Vrhu ter poruval okrog 30 dreves in odkril nekaj streh, ki pa so bile v sodelovanju z domačini hitro pokrite.

S še odprtimi ranami so naša pobočja čakala novo pošiljko dežja, napovedanega za 11. in 12. november. K sreči nas je tokrat glavčina padavin obšla in se je izlila nad Trnovskim gozdom. Kljub temu pa so tisti, ki smo jih zgoraj navedli kot naše anjele varuhe v takih vremenskih razmerah, delovali v stanju pripravljenosti kot pred enim tednom. Padavin, kot rečeno, ni bilo toliko, »le« 60-80 l/m², pojavljale pa so se v izredno močnih intervalih. Razen visokega vodostaja rek – do 120 cm, ki je za napovedjo

vremenoslovcev zamujal kakih 10 ur – ter sproženih nekaj dodatnih plazov, do večjih težav ni prišlo in tudi večjega posredovanja gasilcev nismo potrebovali.

Pa smo tako iz premalo in to čisto zares premalo vode poleti novembra v njej tako rekoč zaplavali in je imeli čez glavo preveč. Tako kot nam je njeno pomanjkanje povzročalo težave, saj je bilo treba vodo v nekatere kraje dovažati, nam je še večje probleme povzročilo njeno preobilje. Pa vendar, če se spomnimo, kaj vse so morali prestati ljudje drugje po Sloveniji, zlasti na Štajerskem, smo lahko zadovoljni. Kot že rečeno, so bile posledice manjše zaradi nekaterih že opravljenih posegov na vodotokih, mirneje pa Idrijčanke in Idrijčani lahko spimo že od temeljite regulacije struge Idrijce, ki je bila izvedena v osemdesetih letih, v okviru protipoplavne sanacije po poplavih leta 1982, ko je maja poplavljal Idrijca, oktobra pa Nikova. Takrat so bili na poti reke skozi mesto opravljeni koreniti posegi, od jezua pod idrijskim pokopališčem, do ureditve vtoka Ljubevščice ter dvojnega rečnega korita v strugi od jezua pod pokopališčem do t. i. mehkega jezua, ki se nahaja pod mostom pri Kolektorju. Njegova funkcija je uravnavanje pretoka Idrijce, namestitev pa je bila omogočena z državnimi sredstvi in načrtovana tako, da dopušča pretok vode kar 500 m³/s, kar bi moralo, ob upoštevanju podatkov o stoletnih vodah, zadoščati za zagotovitev poplavne varnosti.

Za razjasnitev mistike delovanja tega jezua (pogovorno mu pogosto rečemo kar blazina), smo zaprosili Davorja Velikanjeta, ki za upravljavca Soške elektrarne Nova Gorica skrbi za male hidroelektrarne na Idrijskem. Povedal nam je, da je jez sestavljen iz fiksnega in gibljivega dela. Fiksni del je armiranobetonski prag z dvema poljema širine po 20 m, ter vmesni steber mostu širine 1 m. Na fiksnem delu jezua je pritrjen gibljivi del iz dveh gumenih blazin, napolnjenih z vodo (mehki jez), dolžine po 20 m. Maksimalna višina blazin je 2 m. Ob desnem bregu mehkega jezua se nahajajo štiri kanalske zapornice za regulacijo vtoka vode v dovodni kanal za malo hidroelektrarno Marof ter manipulativni jašek, iz katerega se polnita vreči. Manipulativni jašek ima mokri in suhi del. V mokri del jaška je priključena cev za polnjenje in praznjenje vreč ter cev za polnjenje manipulativnega jaška, posledično obeh vreč. Iz mokrega dela jaška voda odteka preko prelivnega polja v suhi del.

Bolj preprosto in po domače povedano sta bistvo tega jezua dve gumeni vreči, napolnjeni z vodo, iz česar izhaja tudi ime mehki jez.

Naravne nesreče

Vreči se polnita iz manipulativnega jaška, katerega maksimalni nivo je na višini maksimalne višine vreč. Pri normalnem vodostaju Idrijce sta obe vreči polni, poln pa je tudi manipulativni jašek. Pri povečanem pretoku Idrijce ta pritiska na gumeni vreči in s tem poriva vodo iz vreč v manipulativni jašek. Odvečna voda iz manipulativnega jaška preko prelivnega polja odteče v Idrijco. S tem se zniža višina vreč in nivo Idrijce za jezom. Po znižanju nivoja Idrijce pod maksimalni nivo vreč se vreči napolnita preko manipulativnega jaška, ki ga napolni potopna črpalka.

Tudi zaradi tega mehkega jezua lahko torej prebivalci Idrije ob nenormalno obilnem deževju kolikor toliko spokojno spimo. Da pa bi lahko spali še mirneje, bo treba postoriti še marsikaj. Poleg tega, da bo ponovno potrebno očistiti prodišča in zaplavne pregrade, ki so zapolnjene z novim materialom, je nujno zagotoviti poplavno varnost Ute z izgradnjo ustreznega podpornega zidu in ograje ob Idrijci, prav tako bi ustrezen podporni zid zagotovil večjo poplavno varnost v Sp. Idriji pri gasilskem domu, na območju trgovsko-poslovnega centra in na Poklonu. Velik projekt, ki čaka na izvedbo, je ureditev Nikove na območju Žabje vasi, pa vse do Nebes. Potrebno bo ustrezno urediti most na Lajštu tako, da bo njegova pretočnost večja. Tudi Gačnik bo moral ponovno postati delovišče, saj je divja voda podrla pregrade in ga ponovno napolnila s kamenjem. Prav tako bi bilo potrebno čiščenje obrežne vegetacije ob vseh vodotokih, ker le-ta zavira pretok vode. Za te posege pa je večkrat problem pridobiti vsa dovoljenja, ker so struge del zaščitenih območij (Natura 2000, krajinski park ...).

Problemov je torej mnogo, od majhnih do velikih, zavedamo se jih in tudi ideje, kako jih rešiti, imamo, kot vedno pa se zatakne pri denarju. Če bi ga imeli dovolj, bi bilo vse prej navedeno že postorjeno in morda še kaj, kar v tem trenutku niti ne ocenjujemo kot nujno. Pomanjkanju denarja navkljub pa bo treba vsako leto tudi glede zagotavljanja večje poplavne varnosti kaj postoriti. Že

Novi potočki so v Jurčkovi grapi (in še marsikje drugje) spremenili vsakdanjo krajinsko podobo

samo boljše, predvsem pa sprotno čiščenje cest, propustov in jaškov, kar se da doseči že z boljšo organizacijo za to pristojnih služb in ne terja velikih denarnih vložkov, bi lahko k manjši poplavni škodi veliko prispevalo. Upamo pa tudi, da bo Hidrotehnik, upravljavec naših vodotokov, opogumljen od pozitivnih učinkov že izvedenih del na našem območju tudi v bodoče idrijsko občino vsako leto izdatno vključil v pripravo letnega delovnega in finančnega načrta.

Ne glede na to, kaj vse smo in kaj še bomo postorili, pa bo narava še vedno ostala močnejša od nas in nam bo poleg mnogo lepih pripravila tudi kako neljubo presenečenje.

Ko naravne sile pokažejo svojo strašno moč, je človek majhen in nebogljen, sploh če je v nesreči sam. Na srečo lahko vedno računamo na pomoč tistih ljudi, ki so nam tokrat in tudi že tolikokrat prej pomagali in nas že samo njihova prisotnost pomirja. To so tako člani štaba civilne zaščite, ki znajo hitro in učinkovito organizirati pomoč in ustrezne ukrepe, kot tudi vse enote na terenu, ki pomoč nudijo v še tako hudih razmerah. Naloga teh ljudi je zahtevna, že zaradi nevarnosti, ki so jim zaradi izrednih razmer izpostavljeni, pa tudi zato, ker

morajo ohraniti trezno glavo v okolju, kjer nemalokrat vlada strah, včasih tudi panika. Najpogosteje na pomoč priskočijo gasilci, če pa je to potrebno, se vključijo tudi zdravstvene službe, podjetja, največkrat Komunala in Zidgrad, pa tudi samostojni podjetniki, ki imajo ustrezno opremo, zlasti gradbeno mehanizacijo, ki je potrebna za izvedbo sanacije. Včasih je potrebno sodelovanje Centra za socialno delo, Rdečega križa in Karitas. Občine na terenu sicer ni zaznati, razen morda uslužbencev občinske uprave, ki pregledujejo in ocenjujejo škodo ter načrtujejo ukrepe za njeno sanacijo, je pa zato občina na koncu glavni plačnik storitev, ki se potrebne za ponovno vzpostavitev normalnega stanja.

Pa smo spet pri izhodišču enkrat premalo, drugič preveč. Ker je denarja za preventivo premalo, nas kurativa stane preveč, zanimivo pa je, da se rekla ne da obrniti. Če bi namreč imeli sredstev za preventivo preveč, bi nas kurativa v nobenem primeru ne stala premalo, saj če je zanjo treba dati še tako malo, je to še vedno preveč v primerjavi s predpostavljanim stanjem, da bi nas take nesreče sploh ne doletele. Toda to bi bilo že skoraj pravljичno stanje, ki pa si ga morda v tem prednovoletnem času lahko vsaj zaželimo.

Cesta Medved Kanomlja

Cesta Cun-Česnik

Cesta pri Medvedu v Kanomlji

Poškodovane ceste, ki otežujejo ali celo onemogočajo dostop do posameznih domov, zahtevajo nujno ukrepanje

Idrija naj bi postala "prestonica znanja"

Polona Rupnik

Idrija je gostila Idrijski forum, ki ga je organizirala Akademija Finance. Namen tovrstnih regionalnih forumov je predstaviti regijo kot tako, njene razvojne poti, možnosti in priložnosti ter spregovoriti o dobrih podjetniških rešitvah, ki kažejo na to, da lahko uspemo in dosežemo vse, kar hočemo, le upati si moramo.

Prvi del gospodarskega foruma je bil posvečen okrogli mizi, na kateri so gostje – logaški župan **Berto Menard**, direktorica Unicommerca **Marjana Dajčman** in predsednik koncerna Kolektor **Stojan Petrič** – spregovorili o razvojnih priložnostih in zadregah. Po Petričevih besedah je Kolektor vaje kriz, saj se je v svoji 50-letni zgodovini velikokrat spopadal z njimi. Kot je povedal zbranim, naj bi Kolektor letošnje leto zaključil s 420 milijoni evrov prihodkov od prodaje, kar je manjša rast kot leto prej. Podoben obseg poslovanja pričakujejo tudi prihodnje leto. »V najslabšem primeru lahko naročila upadejo za petino, a bomo kljub

temu brez izgube,« prav Petrič. In kakšni so obeti za prihajajoče leto 2013? Predsednik koncerna Kolektor Stojan Petrič predvideva za pet do deset odstotkov manjša naročila iz Nemčije, ki upadajo že v tem četrletju. »Rast prodaje prihodnje leto pričakujemo v ZDA in na Kitajskem, medtem ko bo prodaja manjša v Evropi in na Japonskem,« je na Idrijskem forumu še povedal Petrič.

Sicer pa kriza kaže zobe prav na vsakem koraku. V Unicommercu, ki prek manjših trgovcev prodaja izdelke za urejanje okolja, so upad prodaje sprva pripisali posledicam suše, je povedala direktorica omenjenega podjetja Marjana Dajčman. »Septembra smo že vedeli, da ljudje nimajo denarja. Zaradi negotovosti ne zapravljajo niti tisti, ki denar imajo,« je še dodala.

V koncernu Kolektor si želijo, da bi v Idriji ohranili znanje in razvoj, proizvodno dejavnost pa postopoma selili drugam. Da bi v Idrijo privabili visoko izobražen kader iz drugih krajev in zagotovili, da bi se izobraženi domačini po končanem

študiju vračali nazaj domov, pa bi morala idrijska občina zagotoviti tudi ustrezno infrastrukturo, da bi z njo zagotovila boljše bivanjske pogoje za občane. Idrijski župan **Bojan Sever**, ki se je tudi udeležil Idrijskega foruma, si želi, da Idrijčani ne bi bili tako odvisni od idrijskega gospodarstva, pač pa bi svoje poslovne priložnosti poiskali v drugih, predvsem storitvenih panogah. Ena takih, ki ponuja veliko možnosti razvoja, je po Severjevem mnenju turizem. Na turizem stavi tudi logaška občina, ki se zaveda, vsaj tako pravi njen župan Berto Menard, da je v primerjavi s sosednjimi občinami v velikem zaostanku. »V Logatcu capljamo pri infrastrukturi, a v prihodnje načrtujemo velike in drage projekte.«

Večer na idrijskem gradu Gewerkenegg so zaokrožili s primeri dobrih praks. Organizatorji so izpostavili idrijsko podjetje Astech, ki naj bi po besedah direktorja **Sebastjana Čarja** do leta 2015 postal vodilni serviser klimatsko-prezračevalnih naprav v Sloveniji, in logaški Kele & Kele, v okviru katerega deluje Mlekarna Krepko.

Okrogle mize so se udeležili (z leve proti desni) logaški župan Berto Menard, direktorica Unicommerca Marjana Dajčman in predsednik koncerna Kolektor Stojan Petrič

Idrija se ponaša z novim domom upokojujencev

Polona Rupnik

S slavnostno otvoritvijo novega doma upokojujencev so se končala 10-letna prizadevanja Idrijčanov za nov dom, saj je bil prejšnji močno dotrajan in povsem neprimeren. Dom upokojujencev Idrija je večmilijunska investicija družbe FMR.

»Zame je današnji dan pomemben iz dveh razlogov; ker se nadaljuje delo mojega pokojnega očeta, ki je bil prvi direktor doma upokojujencev v Idriji, in ker s to investicijo dokazujemo kvalitete koncerna Kolektor. Mislim, da je dom izziv za vse nas, da bomo tudi v bodoče delali podobne stvari v korist idrijskega človeka,« je misli ob otvoritvi strnil predsednik koncerna Kolektor **Stojan Petrič**. Petrič je prepričan, da je nov dom zgrajen za naslednjih 50 let, saj so pri njegovi gradnji uporabili nove, sodobne materiale in moderne pristope in prav to je tisto, kar mu daje veličino.

Zdaj že nekdanji predsednik države **dr. Danilo Türk** je mnenja, da je »Idrija z novim domom celotni Sloveniji ponudila nek zanimiv model razvoja. Verjamem, da lahko govorimo o idrijskem modelu razvoja, tistem, ki temelji na dobri stari industrijski tradiciji, ki ima odlično gospodarstvo za današnji čas in prihodnost ter odlično sodelovanje med gospodarstvom in vsem, kar obstaja v občini. Imamo dom upokojujencev, ki je na ravni hotela s petimi zvezdicami, ima odlične pogoje za bivanje, tudi za sodelovanje starejših z mlajšimi, hkrati pa je tak dom posledica javno-zasebnega partnerstva.« Gre za prvi tovrstni primer javno-zasebnega partnerstva na področju domske oskrbe pri nas. »Tu smo orali ledino,« je povedal predsednik koncerna Kolektor **Stojan Petrič**.

V novem domu upokojujencev je, tako pravi direktor doma **Samo Beričič**, 153 postelj v eno- in dvoposteljnih sobah, z novogradnjo so pridobili še dementni oddelek, 8 varovanih stanovanj in možnost namestitve 11 oseb v oddelku za dnevno varstvo. Trenutno enota Idrija šteje 125 stanovalcev, enota Marof 148, za vse varovance pa skrbi 153 zaposlenih. Glede na dejanske potrebe pa bodo v bodoče še dodatno zaposlovali.

September, oktober, november 2012

September

1. september – Skupaj s praznikom idrijske mestne krajevne skupnosti so pripravili tudi prvi festival idrijskih žlikrofov. Pobudnica je bila idrijska občina, ki želi, da bi društva in nevladne organizacije sama znala pripraviti in izvesti lokalno prireditev. Tokratno je financirala idrijska občina, kot dejavna partnerica pa je v omenjenem projektu nastopila tudi Idrijsko-Cerkljanska razvojna agencija.

4. september – Delegacija idrijske občine je obiskala hrvaško Lepoglavo in se dogovorila za podpis listine o pobratenju. S tem dejanjem bodo še okrepili stike med mestoma, ki ju družijo bogata tradicija ročno klekljane čipke.

5. september – »V devet od desetih krajevnih skupnosti grem na njihov praznik, v spodnjejidrijsko KS, drugo največjo v občini pa ne, ker cerkveni praznik veliki šmaren, izkoristijo za blatenje občine pred ljudmi, namesto da bi se posvetili tistemu, čemur je ta cerkveni praznik namenjen,« je vidno nezadovoljen dejal idrijski župan Bojan Sever in s tem posredno odgovoril predsedniku tamkajšnje krajevne skupnosti Iztoku Seljaku, s katerim imata stike le še prek pisem. Ta mu očita, da je njegova KS podhranjena, župan pa tega ne zanika, toda prepričan je, da so časi slabi in je zato treba tudi malo potrpeti.

13. september – Pred osemnajstimi leti se je v Ledinah za en dan čas pomaknil

za nekaj desetletij nazaj. Najprej se je vse dogajalo v Jurečevi šupi in okrog nje, potem pa skoraj po vsej ledinski planoti. Ponavadi so v okviru prireditve Od zrna do kruha predstavili tista opravila, ki dajejo pečat etnološkosti, in sicer stare običaje in znanja, povezana s kruhom.

20. september – Obdobje po letu 2013 daje še večji poudarek ekološkemu kmetijstvu. Kaj prinaša usmeritev v ekološko kmetijstvo, ali je to korak najprej v smeri zdrave prehrane, ohranjanja rodovitnosti tal, rešitev za težave, ki jih povzročajo kmetijske spremembe? Ali z ekološkim načinom kmetovanja prispevamo k ohranitvi slovenskih kmetij in povečanju njihovega dohodka? Na ta in druga vprašanja na temo ekološkega kmetovanja so iskali odgovore na okrogli mizi v Cerknem.

22. september – V Idriji so se začeli letošnji slovenski Dnevi evropske kulturne dediščine. V tednu, ki je sledil, se je v več kot 70 mestih in krajih zvrstilo krepko čez 140 brezplačnih dogodkov za ljubitelje kulturne dediščine. Na svoj račun so prišli vsi, ki jih zanima, kako se dediščina prenaša iz roda v rod in na kakšen način povezuje starejše in mlajše generacije.

22. september – Viktor Kravanja je pred 55 leti ustanovil cerkljanski radioklub. Ko so delo v njem prevzeli mlajši, se je ta začel razvijati. Slavja se je tokrat na Črnem vrhu nad Cerknim, kjer imajo svojo postojanko, udeležilo pol stotnije radioamaterjev iz vse

Slovenije. Vsi tarnajo, da podmladka ni, ker sta se mobilna telefonija in internet močno razvila. Ob jubileju so najzaslužnejše cerkljanske radioamaterje tudi nagradili s plaketami in z značkami oldtimer operater.

23. september – LTO Cerkno in Društvo Baška dediščina sta drugo leto po vrsti pripravila pohod po Bevkovi poti. Z njim sta želela prispevati k Festivalu pohodništva, Dnevom evropske kulturne dediščine in spominu na pisatelja in rojaka Franceta Bevka. Pohodniki, letos jih je bilo skoraj 100, so na slabe štiri ure dolgo pot krenili iz Cerknega in Hudajužne.

24. september – V Mestni kavarni so odprli Razstavo z naslovom Idrijski rudnik v fotografijah na prehodu iz 19. v 20. stoletje. Na njej je bilo v večjih formatih predstavljeno delo v rudniku in njegovi topilnici. Kustosa Mestnega muzeja Darko Viler in Anton Zelenc pa sta pokazala še albuma fotografij, ki jih doslej še nihče ni videl.

28. september – Tekoški klub iz Idrije je

pripravil že 12 vzpon na Hleviše. Tek je štel za pokal Primorskih novic. Na Hleviške planine pa ste lahko tekmovali tudi v vožnji z gorskimi kolesi.

30. september – Dan pred cerkljanskim občinskim praznikom so omenjeno občino obiskali predstavniki pobratene italijanske občine Cassacco, ki je severno od Vidma. Največ sodelovanja si omenjeni lokalni skupnosti obetata na področju turizma. Pred prvo obletnico podpisa listine o pobratenu sta župana Vanes Assaloni in Miran Ciglič delegacijo pripeljala na ogled Antonijevega rova.

Oktober

1. oktober – Cerkljani so praznovali. Njihova občina je polnoletna. Toliko časa so namreč že na svojem. Sicer pa občinski praznik praznujejo v spomin na rojstvo rojaka, slovitega matematika dr. Franca Močnika, in ustanovitev Vojkove brigade.

2. oktober – V Mali galeriji idrijskega Mestnega muzeja je bila na ogled nagrajena razstava z naslovom Rastline Slovenije v čipkah. Najprej so si jo ogledali udeleženci letošnjega kongresa Oidfe – Mednarodne organizacije za klekljano in šivano čipko, ki je bil v Franciji. Omenjena organizacija

je bila ustanovljena leta 1982 in združuje več kot 2200 čipkarskih strokovnjakov iz 36 držav sveta. Leta 2016 bo kongres Oidfe pri nas.

3. oktober – Kmetje, ki so se udeležili posveta o ekološkem kmetovanju v Cerknem, so dali vedeti, da razmišljajo o preusmeritvi kmetij. Na Idrijskem in Cerkljanskem je devet odstotkov kmetij že ekoloških, kar je pet odstotkov več kot na ravni države.

20. oktober – V Idriji so odkrili spominsko ploščo Pier Paolu Pasoliniju, italijanskemu pesniku in filmskemu ustvarjalcu, ki ga je s tem krajem povezovalo otroštvo. V Idriji je namreč 1931. leta obiskoval četrti razred osnovne šole.

November

9. november – V stekleni dvorani logaške športne dvorane so odprli slikarsko razstavo upokojenih ravnateljev, dveh iz Idrije, in sicer Alenke Bezeljak in Anice Makuc ter ravnatelja z Vrhnike Janeza Sodje. Da so tudi javnosti pokazali, s čim se ukvarjajo, je zaslužna prav tako upokojena ravnateljica Osnovne šole 8. talcev Metka Rupnik.

12. november – Z zagonom kotlovnice se bodo odslej v Cerknem tamkajšnji osnovnošolci, malčki v vrtcu in obiskovalci muzejskih zbirk, lahko gredli na lesno biomaso. Za 400.000 evrov vredno naložbo so se dogovorili junija letos v Goriških Brdih. Zavezo so takrat podpisali Goriška lokalna energetska agencija Golea, švicarski sklad, cerkljanska občina in tamkajšnja osnovna šola. Naložba sodi v okvir načrtovanih projektov na severnem Primorskem, ki so povezani s sonaravno uporabo obnovljivih energetskih virov.

19. november – Umetniki za Karitas je tradicionalna slikarska kolonija na Sinjem Vrhu nad Ajdovščino. Lani je na njej sodelovalo deset umetnikov, ki so prvič razstavljali tudi v Idriji. Organizatorji s koprške škofijske Karitas računajo, da bodo s prodajo umetniških del iztržili okrog 30.000 evrov.

21. november – V Galeriji sv. Barbare v Idriji je razstavljal italijanski kipar in fotograf Renzo Possenelli. Podobno kot režiser Pier Paolo Pasolini so tudi njegovi bivali v tem mestu. Njegova babica in oče sta se namreč leta 1905 preselila v Trst. Avtor pa je omenjeno razstavo z naslovom Lympha odprl ob svoji 70-letnici in 50-letnici umetniškega ustvarjanja.

27. november – Spodnjeidrijčani se ne bodo gredli na lesno biomaso, ker v tamkajšnji industrijski coni občina ni uspela zamenjati ali odkupiti primerne zemljišča. Tako bodo po stanovanjskih blokih ob neprimernih dimnikih še naprej kurili z različnimi energenti.

Cerkno potrebuje hotel

Cerkljanska s svojo slikovito pokrajino že vsa leta privablja turiste in izletnike. Izletnikov je več kot turistov, Cerkno pa nima hotela ali podobnih turističnih objektov, ki bi zadrževali goste dalj časa. Gostje pridejo, povprašajo po stanovanju in hrani - ker tega ni - odidejo. Tako je iz leta v leto. Turistično društvo, ki bi lahko smotrneje reševalo probleme turizma na Cerkljanskem je bilo sicer ustanovljeno, vendar v društvu ni bilo ljudi, ki bi bili za te probleme zainteresirani in je vse ostalo kar pri začetku.

Edino društvo, ki rešuje Cerkljansko popolnega turističnega mrtvila je planinsko društvo, ki ima v svoji oskrbi dve koči in dve zavetišči. Zavetišči na Robidenskem vrhu in v Ravnah ter planinski koči na Poreznu in v Črnem vrhu nad Cerknim.

Na Poreznu je bilo včasih veliko gostov - prišli do iz Baške grape, Davče, Gorenjske in Cerknega, sedaj pa je obisk iz leta v leto v leto manjši. Temu je seveda krivo to, da Porezen za vozila ni dostopen. Koča na Poreznu propada. Z dolgoročnim posojilom za gradnjo ceste bi morda ta problem rešili, vendar planinsko društvo s svojimi skromnimi sredstvi ne more plačevati anuitet.

Mnogo boljše perspektive ima nova planinska koča v Črnem vrhu. Do nje je speljana lepa gorska cesta, dostopna vsem motornim vozilom. V koči je 25 novih postelj. Planinsko društvo je najelo milijon dinarjev kredita in kočo na novo opremilo. Tu dobijo gostje vso oskrbo od 1. junija do konca septembra, če je ugodno vreme pa še v oktobru. Cena penziona je nižja kot drugod. Črni vrh bo nedvomno iz leta v leto privabljal več turistov, ki jim bodo lov, nabiranje gozdnih sadežev, svež zrak in lep razgled omogočili prijeten letni počitek. Za planinsko postojanko v Črnem vrhu se zelo zanimajo tudi cerkljanski rojaki v Ljubljani, med prvimi Tomo Brejc, ki bi rad, da bi dosedanjo planinsko kočo razširili v planinski dom.

Turizem na Cerkljanskem bo mrtev, dokler ne bo v Cerknem ali v bližnji okolici turističnega objekta z vsaj 25 posteljami, ki bi nudilo gostom vsestransko oskrbo.

Primorske novice, 15. avgust 1962

Obrt, trgovina in gostinstvo

V lanskem letu je bilo v obrtnih organizacijah idrijske občine zaposlenih 261 oseb, v

gostinstvu pa 53 oseb.

Kako je v teh podjetjih s sklepanjem delovnih pogodb? Vodstva podjetij sklepajo v glavnem le delovna razmerja za nedoločen čas. Takih pogodb je kar 98 odstotkov in le dva odstotka za določen čas.

Za sprejemanje in odpuščanje delovne sile imajo podjetja vseh treh panog le dve komisiji, v vseh ostalih pa odločajo o tem delavski sveti, kolektivi, upravni odbori ali pa direktorji sami. O takih postopkih ne vodijo nobenih zapisnikov in tako ni mogoče ugotoviti, kako potekajo. Tudi evidence o zaposlenosti so v podjetjih zelo pomanjkljive in neažurne, kar povzroča težave pri uveljavljanju raznih pravic delavcev v času bolezni kakor tudi ob upokojitvah.

Kolektivi ne posvečajo pravilom in pravilnikom o delovnih razmerjih nobenih skrbi. Od skupnih 26 podjetij imata delovna razmerja urejena s posebnimi pravilniki le dve podjetji, 22 gospodarskih organizacij ima to snov obdelano v svojih pravilih, dve podjetji pa niti tega. Sicer pa so ti pravilniki zelo pomanjkljivi in enostavni prepisi določil iz zakona o delovnih razmerjih. Zelo pogosti pa so tudi pojavi, da delavci sploh niso seznanjeni s pravicami in dolžnostmi, ker pravilniki in pravila leže v predalih uprave.

Tudi z delovnim časom ni vse v redu. V »Nanosu« imajo na primer 16-urni delovni čas, pa tudi več. Problem rešujejo tako, da je delavec naslednji dan prost. Toda tak delovni čas je škodljiv. Nekateri delavci se bore proti temu, zato morajo te probleme videti tudi pristojni organi in jih reševati.

V tem ko so v obrti in trgovini nadure izjema, so v gostinstvu stalen in splošen pojav. Tako je bilo lani v gostinstvu 12.754 nadur. Največ jih je bilo v »Nanosu« in sicer 8.453. Gotovo je še več nadur pa jih ne beležijo niti ne plačujejo s 50-odstotnim poviškom. Tudi nočno delo je reden pojav v gostinstvu. Drugje so v nočni službi le čuvaji in peki.

Počitek med delovnim časom je v glavnem pravilno urejen v obrti in trgovini in šepa spet le v gostinstvu. Strežno osebje je v gostinstvu na odmoru, če je lokal prazen. Prav tako je neurejen tedenski počitek. Edino gostinstvo ne spoštuje zakona o 32-urnem rednem tedenskem počitku.

Dopusti so z zakoni urejeni tako, da je treba delavcem omogočiti letni dopust brez predledka, le na njihovo zahtevo pa največ v dveh enakih delih. Praksa pa je drugačna. Tako je lani izkoristilo dopust v celoti 35 odstotkov vseh delavcev v treh panogah gospodarstva, v dveh delih ga je koristilo 20 odstotkov, v treh 25 odstotkov, v štirih 15 odstotkov ter v petih in več delih 5 odstotkov.

Kakšni pa so odnosi do vajencev? Za praktično delo in teoretični pouk vajencev je v zakonu točno določeno, koliko časa traja v posameznih letnikih. Toda podjetja se tega zakonskega določila ne drže in vajenci vseh letnikov delajo brez izjeme po osem ur na dan. Tudi z njihovimi dopusti ni vse v redu, še manj pa s periodičnimi zdravstvenimi pregledi. Najmanj je vse to urejeno v obrti.

Gospodarske organizacije bi morale predpisovati v svojih pravilih ali pa v posebnih pravilnikih tudi higijenske in tehnično varnostne ukrepe pri delu.

V občini sta le podjetji »Simpleks« in »Graditelj«, ki imata poseben pravilnik, vse ostale organizacije pa imajo določbe o varstvu zapisane v pravilih oziroma v pravilnikih o delovnih razmerjih. So pa ti predpisi zelo pomanjkljivi in niso prilagojeni razmeram in delu v posameznih podjetjih ter konkretizirani na posamezna dela, stroje in naprave.

Lani je bilo v teh podjetjih 53 poškodb pri delu, 14 na 100 zaposlenih. Izgubljenih je bilo 1068 delovnih dni. V prvem polletju letos pa je bilo 16 poškodb in izgubljenih 200 delovnih dni. Obolenj pa je bilo lani 507 in zaradi njih izgubljenih 5251 delovnih dni. Prednjači obrt s 309 primeri in 3303 izgubljenimi delovnimi dnevi.

Tako obolenja kakor poškodbe kažejo, da v podjetjih niso urejeni varnostni ukrepi v zadostni meri. O tem bi morali v podjetjih več govoriti in delavce poučevati. Niso redki primeri, ko novo sprejetega delavca sploh ne poučijo o vsem tem.

V teh podjetjih so tudi zelo pogosti slabi delovni pogoji. Najslabše prostore ima »Remont«. Njegov mizarski obrat je v opuščenih rudniških prostorih. Stroji so brez naprav za odvajanje prahu. Tudi o pekarni v Ljubljanski ulici je bilo že mnogo govorjenja. Vse prej kot primerne za delo so tudi mnoge prodajalne in skladišča.

Ogrevanje z navadnimi pečmi je neprimerno. Električne instalacije so zastarele in predstavljajo prav resno nevarnost. Samo tri podjetja imajo garderobne omarice, kopalnice pa so v šestih podjetjih. V več podjetjih manjka celo tekoča voda in tudi brez sanitarij je nekaj obrtnih podjetij in prodajaln.

Vse te pomanjkljivosti otežkočajo delovne pogoje, zato jih je treba odpraviti. Videti bi jih morale tudi sindikalne podružnice. Za majhna podjetja boi se moral več zanimati tudi sam občinski sindikalni svet.

L.B.

Primorske novice, 5. december 1962

Idrijska slikarka Fanči Gostiša

V spomin ob bližnji 100-letnici rojstva (1913–1997)

Janez Kavčič

Znani umetnostni zgodovinar in likovni kritik dr. Cene Avguštin je ob slikarski razstavi Fanči Gostiševe v Galeriji Idrija leta 1982 zapisal: »Kot je imela Ljubljana svojega Vavpotiča, Kranj Ravnikarja, Kostanjevica Lamuta ali Brežice Stiplovška, tako se je upodobitvam idrijskih mestnih vedut z vso zagnanostjo, ki jo zmore le neusahljiva navezanost na rojstni kraj, posvetila slikarka Fanči Gostiševa. V okviru slovenskega samorastniškega slikarskega snovanja predstavljajo njeni idrijski motivi po svoji oblikovni in vsebinski zasnovi enega najvidnejših in najbolj privlačnih dosežkov. To je delo, ki bo ostalo, in njegov pomen bodo morda v polni meri razumeli šele zanamci.«

🏠 Slikarka Fanči Gostiša in kipar Janez Lenassi

Zasluzna rojakinja, od katere smo se 27. marca 1997 poslovili na idrijskem pokopališču, se je rodila 4. aprila 1913 v znani idrijski družini Gostiševih. Kljub mnogim življenjskim težavam in preizkušnjam se je znala in zmogla z lastnimi močmi dvigniti nad povprečje in se pogumno odločila za vablivo pot v vznemirljivi svet umetnosti. Od leta 1957 naprej je slikala veliko in zavzeto, po navdihu, največ neposredno v naravi, tako po Idriji kot tudi po njeni bližnji okolici.

Brez akademske izobrazbe in kljub neustreznim delovnim pogojem je Gostiševa s pomočjo talenta in z vztrajno voljo premostila zapreke in pasti svoje ustvarjalne avanture in vslike vtisnila izrazito osebno izpovedno govorico. Iz globoke

potrebe po izpovedovanju je z akvareli in olji posredovala iskrena in doživeta likovna sporočila, ki so se marsikdaj oddaljevala od tako imenovanega ljubiteljskega slikanja ter prehajala v pretehtano in domišljeno upodabljanje trajne vrednosti.

Slike Fanči Gostiševe ostajajo kot kulturnozgodovinski dokument prepričljiv spomenik izginuli podobi nekdanje rudarske Idrije. Njene upodobitve odpirajo neponovljive poglede na slikovite včerajšnje mestne vedute in starožitne detajle rudarskih domovanj, živahno sproščajo bogat kolorit krajinskih lepot ob Idriji, zažarijo v intenzivnih barvah cvetličnih tihožitij in se soočajo z usodami ostarelih portretirancev. Samosvoja slikarka je živela in ustvarjala

temperamentno in ni skrivala lastnih dilem in protislovij, ki so pogojevala značaj njenih del. Impulzivno slikarstvo ji je pomenilo sproščanje potencialnih čustvenih in razumskih energij, ki jih v življenju ni mogla izživeti. Nasprotja med liričnimi in dramatičnimi sestavinami njene narave so vnašala v njene slike nemir in napetost, kontrast med mehko idiliko in zverženimi silhuetami, nihanja med impresijo in ekspresijo.

Gostiševa je hitro in drzno, brez predhodnih skic, nanašala barve na platno ali na papir in spreminjala kolorit od temačnih in hladnih do svetlih in toplih tonov. Njeni barvni nanosi so bili včasih karakterno krepki, drugič pa so se poigravali v pretanjenem niansiranju. Rada je poudarjala, da ji pri slikanju »služijo oči, roke in srce« in da so zlasti slike, narejene v dežju in snegu, resničen odsev njene duševnosti. Motive, zlasti zimske, je pogosto gradila na kontrastu med hladnimi sivinami snežne brozge in toplino človeških bivališč.

Najboljšo šolo in obenem uteho je Gostiševa iskala in našla v naravi. O svojem slikarskem udejstvovanju je zanosno govorila kot o brezpogojni življenjski predanosti ljubezni in trpljenju obenem. Med njeno osebnostno identiteto, rojstnim krajem in prirodnimi čudesi so se spletale intimne vezi, ki so botrovale nastajanju obsežnega slikarskega opusa. Ob barvitih tihožitjih sta jo še posebej pritegovali pristnost in domačnost starega idrijskega stavbarstva. Prevzele in dobesedno očarale so jo raznovrstne in samosvoje hiše in hišice, vraščene v breg, ter njihove strme strehe, ajkrlji in pritikline. Zavzeto je s čopičem in barvami beležila izgled in karakter tistih nekdanjih knapovskih domov, ki so s svetlimi pročelji in majhnimi okni prijetno in gostoljubno gledali v svet. Zdi pa se, da je na slikah prisotna tudi usodna likovna in sporočilna konfrontacija z golimi vejami dreves, ki kot shrhljiva »mrtva straža« simbolizirajo nostalgčno spoznanje, da se z zunanostjo idrijskih hiš spreminja tudi »duša« mesta in njegovih prebivalcev.

Slikarka Fanči Gostiša si je nedvomno zaslužila trajno in častno mesto v galeriji znamenitih Idrijčanov.

Pesem je kot dobro vino, starejša je, boljša je

Filip Šemrl

Hrvaški pesnik in prevajalec iz različnih jezikov in tudi iz slovenščine bo prihodnje leto praznoval že 70. rojstni dan. Zakaj smo se z njim pogovarjali? Ne zaradi jubileja, temveč zato ker je oženjen z Ildrijčanko Nuško Kobal. Tudi ustvarja v Ildriji in ne samo v rodnem Dubrovniku. Je tudi eden od treh tujcev, ki so člani ruske akademije znanosti in umetnosti, ki jo je ustanovila še Katarina Velika. Zdaj so za tujce za nedoločeno število let Rusi spet zaklenili njena vrata. Paljetak v Ildrijo prihaja pogosto, najmanj dvakrat na leto. Za najin pogovor sva se dogovarjala že pred odkritjem spominske plošče Pier Paolu Pasoliniju in se dokončno za termin intervjuja dogovorila prav na omenjeni slovesnosti. Bila je oktobrska nedelja, ko je pričujoči intervju nastal, dan pred Paljetkovo vrnitvijo v rojstni kraj. Pogovor s hrvaškim pesnikom in prevajalcem ni avtoriziran, ker hoče intervjuvani videti zapisano samo, če je v njem govora o politiki. O njej pa nisva rekla nobene.

Ste tokrat prišli na obisk v Ildrijo namenoma za otvoritev Pasolinijeve spominske plošče ali sta dogodka povsem slučajno sovpadala?

Vedel sem, da bodo odkrili spominsko ploščo, ne pa kdaj. Ko pa sem že bil v Ildriji, sem videl plakat, na katerem je pisalo, da bo slavnostni govornik moj veliki prijatelj Ciril Zlobec. Z njim se poznam že več kot 40 let.

Akademik Ciril Zlobec je zaslužen za prevode številnih slovenskih avtorjev v italijanščino.

Ciril je zaslužen tudi za prevode številnih hrvaških avtorjev v slovenščino. Pred leti je izšla zelo znana antologija slovenske poezije v hrvaščini, pa tudi obratno, večino je prevedel prav Ciril Zlobec in s tem veliko prispeval k utrditvi medsebojnih vezi.

Tudi če vaših prevodov iz slovenščine v hrvaščino ne bi bilo, bi bili bralci prikrajšani za marsikaj!

Menim, da ja. Nočem se hvaliti, toda mislim, da sem prevedel več kot 200.000 slovenskih verzov. Na prevod Prešerna sem zelo ponosen, prevajal pa sem tudi številne druge pesnike in dramatike. Pred kratkim je pri Šolski knjigi v Zagrebu izšla knjiga črtic Ivana Cankarja z mojo spremno besedo. Vnovič, kajti bili so časi, ko so na Hrvaškem iz šolskih programov umaknili Cankarja. Zato so mi naročili nov prevod.

Kateri prevod vam je povzročil največ težav in kaj bi bilo treba iz slovenščine še prevesti?

Zelo zahteven je bil prevod Prešernovega sonetnega venca, ker je to prava mojstrovina. Zato se človek, ki se loti prevajanja, prav

boji, kaj bo nastalo. Na srečo sem se tega lotil zelo mlad. Če bi bil starejši, bi bil bolj previden. Nekega dne me je poklical moj prijatelj Slavko Mihalič rekoč: »Potrebujemo nov prevod. Daj, naredi to.« In sem prevedel. Toda po desetih letih sem se spet lotil prevoda, kasneje pa še enkrat. Menim, da je zdaj dokončna različica Prešernovih sonetov v hrvaščini. Nisem pa prepričan, da se ne bom spet lotil, kajti vedno ko jih berem, naletim na kakšno stvar, ki bi bila lahko drugače zapisana. Čeprav tudi v hrvaščini zveni lepo. Je prava mojstrovina. Menim, da imamo še velik dolg do Srečka Kosovela. Skupaj z ženo sva v hrvaščino prevedla Kosovelove Integrale. Zdaj pa sem se lotil prevajanja njegove lirike, ki je nastala pred Integrali. Veliko sem prevajal Borisa A. Novaka, ki je zelo zahteven in odmeven slovenski pesnik. Sodobni slovenski pesniki so zelo zanimivi in drugačni, čeprav danes poezija unificira, globalizira. Pesniki različnih narodov po svoje pišejo in izbirajo teme, ki imajo nekaj skupnega, kot ima naše globalizirano življenje nekaj skupnega. To je po eni strani dobro, po drugi ne, ker se izgublja individualnost. Izgublja se namreč osebni pristop do določenega problema. Zaenkrat je to trend, ki mi ni všeč, prav tako kot premoč proze nad poezijo.

Kaj trenutno delate?

Na tem »dopustu« sem si vzel čas in napisal nekaj novih pesmi, ker hočem dopolniti novo zbirko poezije, saj se hrvaška javnost pripravlja s skromno slovesnostjo ob moji 70-letnici. Na žalost je naše društvo razdeljeno na dva dela: na hrvaško društvo književnikov in hrvaško društvo pisateljev. Sem v obeh, ker imam prijatelje v obeh.

Med mojim letošnjim obiskom

Dubrovnik so bile knjigarne polne vašega novega dela, hvalnice Dubrovniku?

Pisal sem jo dolgo časa, in menim, da je potret mojega rojstnega mesta. V njej so črno-bele fotografije fotografskega mojstra Nenada Gattina iz osemdesetih let prejšnjega stoletja, ki sem jih nalašč izbral, ker se mi gabi obarvanost raznih turističnih vodičev, prospektov in podobnega. Dubrovnik je že sam po sebi mojstrovina, zato ne potrebuje barvne fotografije. Ob črno-beli fotografiji bodo prišle do izraza vse njegove globinske barve.

Kaj pa otok Lokrum pred njim in Zafranovičev film Okupacija v 26 slikah?

Film naj bi bil verna zgodovinska kopija tistega, kar se je v Dubrovniku zares dogajalo. Ker pa ni bilo tako, njegov avtor je uporabil svobodne metafore, je film zelo užalil meščane. Nekateri zgodovinski deli filma niso

bili prebivalcem Dubrovnika vseč. Film je avtorjeva umetnina, ki je mnoge razvezala, saj niso razumeli umetnine same in njegovega osebnega videnja. V moji knjigi o Dubrovniku je tudi lep zapis o Lokrumu. Citiram sebe, če se bom natančno spomnil: «Je edino čarovnjak, kakvi čarovnjak mogao postaviti otok pred takav biser ...» In tako dalje, toda moja knjiga govori o mestu, kako se z njim pogovarjam, kjer potret mesta ni samo navzven, ampak tudi navznoter, ne biti samo turist v njem, ampak tudi njegov prebivalec.

Je torej okolje primerno za ustvarjanje?

To sta dve mesti. Moja delovna soba je doma in v Idriji. Slednjo imenujem moja »klavzura«. V njej imam, kako bi dejal, meniški mir, svobodo do lastnih misli in tudi brezdelja, čeprav vseskozi delam. Tokratno bivanje v Idriji sem skrajšal, ker moram biti kot urednik revije Dubrovnik že na svojem mestu.

Če se vrnem k Pasoliniju. Tudi on je v eni svojih pesmi omenil Idrijo, bolj rečeno Idrijo pri debeli skali, kjer se je v njej kopal z idrijskimi »pubi«. Vi ste tudi povezani z debelo skalo.

Jaz nisem pisal o debeli skali, sem pa pred leti v Idrijskih razgledih objavil ciklus pesmi, ki sem jih poimenoval Idrijski sonet. Če bi podrobno brali moje verze v drugih knjigah, bi Idrijo povsod našli. Pogled iz te sobe, kjer se pogovarjava, na Idrijo in njene okoliške vršace je zelo lep, zelo drugačen od mojega v rojstnem kraju. Bil sem zelo vzradošen, ko sem zvedel, da se je tudi Pasolini mudil tu. Bil je sicer zelo mlad, ko je bival v Idriji, toda že toliko star, da so se v njem nagrmadili globoki občutki umetnika. Iz planotaste Casarse je v Idriji dobil občutek hribovja in mistične doline z reko Idrijo, pod katero v rudniku škratje kopljejo živo srebro, ki je polno alkimije, kemije in ostalega. To je zagotovo vplivalo nanj.

Kdaj ste se odločili za prevajanje iz slovenščine v hrvaščino?

Že zelo zgodaj, ko sem bil še študent na zadrski univerzi, kjer sem študiral slavistiko. Toda takrat še nisem bil sposoben govoriti slovensko. Štefan Barbarić je bil moj profesor. Takrat sem dobil seznam pesnikov, ki jih bo treba prevesti.

Prevajali ste že prej, preden je nastopil Stipe Šušar s svojimi jedri?

On je vplival več na šolstvo kot na književnost. Književnost je bila vedno bolj odporna. Šolstva pa se vsi politiki lotijo najprej, in vedno odkrivajo toplo vodo. Na njem se učijo. Mi smo imenovali tako šolo »šuroša«, bila je čista polomija. Kultura je bolj odporna kot se zdi, ni nikoli igralec v velikem amfiteatru, ampak na koncu vseeno zmaga.

Imate na Hrvaškem več prevodov kot pri nas?

Ne, ne vem. Menim pa, da se tudi v Sloveniji veliko intelektualcev ukvarja s prevajanjem. In, to zelo dobro. Slovenci in Hrvati smo zelo majhni, kot narod. Tako sta tudi naša jezika zelo majhna, čeprav sodita v družino slovanskih. Zato je prav, da v svoja jezika prevedemo vse, kar mislimo, da bogati naš kulturni in intelektualni razvoj. Prevod je ustvarjanje po ustvarjanju.

Na novo narejeno!

Da, prav tako. Tudi to mora biti umetniško delo. Sicer je to tehnični prevod. Ne gre za literaturo, ne gre za umetnost. Takoj se opazi. Le literat mora biti prevajalec. Po mojem bi moral poezijo prevajati pesnik, dramaturgijo dramaturg, književnik.

Hrvatje imajo srečo?

Mislím da. Toda zaradi pomanjkanja denarja se prevaja vse manj. Mladi mislijo, da lahko dobijo informacije prek interneta. Zame je le izguba časa, ki ne pušča globljega sledu. Prebereš in konec. Tisto, kar je napisano, sploh pa ročno, je bolj poglobljeno.

Pogovor z vami bo objavljen šele v decembrski številki Komunitatorja. Se vam zdi predolga distanca med njegovim nastajanjem in objavo?

Če rečeš kaj pametnega, drži tudi več časa. Drži tudi več let. To je tako kot s pesmijo. Če ne zdrži več kot leto ali več, kot dobro vino, potem se ne splača pisati. A so tudi taki pesniki, ki pišejo za aktualni politični trenutek. Tovrstna poezija je kratkega veka in izginja s propadom aktualnosti tega časa.

Glede na vašo navzočnost ob otvoritvi Pasolinijeve plošče je bilo veliko zanimanje za vas, tudi med predstavniki medijev. Lahko pričakujemo, da bo objavljen kakšen pogovor z vami že prej?
Ne, ker sem namenil intervju samo vam.

Imate internetni naslov, ste morda v družabni kroniki?

Ne, pišem še vedno na tipkalni stroj, interneta ne uporabljam. Če že potrebujem internet, pokličem kakšnega prijatelja, da mi to uredi. Imam svojo knjižnico, ki mi ustreza. Poleg tega je v Idriji dobro založena knjižnica, ki ima vse, kar potrebujem, v Dubrovniku pa imam že od otroštva srečo, da lahko obiskujem svetovno znano Frančiškansko knjižnico.

Kaj želite sporočiti bralcem Komunitatorja?

Naklada in število bralcev. To je zame fenomen. Da ljudje toliko berejo, ko jim obenem drugi mediji jemljejo čas. Berite in še enkrat, berite, predvsem tisto, kar vas bogati, ne samo podnevi, tudi ponoči. Nekateri ne morejo spati in poslušajo radio, starega tihotapca v našem življenju.

Kako ste zajadrali v Idrijo? Nekaj malega sem že v uvodu zapisal, ko sem omenil, da je vaša soproga Idrijčanka.

Zato ker so bile lepe, sem eno od njih vzel tudi jaz. (*A, zato, je bilo slišati iz ozadja; opomba uredništva.*) Prišleki, ki so prišli v tole luknjo, so jih odkrili. Veliko je ovinkov (*Ha ha ... spet smeh iz ozadja; opomba uredništva.*) Menim, da je k temu veliko prispeval rudnik, ki je privabljal tehnično in drugo inteligenco.

Velika prijateljstva sta se srečala na otvoritvi spominske plošče Piera Paola Pasoliniju

Prva samostojna razstava idrijske ustvarjalke Tjaše Kermavnar

Polona Rupnik

Pretekli mesec so v koprski galeriji Meduza na ogled postavili dela idrijske ustvarjalke Tjaše Kermavnar. Prostorsko postavitvev je mlada ustvarjalka naslovlila Proces. Z njenim likovnim ustvarjanjem so se v omenjeni galeriji bežno srečali leta 2010, ko je sodelovala na skupinski razstavi Prepletanja – keramična dela študentov ljubljanske ALUO in nekaj mesecev pozneje na 11. Mednarodnem ex-temporū keramike v Piranu. Vodja galerije Tatjana Sirk jo je opazila in povabila k sodelovanju.

»Ko mi je gospa Tatjana Sirk v začetku letošnjega leta ponudila možnost, da jeseni priredim samostojno razstavo keramike, sem bila nadvse navdušena, saj so take priložnosti redke in brez povabila najbrž nikoli ne bi razstavljala. Bila pa sem tudi malce presenečena in čisto malo v skrbeh,« je o prvi samostojni razstavi povedala Kermavnarjeva in nadaljevala, da jo je povabilo presenetilo. »Presenetilo zato, ker sem pri svojem delu usmerjena v industrijsko oblikovanje, unikatno oblikovanje pa uporabljam predvsem za svoje osebno izražanje, nekakšno razbremenitev, in je zame na nek način intimno. Poleg tega gre pri industrijskem oblikovanju, kot že ime pove, za načrtovanje izdelkov, ki se proizvajajo industrijsko, torej v velikih serijah. Načrtovalec je ves čas na eni strani v službi naročnika-proizvajalca, ki želi imeti z izdelkom čim manj stroškov in čim večji uspeh na tržišču, na drugi strani pa v službi kupca-uporabnika, ki si želi, da bi izdelek dobro deloval in da bi mu bil tudi vizualno v veselje. Industrijski oblikovalec torej ves čas išče rešitve za obstoječe probleme, te rešitve pa so pogosto nekakšen optimalen kompromis. V primerjavi s tem je unikatno oblikovanje in delo s keramiko neizmerno bolj svobodno. Omejitve postavljajo pravzaprav le lastnosti materiala; za glino pa se ve, da ustvarjalca le malo omejuje. Ko sem bila postavljena pred nalogo ustvariti razstavo keramike, sem se torej počutila, kot bi me postavili na idilično prodnato plažo in mi naročili, naj najdem lep kamenček.« Preden se je lotila dela je morala sama pri sebi doreči, kaj "najlepši" sploh pomeni. »Možnosti so brezštevne in v takem

primeru se nekateri težje znajdemo. Pomaga le dobro domišljen koncept, zato sem prve mesece delala samo na tem: izhajala sem iz vprašanja, kaj naj s svojo razstavo sporočim in katera sredstva so mi na razpolago. Ko sem dorekla koncept, pa so izdelki kar sami od sebe nastajali,« je pripoved nadaljevala Tjaša Kermavnar.

Ker se le redko zgodi, da ustvarjalca povabijo k samostojnemu razstavljanju, je Kermavnarjeva, ko je dobila to priložnost, želela narediti nekaj posebnega – nekaj, s čimer bi se sicer predstavila javnosti, a bi ji v zameno za izkazano pozornost tudi nekaj dala. »To, kar vsakdo lahko brez škode da, je (spo)znanje. Pravijo, da je najboljši pisec tisti, ki piše o stvareh, na katere se spozna, torej izhaja iz lastnih izkušenj in iz lastnega življenja. Enako, po mojem, velja tudi za ustvarjalce na ostalih področjih.«

Že od nekdaj jo je fasciniral človek, predvsem njegova psihološka plat. »To je področje, v katerega sem se od vseh najbolj poglobljala: s pomočjo literature, pa tudi opazovanja in pogovora. Tako sem torej našla okvirno temo za svojo razstavo, ki bi jo lahko poimenovala psihologija malo drugače. Ker sem želela, da je razstava ne le "lepa", temveč tudi koristna, sem

naprej razmišljala, katero izmed spoznanj psihologije bi današnjemu človeku najbolj pomagalo živeti bolje. Zadnje čase sem kot nalašč spremljala precej ljudi, ki so se prebijali skozi proces žalovanja zaradi te ali one izgube, in dobila sem občutek, da jim je kar malce odleglo, ko sem jim predstavila krivuljo žalovanja. Od tu odločitev, da proces žalovanja predstavim tudi širši javnosti, in sicer na nekoliko drugačen način – skozi umetnost. Ime razstave izhaja iz ključnega sporočila, da gre pri žalovanju za duševni proces, ki ima nek svoj začetek, značilen potek in konec. Da torej zahteva svoj čas, a ni nepremostljiv, in da, čeprav je specifičen za vsakega posameznika in situacijo, vendarle obstajajo neke prepoznavne faze v času žalovanja, ko lahko žalujočemu tudi ustrezno pomagamo.«

Zadnje vprašanje, kisejji je postavilo, pajebilo, kako razstavo fizično izvesti. »Pod vplivom sodobne filozofske literature in lastnega opazovanja družbe sem sklenila ravnati se po zahtevah sodobnega, prevzdraženega človeka. Razstava je morala biti nekaj več kot le postavitev posameznih izdelkov v galerijo – želela sem, da v obiskovalcu vzbudi radovednost in željo, da vidi še več. Tako je prišlo do tega, da je Proces postal pravzaprav prostorska postavitve. Mnogi

so mojo postavitev poimenovali "labirint"; vanj sem torej postavila keramične izdelke. Tehnična izvedba konstrukcije je bila precej zahtevnejša in časovno potratnejša, kot sem pričakovala. Brez očeta mi ne bi nikoli uspelo, zato naj se mu na tem mestu iz vsega srca zahvalim za izredno požrtvovalnost,« pripoveduje Tjaša Kermavnar in dodaja: »S keramičnimi izdelki v "labirintu" sem poskušala vzbuditi občutenje, kakršno se pojavi tekom žalovanja, česar pa obiskovalec ni vedel vnaprej. Cilj tega, da sem ga postavila v nenavadno okolje brez kakršnekoli razlage, je bil v njem vzbuditi nekakšen Kaj je bilo pa to?!. Človek, ki ga nekaj zanima, veliko bolj pozorno spremlja razlago in si jo tudi veliko bolje zapomni. "Labirint" je bil torej nekakšna predpriprava obiskovalca na doseganje (spo)znanja. Ob izhodu mu je bila na razpolago brošura, ki se je na razstavo navezovala le s posameznimi fotografijami izdelkov, v glavnem pa sem v njej podrobneje obrazložila proces žalovanja. Po tem, ko so se seznanili s sporočilom razstave, so si jo mnogi še večkrat ogledali in takrat so jo videli na drugačen način. Nadvse vesela sem bila ob prebiranju sporočil, ki so mi jih obiskovalci zapisali v knjižico. Tak odziv poplača ves trud in potrjuje, da je to, kar počnem, prav.« Prvo samostojno razstavo je Tjaša Kermavnar pripravila v Kopru, v kolikor pa bi se pojavil interes, pravi, bo razstavo z veseljem ponovila tudi v Idriji.

V letu 2013 premikajmo meje z bistrimi mislimi,
odprtega uma in širokega srca.
Vedno iščimo rešitve tudi izven običajnih okvirov
in z vztrajnostjo spreminjamo izzive v uspeh.

Poganjajmo prihodnost.

KOLEKTOR
50 let / years

KOLEKTOR

Informator

ČASOPIS KONCERNA **KOLEKTOR** • Marec 2012

Spoštovane kolegice in kolegi!

Koncern Kolektor bo 13. januarja 2013 praznoval 50. obletnico ustanovitve. V zadnjih osemnajstih letih so nam jasna strategija, postavljeni cilji in lojalnost zaposlenih omogočili našo prepoznavnost v svetu. Nivo tehničnih znanj, ki so ga skozi desetletja razvijali naši ljudje, naši zaposleni, ki so ga prinesli in ga še prinašajo v družbo mlajši, izzivov željni menedžerji, je nivo, na katerem se gradi in ohranja tudi tradicija, s katero je Kolektor začel delovati v tej kotlini in s katero se je povzpел v sam svetovni vrh uspešnih družb. Z več kot dvajsetimi proizvodnimi podjetji doma in po svetu smo postali mala multinacionalka, ki je internacionalizirala in globalizirala svoje poslovne procese na vseh celinah sveta razen Avstralije in Afrike. Z uspešno diverzifikacijo proizvodnega programa se je sposobnost prilagajanja spremembam povečala. Za vodenje poslovnih procesov se povečujejo zahteve po novem znanju, s tem pa tudi širitev strokovnega kadra za razvoj družbe v naslednjih letih. Zaposleni v koncernu Kolektor se zavedamo, kako pomembno je izkoristiti vsako priložnost. Veliko investiramo v organsko rast – preko pet odstotkov vrednosti prodaje vlagamo v razvoj – v nove prevzeme investiramo prosta sredstva, stalno iščemo nove izzive, predvsem pa vsako jutro tečemo hitreje kot naša konkurenca in zato smo tudi boljši od njih.

Spoštovani, prihodnost si gradimo sami, s tem, kar prinese vsak od vas na delovno mesto. Koncern Kolektor in z njim Idrijo vidimo čez 10 let kot visoko tehnološko-tržno institucijo, ki bo razvijala v Idriji in proizvajala po vsem svetu. S tem želim povedati, da bo naše mesto drugačno od drugih mest predvsem v višjem tehnološko-razvojnem in tržnem smislu. Slednje nas lahko razlikuje od drugih mest v Sloveniji.

Ob iztekajočem se in v pričakovanju novega leta je čas, ko drug drugemu zaželimo dobro leto. Ob tej priložnosti vam tudi sam želim osebno in poslovno uspešen začetek in konec prihajajočega leta.

Stojan Petrič,
predsednik koncerna Kolektor

Kolektorjevih pol stoletja.....

2

- Prireditve ob jubileju bodo trajale skoraj vse leto

Kako smo se lastninili?.....

12

- Najbolj izčrpen prikaz Kolektorjevega lastninjenja doslej

Leto 2012 je bilo za Kolektor leto investicij.....

32

- Največ smo investirali v Sloveniji, BiH, Južni Koreji in Nemčiji

Že 50 let poganjamo prihodnost

Polona Rupnik

Sredi januarja prihodnje leto, natančneje 13. januarja 2013, bo koncern Kolektor praznoval 50 let. V jubilejno leto bo zakorakal z novim sloganom »Poganjamo prihodnost«, kajti koncern Kolektor že dolgo ni samo pasiven opazovalec obrisov prihodnosti, temveč je njen pomemben soustvarjalec. Prihodnost poganja s svojim znanjem, s prepletanjem realnosti in vizij svojih poslovnih partnerjev, zaposlenih in lokalnega okolja.

Nov priložnostni logotip

ki poganjajo ter oblikujejo naš jutri. Kolektor je tako generator znanja, ki omogoča razvoj inovacij, katere spodbujajo razvoj novih in tako naprej v neskončnost,« je povedala Urška Planinc iz agencije FuturaPR in dodala: »Jubilej vidimo kot spiralo aktivnosti, ki se odvijajo, prepletajo in dopolnjujejo celotno leto. Z njimi se zahvalimo in poklonimo vsem, ki so del Kolektorjeve zgodbe o uspehu, hkrati pa jih v praznovanje tudi aktivno vključimo. S tem pokažemo, da jih prepoznavamo tudi kot pomemben del skupne prihodnosti.«

Kolektorjevo 50-letnico bo spremljal priložnostni logotip, ki odraža globalnost, celovitost, gibanje. Jasno in koherentno predstavlja vizijo koncerna, ki je usmerjen v prihodnost, v razvoj, in globalno generira inovacije.

Prvi v vrsti pomembnih dogodkov ob praznovanju 50-letnice koncerna Kolektor bo že sredi januarja, natančneje 13. januarja 2013, na dan ustanovitve Kolektorja, ko bodo v Modri dvorani predstavili knjigo »Iz malega v veliki svet – pol stoletja koncerna Kolektor (1963–2013)«. Knjigo je napisal prof. dr. Žarko Lazarevič, uredila Marija Lapanja. Avtor knjige dr. Lazarevič je o njej povedal: »Z nastopom leta 2013 bo koncern Kolektor dopolnil 18.250 dni ali 600 mesecev ali petdeset let svojega delovanja. Iz majhne delavnice se je v pol stoletja razvil mednarodni koncern. Januarja 1963 le nekaj deset zaposlenih iz bližnje okolice, danes koncern Kolektor na različnih koncih sveta zaposluje krepko prek 3.000 ljudi. Samo v zadnjih dveh desetletjih je Kolektor povečal prodajo za kar 15-krat, dobiček za nekaj 100-krat, dodano vrednost na zaposlenega pa za 3- do 4-krat. Taki rezultati krepijo samozavest podjetja, krepijo zavedanje o pomenu lastnega

Naslovnica knjige o zgodovini Kolektorja

»Obeležitev Kolektorjeve 50. obletnice temelji na sloganu "Poganjamo prihodnost" in je kot tak logično nadaljevanje in nadgradnja preteklega jubileja. Zajema tako vizijo kot poslanstvo družbe ter služi kot generator in hkrati stična točka aktivnosti, nanizanih v naslednjem letu. Koncept, ki stoji za praznovanjem jubileja, smo poimenovali z delovnim naslovom "perpetuum mobile znanja". Prav znanje, ki je tudi temelj koncerna Kolektor, je namreč energija, ki se sama obnavlja in s časom celo raste – prav ideje so tiste,

dela, lastnega uspeha. Ni presenečenje, da je **Stojan Petrič**, predsednik koncerna, zato spodbudil projekt o zgodovini podjetja. In tako je nastala tudi knjiga »Iz malega v veliki svet«. V knjigi je povzeta polstoletna zgodovina podjetja v obliki glavnih procesov: ustanovitev, tehnološko in tržno osamosvajanje, internacionalizacija, globalizacija in diverzifikacija. Na ozadju teh procesov so kolektorje in Kolektor ustvarjali ljudje, zaposleni s svojim znanjem. Vsak zaposleni ima svojo zgodbo Kolektorjeve poti skozi čas. Zato so v knjigi zbrana tudi pričevanja dolgoletnih sodelavcev (**Jožica Velikajne, Pavla Jeram, Metka Cvelbar, Franc Vidmar, Franc Kacin, Silvo Kovač in Jože Potočnik**), ki podajajo doživljanje podjetja s perspektive različnih delovnih mest in statusnih položajev. Bogato ilustrirana knjiga obsega 320 strani in bo izšla konec tega meseca.

Z vstopom v novo leto pa je odprt tudi mednarodni natečaj Poganjajmo znanje. Kljub temu da je natečaj

primarno namenjen študentom tehničnih fakultet, lahko k natečaju pristopijo vsi diplomantje, ne glede na usmeritev in nacionalnost. Namen natečaja je spodbujanje raziskovalnega dela dodiplomskih in podiplomskih študentov ter nagrajevanje inovativnih pristopov/rešitev ter najsodobnejših dosežkov znanosti s področja treh razpisanih tem. Te pa so: vozila prihodnosti, samozadostne stavbe in energetska oskrba prihodnosti. Na natečaj se lahko prijavijo posamezniki z uspešno ocenjenim zaključnim delom za 7. študijsko stopnjo (z diplomsko ali magistrsko nalogo), za katerega so opravili vse obveznosti med 1. 1. 2012 in 10. 5. 2013. Več informacij o natečaju dobite na posebni spletni strani www.poganjajmoznanje.com.

Osrednja slavnostna prireditev v počastitev 50-letnice koncerna Kolektor bo septembra, pred tem pa boste lahko uživali na posebnem Dnevu Kolektorja in koncertu za vse občane na predvečer Dneva Kolektorja.

Zaženi svoje znanje!

SODELUJ V MEDNARODNEM NATEČAJU KONCERNA KOLEKTOR IN PRIDOBI DENARNO NAGRADO

Se navdušuješ nad: vozili prihodnosti, samozadostnimi stavbami in energetska oskrba prihodnosti?
Boš na eno od teh tem – do vključno 10. maja 2013 – zagovarjal/-a svojo diplomsko/magistrsko nalogo?

Potem si na pravi poti.

Potem si na pravi poti do novih kariernih priložnosti in nagrade.

Prijave sprejemamo na
www.poganjajmoznanje.com
Se vidimo tam!

KOLEKTOR
Poganjajmo znanje

Bilo je desetletje korenitih sprememb

Filip Šemrl

Obdobje med letoma 1990 in 2000 je bilo za Kolektor zagotovo prelomno. Ne zaradi poslovanja v samostojni državi, temveč zato ker se je otresel Kautt & Buxa, ki je šel v stečaj, in zaživel do neke mere samostojno poslovno življenje v lasti ameriškega Kirkwooda. To je bilo videti tudi navzven. Kolektor se je začel širiti na desnem bregu Idrijce, kar so opazili ne samo domačini, temveč predvsem tudi njegovi partnerji in kupci. Podjetje je iz nekdanje »šraufciger«-delavnice postalo družba s svojim razvojem in s svojim trženjem, skratka dobilo je poteze, ki so ga zaznamovale v prihodnjih letih.

Tik pred osamosvojitvijo so v Kolektorju povečali proizvodnjo za 37 odstotkov. Tudi akumulacije so imeli največ v tej družbi. Kot velikim izvoznikom jim ni bilo vseeno, kako so se do njih obnašali jugoslovanski obmejni organi. Namreč v času podiranja »železne zavese« in odpravljanju še zadnjih ostankov stalinizma smo samo še v Sloveniji s silo in krvjo označevali vrsto let opevano najbolj odprto mejo v Evropi. Zato je predsedstvo občinske organizacije ZKS – Stranke demokratične prenove sprejelo izjavo, v kateri je od državnih organov v občini zahtevalo, da v Skupščino SRS prenesejo poziv o takojšnji zaščiti najvitalnejšega dela slovenskega gospodarstva, v nasprotnem so od centrale svoje stranke zahtevali, naj sproži vprašanje zaupnice republiški vladi. Tik pred demokratično pomladjo so se levili tudi rdeči direktorji. Enemu od njih se je zareklo na zadnjem zasedanju občinske skupščine. Poudaril je namreč, da je bil 30 let v partiji oziroma le vpisan vanjo, da pa je ves ta čas znotraj njenih vrst deloval opozicijsko.

Kako razgreti so bili časi pred osamosvojitvijo, priča tudi novica tiskovne agencije Tanjug, češ da je morala tovarna gospodinjskih aparatov Sloboda iz Čačka ustaviti proizvodnjo, ker jo je dolgoletni poslovni partner Kolektor obvestil, da bo morala vse pri njih naročene komutatorje plačati vnaprej. Srbski SDK je namreč blokiral vsa plačila v Slovenijo. Srbsko je bilo tudi največje tržišče, zaradi katerega so prodajalci imeli največ težav, saj samo v nekdanji idrijski občini izvoznim podjetjem ni bila poravnana tretjina obveznosti. Beograjski Trade Plus, ki je za Slobodo kupoval komutatorje, je namreč pri nemškem Kautt & Buxu – češ da je

Tik pred rušenjem rudniške topilnice

Gradnja nove proizvodne hale na mestu nekdanje Gostolove hale, katerega podjetje pekarske opreme je šlo v stečaj

zaradi vojne in političnih razmer motena preskrba iz Slovenije – naročil večje količine komutatorjev. Ker pa so jih take vrste za Kautt & Bux izdelovali v Idriji, so Kolektorjevci še pred objavo Tanjugove novice Slobodo obvestili, da jih lahko kupijo tudi prek mešanega podjetja Kautt & Bux Comtrade v Celovcu, kjer je Kolektor imel svoj delež.

Po osamosvojitvi si je idrijsko izvozno gospodarstvo na vse načine prizadevalo, da z novo lastninsko zakonodajo ne bi porušili že doseženega. Ugotavljali so namreč, da v slovenskem merilu dobro stojijo le še na račun občutnega izvoza in tujega kapitala. Na začetku desetletja si je nemška kapitalska družba Ersing & Wörner z vložkom svežega kapitala pridobila večinski delež v skupni družbi. To je šlo na račun novega proizvodnega programa, opreme, znanja in tržišča. Takrat je Kolektor dobil program velikih komutatorjev, ki je bil prej zaključena tehnološka enota v Stuttgartu. Vse so

od tam preselili v neizkoriščeno in dobro ohranjeno proizvodno halo spodnejdrijske Lesne industrije. Vrednostno je nov program predstavljal desetino obstoječega proizvodnega programa. Sočasno so

servisiranja. S tem so se vrata Kolektorju odprla v svet oziroma jim jih zahtevno zahodnoevropsko tržišče ni zapiralo več. Štiri leta kasneje so po pozitivni presoji zagotavljanja kakovosti predstavniki

Gradnja še ene proizvodne hale na desnem bregu Idrijice

se z nemškimi partnerji dogovorili tudi o preselitvi montaže stikal iz ene od Kautt & Buxovih tovarn v Idrijo. S tem so v Kolektorju v celoti nadomestili manjšo prodajo na jugoslovanskem tržišču in tudi v nekdanje države SEV (Svet za ekonomsko pomoč; op. ur).

V omenjenem desetletju so se v Kolektorju odločili tudi za pridobitev najobsežnejšega evropskega standarda, družino standardov ISO 9001. Izbrali so leta 1985 ustanovljeno mednarodno ustanovo oziroma organ nemškega gospodarstva DQS, ki je izvedel kontrolo kakovosti tudi v njihovem družbeniku Kautt & Bux. DQS je včlanjena v evropsko mrežo za ocenjevanje kakovosti in certifikacijo EQNET, ki združuje 14 najpomembnejših organizacij za certifikacijo. Organizacijo sistema zagotavljanja kakovosti so vnesli tudi v poslovnik kakovosti v podjetju, ki v podrobnostih določa ravnanje vseh segmentov proizvodnje, marketinga, razvoja in

DQS zapisali, da pozitiven rezultat presoje ni bil opravljen v Kolektorju kot obratu stuttgartskega Kautt & Buxa, temveč v Kolektorju, d. o. o., ki je samostojno in tržno usmerjeno podjetje.

Potem je prišel tako zloglasni december leta 1993, ko je nemški Kautt & Bux po neuspešni prisilni poravnavi, s katerim je Kolektor po poslovni in prodajni plati sodeloval že od leta 1968, šel v stečaj. Kolektorju je še pred tem prek nemškega stečajnega upravitelja uspelo sebi v prid spremeniti tisti del pogodbe, ki je določal uporabo Kautt & Buxove prodajne mreže in vzpostaviti neposreden stik s kupci ter navezati dolgoročne poslovne vezi z njimi. Hkrati so še pred uvedbo stečaja Kautt & Buxa z njegovim stečajnim upraviteljem sklenili poravnavo vseh medsebojnih obveznosti in terjatev. Kolektor si je z njo zagotovil tudi vpliv na izbiro novega družbenika, ki ne bo izvajal nobenih tržnih omejitev in ne bo odločal o vsebini poslov. Drugače

zapisano, v Kolektorju, kjer še naprej prevladuje večinski 51-odstotni zahodni kapital, večinski lastnik ne more neposredno vplivati na odločitve posloводства in zamenjavo le-tega. Hkrati je bil zagotovljen tudi absolutni vpliv naše strani, ki so jo in jo še naprej predstavljajo pretežno zaposleni in Kolektorjevi upokojeanci.

Zamenjavo partnerstva so v začetku leta 1993 kronali s podpisom pogodbe med ameriškim Kirkwoodom iz Clevelanda in Kolektorjem. Šlo je za največjega ameriškega proizvajalca komutatorjev, ki je imel podjetja v šestih ameriških zveznih državah in po svetu.

Prišlo je še do žalostnega dogodka, smrti večletnega direktorja mag. Petra Rupnika, dne 26. 2. 1994. Povsem nova situacija je predstavljala šok tako za ostalo posloводство kot za ožje in širše ekonomsko okolje. Imenovanje Stojana Petriča za direktorja je za marsikoga predstavljalo dvom o nadaljnjem vodenju podjetja Kolektor. Vsekakor pa se je vpliv Kirkwooda povečal, neposredno pri imenovanju direktorja Kolektorja, s čimer je pridobil možnost poseganja v vodenje in to je z imenovanjem Stojana Petriča za obdobje dveh let tudi izkoristil.

Agencija za privatizacijo je Kolektorjev program lastninjenja potrdila januarja leta 1994. V podjetju so se odločili za metodo interne razdelitve in notranjega odkupa, kar je pomenilo, da so večinski lastniki družbe postali zaposleni v njej. Mesec dni kasneje je postojnska SDK končala revizijski postopek v družbi, ki se je leta 1990 preoblikovala iz firme s polno odgovornostjo v družbo z omejeno odgovornostjo. SDK-ajejci so vzeli pod drobnogled predvsem Kolektorjevo poslovanje od leta 1990 do leta 1992. Ugotovili so, da v tem času v nobenem od omenjenih podjetji ni bila oškodovana družbena lastnina. Komisijo inšpektorjev SDK je še posebej zanimalo poslovanje Kolektorjeve firme Comtrade s sedežem v Celovcu, ki so jo ustanovili leta 1989 zaradi takratnih težav in nekonvertibilnega plačilnega prometa med vzhodnoevropskimi državami in bivšo Jugoslavijo, še bolj pa jih je zanimalo, kako je bilo ustanovljeno krovno podjetje FMR. Ker inšpektorji SDK, kot že zapisano, niso ugotovili oškodovanja družbenega premoženja, ni bilo ovir za začetek lastninjenja FMR, na katerega je bil, kot so zapisali inšpektorji, odložen družbeni kapital, namenjen lastninjenju. To je bil tudi prvi tovrstni program v idrijski občini, ki ga je po proučitvi revizijskega poročila potrdila agencija za privatizacijo. V Kolektorju so takrat izračunali, da bodo certifikati zaposlenih, njihovih nekdanjih delavcev in upokojeincev zadostovali za izpeljavo programa lastninjenja. Vrednost družbenega premoženja, ki

je bila predmet odkupa, so takrat ocenjevali na 500 milijonov tolarjev. Sicer pa je bilo krovno podjetje FMR takrat vredno najmanj 13 milijonov mark. V Kolektorju so naložbam v podjetju FMR pripisali značaj varnosti in donosnosti. Dividende na vložene

Proizvodnja velikih komutatorjev v Diviziji D v Spodnji Idriji

Po uspešno opravljeni presoji kakovosti smo v nekdanji recepciji Kolektorja v objektiv ujeli direktorja Stojana Petriča, Wilhelma Brakhahma in Wilhelma Weigherja (oba DQS) ter člana posloводства Radovana Bolka, ki je bil odgovoren za sistem kakovosti

certifikate so bile delničarjem izplačane vsako leto, njihova donosnost pa je bila najmanj večja od povprečne obrestne mere za nemško marko v predhodnem letu.

Kolektor je leta 1994 podpisal tudi pogodbe z vsemi večjimi kupci, med katerimi so prednjačili francoski Valeo in nemški Bosch ter ameriški Black & Decker. V načrtu so imeli podpis podobne

pogodbe tudi z italijanskim GATE, sestavnim delom korporacije United Technology. Takrat je Kolektor že pokrival 40 odstotkov potreb po komutatorjih za evropsko proizvodnjo rotorjev, namenjenih

Po postavitvi še ene proizvodne hale na desnem bregu Idrijce so zgradili tudi novo cesto pod Golice

ročnim orodjem, in 12 odstotkov komutatorjev za male elektromotorje ter statorje, ki so jih na stari celini vgrajevali v avtomobile. Z delom za določen, nedoločen čas in z delom na domu, so preživljali dobršen del ljudi v dolini Idrijce in v Drežnici na Tolminskem.

Leto kasneje je Kolektor na desnem bregu Idrijce odprl novo proizvodno halo, v katero je postopno postavil dvanajst linij za proizvodnjo tako imenovanih komutatorjev HB za potrebe evropske avtomobilske industrije. Obenem so opustili tudi proizvodnjo stikal, saj je milanska družba Siber, za katero se je skrival kitajski kapital, skušala s selitvijo proizvodnje v Tunizijo rešiti svoje težave. Leta 1997 pa se je spet lotil gradnje nove hale za izdelavo profilnih komutatorjev za vse vrste sesalnih enot in belo tehniko. S proizvodnjo v obeh so načrtovali pridobiti tržni delež, ki jim ga je do takrat na račun tehnološke dovršenosti odtegovala največja konkurenčna družba, in sicer specializirana italijanska firma MAM, ki je bila do leta 1997 po velikosti tretja tovrstna proizvajalka v Evropi.

Sredi omenjenega desetletja je bil Kolektor deležen tudi dveh laskavih priznanj, ki jih do takrat še ni uspelo dobiti nobenemu slovenskemu izvozniku hkrati. Nemški Bosch in francoski Valeo sta ga namreč razglasila za najboljšega dobavitelja leta 1996 in 1995. Še posebej so bili zadovoljni s priznanjem prvega, ki je bil že od nekdanjih njihov največji kupec. Ameriška korporacija UTA pa ga je uvrstila med prednostne dobavitelje. Priznanje je Kolektorju pomenilo veliko, saj je prišlo s področja

avtomobilske industrije, ki je znana po svojih strogih merilih in zahtevah glede kakovosti, razvoja in servisa.

Na sejmu Domotechnica v Kölnu so zaključili tudi večletni proces uveljavitve lastne blagovne znamke. Šlo je za prelomnico, ki je Kolektorju po letu 1997 omogočila, da je bil na tržišču navzoč z vsemi bistvenimi elementi trženja, kakovostjo, servisom, razvojem in ceno. Tega pa seveda ni bilo mogoče doseči brez uvajanja novih oblik organizacij v proizvodnji, brez lastnega razvoja in brez izvirnih rešitev ter patentov, ki so mu dale določene prednosti na tržišču. Pri načrtovanju je Kolektor uporabljal CAD (Computer Aided Design) sistem, ki s podporo FEA (Finite Elements Analise) nudi optimalno konstrukcijo za posamezno vrsto komutatorja. »Da se izognemo napakam pri konstruiranju in problemom v proizvodnji, se poslužujemo poleg klasičnih tudi sodobnih metod obvladovanja konstrukcije in proizvodnega procesa. Še boljše rezultate dosegamo v tistih primerih, ko s kupci skupaj tesno sodelujemo že v razvojnih fazah izdelave posameznega motorja. Pri tem nam je splošno vodilo doseganje čim boljšega razmerja med ceno in kakovostjo. Razvijamo tehnologije z manj delovnimi operacijami in z večjo kakovostjo izdelkov, pri čemer ne zanemarjamo kakovosti vgrajenih materialov. Z njimi se oskrbujemo izključno pri najboljših in največjih svetovnih dobaviteljih in njihovo kakovost v naših laboratorijih stalno preverjamo,« je dejal direktor takratnega Kolektorja Stojan Petrič. V Kolektorju so bili tisti čas že sposobni izdelati komutatorje različnih vrst za gospodinjske aparate, za električna ročna orodja, za avtomobilsko industrijo in za posebne stroje. Od 11 mm do največ 30 mm premera so jih izdelovali za različna področja uporabe in v različnih tehnologijah. Kontinuiteto stalnih izboljšav so zagotavljali s tako imenovanim CIP (Continuos Improvement Process), kakovost svojih izdelkov pa so zagotavljali s tako imenovanimi elementi TOM (Total Quality Management).

Oktobra leta 1995 je Kolektor napovedal zaprtje obrata v Drežnici, ker so bili proizvodni stroški bistveno višji kot v matični družbi. Takratno poslovodstvo se je namreč zavedalo, da so lahko na svetovnem tržišču konkurenčni samo z večjo produktivnostjo, avtomatizacijo proizvodnje in z zmanjšanjem števila zaposlenih. Za 49 zaposlenih v Drežnici so v Kolektorju pripravili odpravnine s šestmesečnim odpovednim rokom in jim odstopili proizvodno halo, če najdejo okolju primerno proizvodnjo. Na matični lokaciji so si namreč zastavili cilj, da bodo prihodek na zaposlenega do konca stoletja povišali s 100.000 na 140.000 mark

Novoletni sprejem upokojencev v nekdanjem Kolektorjevem obratu družbene prehrane

na zaposlenega. V tej luči je treba gledati tudi na zaprtje obrata v Drežnici, ki je bil odprt v letih proklamiranega policentričnega razvoja Slovenije. V prizadevanjih za racionalizacijo proizvodnje in zmanjšanje števila zaposlenih so v Kolektorju oblikovali devet profitnih centrov. Med drugim so ustanovili tudi samostojno podjetje Ascom, ki se ukvarja s sestavljanjem komutatorjev, ki je do takrat slonelo na delu na domu, v sodelovanju s PBI ter idrijskim Domom Nikolaja Pirnata. Nova družba je prevzela vse delavce, ki so bili v tem profitnem centru zaposleni za nedoločen čas. Večina med njimi je bila takih, ki so zaradi invalidnosti, starosti, zdravstvenih in drugih omejitev uživali v delovnem razmerju posebno varstvo.

Istega leta so v Stuttgartu odprli tudi trgovsko zastopništvo, ki je bilo namenjeno krepitvi prodaje na nemškem tržišču. V Kolektorju so načrtovali, da bodo letno prodajo občutno povečevali, zato so angažirali človeka, ki je prej od njih 16 let kupoval komutatorje za Bosch.

Na mestu, kjer je nekoč že stal leseni most in ga je sredi sedemdesetih let odnesla narasla Idrijca, so leta 1994 odprli novega. Njegovo gradnjo je financiral Kolektor, ki je s tem povezal tovarniški dvorišči na obeh bregovih Idrijce. Pred časom je namreč na desnem bregu reke kupil proizvodno

halo Gostolove pekarske opreme, ki je šla v stečaj. Ob novem mostu z nosilnostjo 30 ton so uredili tudi samodejne zapornice za HE Marof, sinhronizirane z mehkim jezom pod mostom, ki preprečuje morebitne poplave.

Kolektor je s svojimi tujimi partnerji prispeval tudi glavnino sredstev za izgradnjo še dveh teniških igrišč v Mejci.

Leta 1996 so v tej idrijski družbi prepovedali kaditi na slehernem delovnem mestu. »Če je delavec priden, pa še zdrav povrhu, je dobro za podjetje, zanj pa tudi,« so zagotovo razmišljali obenem pa najbolj strastnim kadilcem uredili koticke za kajenje in v proizvodne hale namestili avtomate za hladne in tople napitke. Koliko kadilcev med 900-članskim kolektivom je bilo zato prikrajšanih, ni bilo podatkov, vedelo pa se je, da je v režiji in upravi podjetja kadilo samo še pet ljudi, od tega dve ženski in trije moški, med slednjimi eden prikrito, ne pred kolektivom, temveč pred ženo. To pa ni vse, kar so v Kolektorju storili za zdravje svojih delavcev. Že januarja je prva skupina 100 od 352 delavk, starejših od 35 let, v ljubljanskem Kliničnem centru opravila preventivni ginekološki pregled rodil in dojk.

Dolga je bila pot do samostojnosti

Filip Šemrl

Sogovornica je bila v obravnavanem obdobju, na katerega se intervju nanaša, Kolektorjeva pravnica in članica takratnega posloводства. Po uspešni razrešitvi problema je med drugim skrbela za interno obveščanje v Kolektorju. Sodelovala je tudi pri nastajanju prvih številčk internega časopisa, predhodnika Komunitatorja. Naj bo dovolj o njenih referencah, raje se posvetimo pogovoru.

Zakaj so Američani kupili Kautt & Bux in ne kdo drug?

Tega ne vem, bolj natančno bi to povedal gospod Petersen. Preprosto so bili v poslu, ne vem pa, kako so prišli do Kautt & Buxa.

Kateri problem je bil za Kolektor v tistem obdobju največji?

Leta 1993 je bil ta, da je njegov dolgoletni poslovni partner, preko katerega je šla skoraj vsa prodaja, zašel v stečajni postopek in je bilo treba zelo na hitro rešiti problem direktnih dobav kupcem, največji problem stečajnega upravitelja Kautt & Buxa v zvezi s Kolektorjem pa, da je moral ta prodajati naložbo v Kolektorju, to je 51 odstotkov. Vsak, ki je videl tistih 51 odstotkov, si je mislil, da bo kupil firmo. Toda pogodba o družbi je bila napisana tako, da 51 odstotkov ni pomenilo tudi ustreznega odločanja. Večinski lastnik je lahko odločal samo o imenovanju direktorja. Vse drugo, od sprejema zaključnega računa, do investicijskih programov, pa je bilo vezano na 75-odstotno večino. Stečajni upravitelj se je zavedal tega problema. Kupci pa, menim, niso dobro vedeli, kaj kupujejo. V Idrijo je med drugimi prišel Kirkwood Industries, ki ga je zanimala tudi pogodba med Kolektorjem in Kautt & Buxom. Nisem bila zraven, zato več ne morem povedati.

Torej, Američani nikoli niso bili 100-odstotni lastniki Kolektorja?

Ne, oni so kupili 51-odstotni lastniški delež. Ob prihodu v Idrijo so spoznali, da se bodo morali kljub omenjenemu deležu le pogovarjati, zato so zelo spremenili svojo taktiko.

Pred tem je bilo pravzaprav lastništvo v Kolektorju firme Ersing & Wörner?

Ersing & Wörner, lastnik Kautt & Buxa, je v Kolektor vstopil namesto Kautt & Buxa ob preoblikovanju

Kolektorja v d. o. o., to le bilo leta 1990, z našim soglasjem. Pogovorno pa se je seveda vedno omenjalo le Kautt & Bux. Do tega je prišlo zaradi poskusov finančne konsolidacije na njihovi strani.

So Američani vedeli za to?

Menim, da so, saj so imeli strokovnjake, ki so jih na to opozorili. Z nakupom 51-odstotnega deleža so imeli v Kolektorju kapitalsko večino, ne pa tudi upravljalvske.

Lahko pa so imenovali direktorja?

Da. Po smrti Petra Rupnika so tako tudi storili. Za direktorja so marca 1994 imenovali Stojana Petriča. Naš predlog je bil, da bi imel Kolektor posloводство z več člani, toda v Kirkwoodu so vztrajali samo pri enem človeku. To je bila edina odločitev, odvisna zgolj od njih.

Kaj so pravzaprav dobili Američani z nakupom 51-odstotnega deleža v Kolektorju?

Dobili so naložbo v podjetju, ki je bilo določene vrednosti, vpliva pa zelo malo. Ker so se vse pomembne odločitve sprejemale praktično soglasno, je bilo tudi na naši strani vloženo dosti napora, da so šli predlogi v tako smer, sprejemljivo tudi zanje. Vsako leto so dobili izplačane dividende, a vpliva na samo poslovanje niso imeli, za razliko od Kautt & Buxa. Vedeti moramo, da je vpliv Kautt

& Buxa na poslovanje Kolektorja izviral iz drugega naslova, namreč iz pogodbe, ki je določala, da se vsa prodaja Kolektorja na zahodna tržišča izvaja preko Kautt & Buxa. Kirkwood je bil zgolj družbenik. Menim, da so proučili papirje, vendar niso natančno vedeli, v kaj se z nakupom spuščajo. Čeprav smo bili že samostojna država, smo bili za Američane prej eksotiki kot kaj drugega.

Ali je lahko Kautt & Bux zastavil Kolektor, da bi rešil sebe?

Že pred letom 1990 so Nemci prvič poskusili finančno konsolidirati svojo firmo. O tem ne bi vedela povedati kaj več, a deleža, ki so ga imeli v Kolektorju po letu 1990, niso zastavili.

Zakaj so čez toliko let Američani prodali Kolektor, ki jim je prinašal zaslužek?

Kakšne namene so imeli s to družbo v Sloveniji, ne vem. Kakor gledam na stvari danes, mislim, da posebnih namenov sploh niso imeli in da so Kolektor dobili v paketu skupaj s Kautt & Buxom. Menim, da so po tolikih letih prišli do prepričanja, da nima smisla vztrajati pri solastništvu, ker na poslovne odločitve ne morejo vplivati. Z rastjo Kolektorja je rasla tudi vrednost njihove naložbe. Predvsem pa menim, da so takrat, ob odločitvi za prodajo, potrebovali denar.

Če bi bili solastniki še Američani, bi bil Kolektor danes tak, kot je?

Na to vprašanje ne znam odgovoriti. Glede na to, da Američani niso imeli pretežnega vpliva na njegov razvoj, je vprašanje, v kakšno smer bi se vse skupaj zasukalo. Sicer pa za odgovor nisem dovolj kompetentna.

Še enkrat ponavljam vprašanje. Če Kolektor ne bi kupil samega sebe, bi bil danes tak, kakršen je, ali ne?

(Dolg premor, sogovornica si je vzela čas za premislek; op. ur.) Težko. Kljub majhnemu vplivu Američanov na Kolektorjev razvoj bi najbrž bilo njihovo lastništvo ovira pri razvoju Kolektorja.

Američani se očitno niso zavedali, kakšno družbo so kupili?

Mislim, da res ne. V nekem vmesnem obdobju, ko so ugotovili, da nimajo prav nobenega vpliva v Kolektorju, so stvari proučili in ugotovili, kaj bi pravzaprav morali kupiti, da bi imeli vpliv. Torej, kupiti bi morali 51 odstotkov Fonda. Kirkwood je vodstveni strukturi tudi ponudil odkup in lepe zneske, ampak v ponudbo seveda ni nihče privolil.

Če vas prav razumem, je Kirkwood že v startu naredil napako?

Mislim, da Američani niso kupili prave stvari, če so hoteli imeti vpliv. Gospod Petersen mi je dejal, da jim je zelo natančno razložil stvari, vendar so v Kirkwoodu razmišljali po ameriško. Če se osredotočim na tisti čas, na leto 1993, so se Nemci do nas obnašali še zelo vzvišeno in podcenjujoče. Spominjam se sestanka 23. 9. 1993. Zastavljalo se je vprašanje, ali bo Kolektor sploh preživel, saj od Kautt & Buxa ni dobil plačil, direktne prodaje pa ni imel, ker jo je nemški partner prepovedoval. Znašli smo se dobesedno v krču. Sestanek v Stuttgartu, kjer je bil tudi stečajni upravitelj Kautt & Buxa, so vodili tako, da smo se pogovarjali zgolj o reševanju njihovih problemov. Ko pa so bili na vrsti naši problemi, so preprosto vstali in odšli. Čisto nekaj drugega je bilo, ko smo kupovali večinski delež od Američanov, res skoraj 10 let kasneje, 2002. leta. Šlo je za zaupanje, ne pa problematiziranje. Nismo se ustavljali pri pikah in vejicah pogodbe. Zastavili smo si cilj in ga tudi uresničili.

Kautt & Bux imajo zaposleni in bivši zaposleni v Kolektorju zelo v čislih. Iz vašega pripovedovanja pa sem izluščil prav nasprotno.

Nemci so imeli v šahu Kolektor na podlagi pogodbe o prodaji na zahodnih trgih. Vsa naročila so prišla od Kautt & Buxa in vse prodaje so šle njemu. Iz pripovedovanj svojih kolegov vem, koliko truda je bilo potrebnega, da se je provizija zmanjšala za pol odstotka, ali pa da so dovolili lasten nastop pri kakem kupcu. S Kirkwoodom takih težav ni bilo, saj je bil zgolj družbenik in ne poslovni partner. Ekonomska odvisnost od Kautt & Buxa in ekonomska neodvisnost od Kirkwooda sta bili ločnici med dojemanjem enega in drugega lastnika.

Toda poslovanje pod okriljem Kautt & Buxa je zaposlenim v Kolektorju prineslo tudi ugodnosti, ki jih drugi zaposleni v isti panogi nimajo.

Vse to drži. Vstop Kautt & Buxa v Kolektor je slednjemu omogočil tisti razvoj, ki ga brez njega nikoli ne bi mogel doseči. Vendar je ohranjal Kolektor na nivoju obrata, proizvodnega mesta. Šele s stečajem Kautt & Buxa je Kolektor postal povsem ekonomsko samostojno podjetje s svojim marketingom, prodajo in nabavo, razvoj pa je imel že prejšvoj. Iz tega razloga ocenjujem, da je stečaj Kautt & Buxa Kolektorju pravzaprav prinesel veliko dobrega.

Delavci torej vsega ne vedo?

Nihče ne ve vsega. Vsak pozna svoj del zgodbe, tiste, ki jo je doživljal. Sama sem Kautt & Bux doživljala zgolj v njegovi stečajni fazi. Sodelovala sem samo s stečajnim upraviteljem in tistim, kar je od Kautt & Buxa ostalo, in to je gotovo drugačna izkušnja, kot jo imajo sodelujoči z lastniki Kautt & Buxa v čisto drugačnih časih.

Immo Petersen je pomagal Američanom kupiti Kolektor

Filip Šemrl

»Živim v čudovitem univerzitetnem mestecu Heidelberg, lepe trenutke pa preživljam tudi v Schwarzwald (Črnem gozdu), kjer imamo hiši, ki me zelo spominjata na Idrijo. Moja hobija sta branje in jadrnanje. Atlantski ocean sem že dvakrat prečkal s petnajstmetrsko jadrnico.

Čudovita žena in šestnajstletna hči – ostane torej le še moja duša. Zadnjih nekaj let se trudim, da bi manj delal, a kaj, ko mi stranke ne pustijo ... Moja najboljša funkcija je ta, da sem – zunanji – organizacijski vodja pri velikem igralcu v pohištveni industriji. Moj položaj združuje sposobnosti duhovnika in policista – torej je ravno pravšnji zame,« je uvodoma dejal sogovornik.

Glede na vaš priimek bi sklepali, da izvirate s severa Evrope. Pa ste Nemec.

Pravzaprav sem bil rojen v severnem delu Nemčije, v Hamburgu, ki pa spada pod severno Evropo.

Kdaj in zakaj vas je angažiral ameriški Kirkwood za nakup Kautt & Buxa v stečaju?

Tisti dan, ko so se v Kirkwoodu usedli za mizo skupaj z upraviteljem, so me ameriški presojevalci Kirkwooda poklicali, naj se nemudoma odpravim v Stuttgart in jim pomagam pri pogajanjih. Ko sem prispel, sem ugotovil, da je Kirkwood za to transakcijo najel investicijske bankirje (investment bankers) iz Londona. Prva stvar, ki sem jo naredil, je bila, da sem te ljudi odslovil, kajti sovražim investicijske bankirje.

Ste novim lastnikom pojasnili, kaj bodo dobili za kupnino?

Kar se tiče Idrije – niso imeli pojma, kaj so dobili, kajti niti sam upravitelj ni vedel, kaj prodaja. Torej smo morali na Kolektorjeve delnice obesiti prej simbolično kot dejansko ceno.

Ste pričakovali tak razplet? Da bo Kolektor prej ali slej odkupil samega sebe.

Na začetku ... ne. A čez nekaj časa je Kirkwood spoznal, da nikoli ne bo mogel nadzorovati in upravljati Kolektorja. Kar se tega tiče, jim nisem oporekal. Resnično občudujem Kolektor, da je storil to potezo.

Kirkwood danes v svetovni proizvodnji komutatorjev praktično nepomeni nič! Kje so vzroki hitrega padanja prodaje Kirkwooda? Kaj za vas pomeni v dobrem in slabem ESOP (delnice znotraj zaposlenih)? Ali je prav ESOP povzročil dezinvestiranje v Kirkwoodu?

Nikoli nisem bil v tolikšni meri »del« Kirkwooda, da bi lahko odgovoril na to vprašanje, a zdi se mi, da v Kirkwoodu nikoli ni bilo takšne močne mešanice vodstva in solidarnosti, kot je vidna v Kolektorju.

Vsi, ki so bili tako ali drugače povezani s Kolektorjem, so propadli. Kaj je po vaše tisto, kar omenjeni koncern drži nad vodo in napreduje? Kje vidite prednosti slovenskega Kolektorjevega menedžmenta v primerjavi s Kirkwoodovim ali Kautt & Buxovim?

Predvsem sposobnost vodstva Kolektorja, da uvidi in pravilno oceni, na katerih trgih lahko pridobi in katerih se je potrebno izogibati. »Napreduj s trezno glavo in ne zanemari ljudi, s katerimi delaš.« Kirkwood pa tudi Kautt & Bux sta se močno opirala na zunanje svetovalce za vodenje. Kadar mora podjetje zaradi pomanjkanja lastnih idej kupovati le-te od tretjih, ki ne čutijo prav nikakršne odgovornosti, lahko kar zapre trgovino (opazite lahko, da do svetovalcev za vodenje čutim podobno naklonjenost kot do investicijskih bankirjev).

Pred časom ste bili v Idriji, tudi v Kolektorju. Imate z njim danes še kakšne stike?

Ker Falk & Co, s katerimi sem sodeloval pred upokojitvijo, še dela s podružnicami Kolektorja v Nemčiji, me skupina Kolektor še vedno zanima. Zelo mi je všeč družinska atmosfera v Kolektorju. Izmenjava mnenj z Natašo mi je vedno v veselje in pomoč.

Bi danes v primeru Kirkwood – Kolektor ravnali enako?

Da, zagotovo.

Kolektor – obdobje preoblikovanja v d. o. o. in privatizacija

Nataša Luša

Če govorim o obdobju privatizacije Kolektorja, imam v mislih tri procese: postopek preoblikovanja Kolektorja iz podjetja v družbeni lastnini v obliki p. o. (polna odgovornost) v družbo z omejeno odgovornostjo (d. o. o.) z znanimi lastniki; ustanovitev družb FOND Finančna družba d. d. (FOND) in FI Finančni inženiring d. o. o. (FI) ter privatizacijo družbe FMR d. d. (FMR).

Preoblikovanje družbe Kolektor p. o. v Kolektor d. o. o.

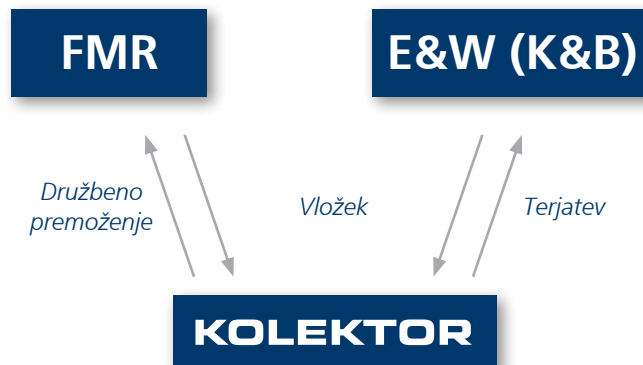
Zakon o podjetjih, ki ga je sprejela Markovičeva vlada in je začel veljati 1. 1. 1989, je bistveno posegel v dotedanjo ureditev podjetništva v državi. Uvedel je oblike družb, podobno kot so urejene v germanski pravni ureditvi. Tudi za Kolektor, ki je bil organiziran kot družbeno podjetje (s tujim vlaganjem), je to pomenilo, da se mora iz oblike p. o. (polna odgovornost) preoblikovati v eno od družb, ki jo je predvidel Zakon o podjetjih. Najprimernejša oblika je bila družba z omejeno odgovornostjo (d. o. o.).

Kolektor je bil takrat v družbeni lastnini, glede na sklenjeno pogodbo o tujem vlaganju s firmo Kautt & Bux pa je obstajal »dolg« do tujega partnerja iz naslova njegovega vlaganja.

V postopku preoblikovanja je bilo treba najprej rešiti problem, kako delu premoženja, ki je predstavljal družbeno premoženje, določiti znanega lastnika. V skladu z Zakonom o podjetjih je Kolektor p. o. dne 12. 4. 1990 ustanovil podjetje FMR p. o.

Na podjetje FMR p. o. je bilo preneseno celotno družbeno premoženje podjetja Kolektor p. o., FMR pa je to isto premoženje še istega dne vložil nazaj v družbo Kolektor kot kapitalski vložek. Del premoženja, ki je odpadel na vlaganje tujega partnerja, je bil pretvorjen v kapitalski delež.

Ker je ob Zakonu o podjetjih še vedno veljala tudi zvezna zakonodaja o tujih vlaganjih, je bilo treba pred preoblikovanjem podjetja v družbo z omejeno odgovornostjo pridobiti še dovoljenje pristojnega zveznega ministrstva. Preoblikovanje samo je bilo

vpisano v sodni register 24. 10. 1990 in ta datum najdemo v registru tudi kot datum ustanovitve družbe Kolektor (danes Kolektor Group d. o. o.).

Kautt & Bux je zelo tvorno sodeloval pri teh spremembah, kljub temu, da je šlo za korenit poseg v dotedanjo ureditev medsebojnih odnosov. Preoblikovanje v kapitalsko družbo je ustrezalo tudi tujemu partnerju, ki je takrat že zašel v finančne težave in mu tako ponudilo priložnost, da je svoje premoženje v takratni SFRJ lahko predstavil svojim bankam v bolj otipljivi obliki – torej v obliki deleža v podjetju in ne le v obliki terjatve do nekega podjetja.

Prav zato je ob preoblikovanju v d. o. o. zaradi interesov tujega partnerja namesto Kautt & Buxa (K&B), s katerim je bila sklenjena pogodba o tujem vlaganju, vstopila kot družbenik družba Ersing & Wörner (E&W), spremenjeno pa je bilo tudi razmerje deležev 51 : 49 v korist tujega partnerja. Predlog za spremembo razmerja v 51 : 49 je podal tuji partner, ki je to opravičeval s potrebo po konsolidaciji svojih finančnih izkazov. Če bi se razmerje spremenilo v njegovo korist, bi rezultate Kolektorja vključil v svoje bilance, kar bi povečalo njegove možnosti za pridobitev novih kreditov pri bankah.

Za vodstvo Kolektorja je bilo zelo pomembno, da se Kautt & Bux finančno konsolidira, je pa vztrajalo na tem, da se zaradi spremenjenega razmerja na področju upravljanja za slovenskega lastnika položaj ne sme poslabšati. Zato je bilo v pogodbo o družbi vneseno določilo, da se vse pomembne odločitve v zvezi z družbo na skupščini sprejema s 75 % večino, kar je pomenilo s soglasjem slovenskega

družbenika. Zaradi svoje finančne stiske je K&B pristal na tako rešitev.

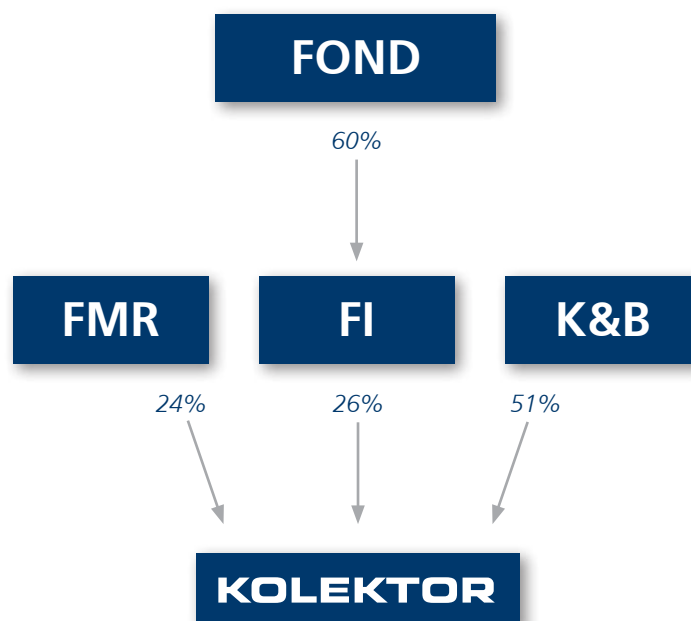
Za Kolektor je bilo preoblikovanje v družbo z omejeno odgovornostjo pomemben korak. Iz podjetja v družbeni lastnini, s tujim vlaganjem, se je spremenilo v obliko d. o. o., v kateri sta za razliko od prejšnje ureditve, ko je bil tuji partner le pogodbeni stranka, vlagatelj, ki je imel terjatev do podjetja, ki bi jo lahko kadarkoli od podjetja terjal in na ta način prekinil pogodbeni odnos, v družbo z dvema enakopravnima družbenikoma, nedefinirana družbena lastnina pa je dobila svoje ime. Za samo družbo in njeno poslovanje je bila taka ureditev dosti bolj stabilna, saj je v končni fazi pomenila, da zanjo v bistvu ni več tako pomembno, kdo je njen družbenik. To se je izkazalo za pozitivno zlasti potem, ko sta obe družbi, tako E&W, kakor tudi Kautt & Bux šli v stečaj.

FOND in FI

Pomemben dejavnik z vidika sedanjih lastnikov družbe in koncepta razpršenega (delavskega) lastništva predstavlja tudi ustanovitev družbe FOND Finančna družba d. d. (FOND) v začetku leta 1992. V letu 1990 je veljala za vsa podjetja omejitev pri izplačevanju plač. Iz tega razloga je Kolektor za svoje zaposlene za tisti del plače, ki je ni mogel izplačati v denarju, izdal komercialne zapise, dolžniške papirje, ki so se vodili na posebni knjižici. Zaposleni so tako pri podjetju imeli vsak vsaj za eno povprečno plačo v dobrem. Prav zaradi teh »rezerviranih« sredstev je vodstvo menilo, da bi bil primeren trenutek, da se zaposlenim ponudi možnost solastništva v družbi Kolektor.

Zato je v jeseni 1991 začelo s projektom ustanovitve delniške družbe. Organizirani so bili sestanki z vsemi zaposlenimi, kjer jim je bil predstavljen projekt ustanovitve delniške družbe in njen namen. Od približno 800 zaposlenih, ki so imeli sredstva na knjižicah, se jih je dobra polovica odločila za to, da se ustanovi družba FOND, ti so svoja prihranjena sredstva namenili ustanovitvi te družbe, ostalim pa so bila izplačana.

V postopku nakupa deleža v Kolektorju se je izkazalo, da FOND sam ne bo zmožal tega nakupa, zato je bila ustanovljena družba FI Finančni inženiring d. o. o. (FI), v kateri je FOND imel večinski, 60 % delež, k projektu je bila pritegnjena hčerinska družba Komercialne banke Nova Gorica (sedaj Nova KBM), FININVEST. Družba FI je v letu 1992 od družbe FMR odkupila delež v višini 26 % v družbi Kolektor po ocenjeni vrednosti.

Na ta način se je v Kolektorju vzpostavil model lastništva, po katerem je tuji partner imel 51 % deleža, vendar brez družbe FI s 26 % deleža ni mogel sprejeti nobene pomembne odločitve. Namen načrtovalcev teh sprememb je bil, da se omogoči vpliv interesov zaposlenih pri upravljanju Kolektorja, v katerem je bil zagotovljen prevladujoč vpliv pri sprejemanju odločitev s strani FI (preko njega pa Fonda), zmanjšan pa je bil vpliv družbe FMR, ki je bilo podjetje v družbeni lasti in usoda katerega je bila, glede na predvideno zakonodajo o lastninjenju, negotova.

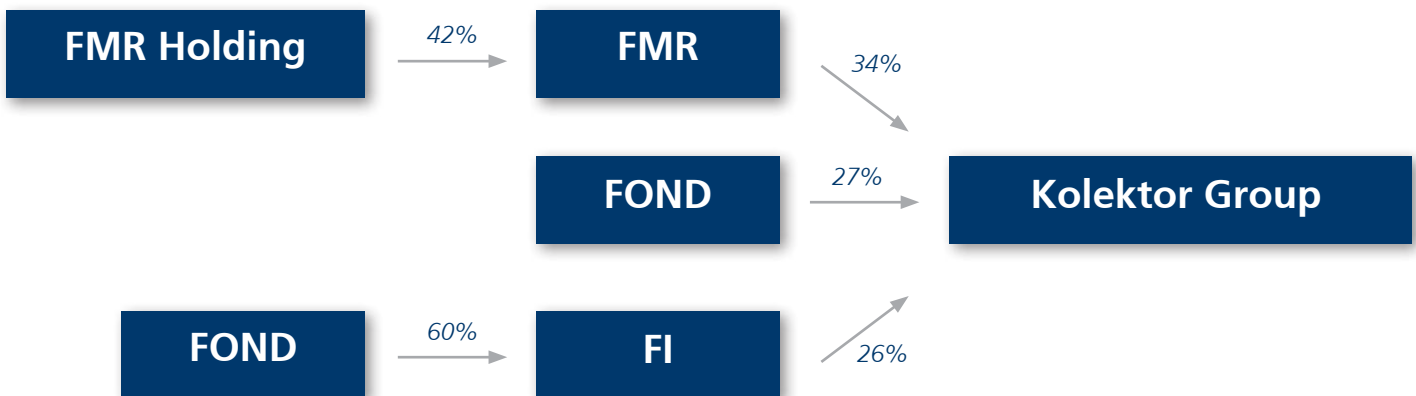
V letu 1994 je prišlo do pomembnih sprememb v družbi FI. Družbenik FINIVEST se je namreč odločil, da svoj delež v družbi FI proda. Sam FOND ni imel zadostnih sredstev za ta odkup, zaradi strateške pomembnosti družbe FI v upravljavski strukturi družbe Kolektor pa je bilo treba reagirati na ponudbo hitro. Kolektor je namreč takrat v svojem lastništvu že imel družbo Kirkwood, ki je delež odkupila od stečajnega upravitelja. Takratno vodstvo družbe Kolektor se je zato odločilo, da skupno nastopi pri nakupu tega deleža in je odkupilo delež v vrednosti 40 % v družbi FI. Ta delež se je tekom let zmanjšal in znaša danes še 15 %.

Kirkwood je z nakupom deleža v Kolektorju vstopil v obstoječa družabniška razmerja in kmalu ugotovil, da sam kljub večinskemu lastništvu kot družbenik ne odloča praktično o ničemer. Kmalu je ugotovil, da predstavlja ključni dejavnik v upravljavski strukturi prav družba FOND. Iz tega razloga je vodstvu ponudil, da odkupi njegove deleže v FI in FOND. Kljub velikodušno ponujeni kupnini za te deleže je vodstvo ponudbo zavrnilo.

V tem istem času je prišlo tudi do koncentracije lastništva v samem FOND-u, z odkupovanjem delnic od zainteresiranih delničarjev. Število delničarjev se je zmanjšalo, upravljavska moč pa se je skoncentrirala v 40 delničarjih, ki so obvladovali več kot 50 % kapitala in so delovali v okviru delničarskega sporazuma. Na ta način se je na strani slovenskega lastnika FI, ki je imel ključno vlogo pri upravljanju Kolektorja, lastništvo konsolidiralo v obliki, ki je omogočala vodstvu družbe Kolektor dokaj velik vpliv na upravljanje, je pa je razpršeno do te mere, da je omogočalo širšemu krogu zaposlenih udeležbo na dobičku (družba FOND vsa leta od svoje ustanovitve svojim delničarjem izplačuje dividende, vrednost delnice pa narašča), tujemu partnerju pa onemogočalo izvedbo sovražnega prevzema družbe.

Kirkwood je ostal v lastništvu Kolektorja od konca leta 1993 do jeseni 2002. Sodelovanje Američanov na sejah skupščine je bilo korektno. Tako kot prej K&B je tudi Kirkwood zašel v finančne težave, zaradi katerih je bil pripravljen svoj delež v družbi Kolektor prodati. Dolgoletna želja Kolektorja, da bi končno postal »sam svoj«, se je uresničila z nakupom deleža od Kirkwooda, ki sta ga izvedla FMR in FOND.

Na današnji dan je lastniška struktura družb FOND, FMR HOLDING in FI v družbi Kolektor Group sledeča:

Lastninjenje FMR

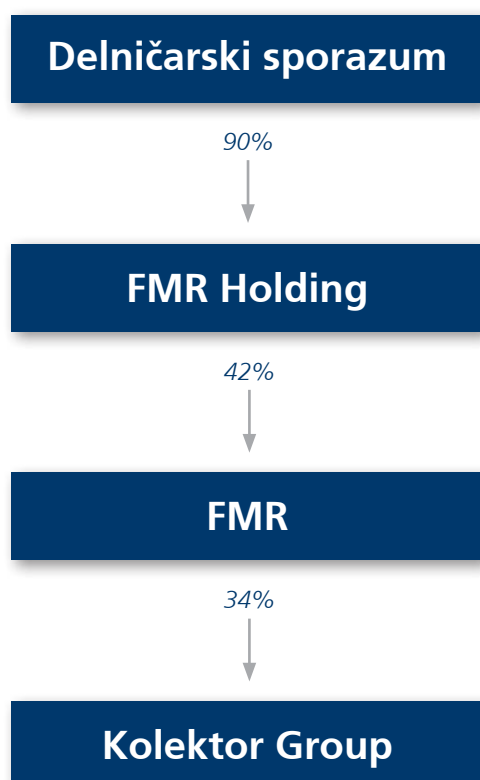
Vzporedno s postopki ustanavljanja družbe FOND in FI so potekali postopki lastninjenja družbe FMR, v skladu z Zakonom o lastninskem preoblikovanju podjetij iz leta 1992. V FMR je bilo lastninjenje končano začetek leta 1995 z vpisom v sodni register, od takrat dalje je družba organizirana kot delniška družba.

Na podlagi tega zakona se je lastnilo podjetje FMR, ki je bilo v celoti v družbeni lastnini, in sicer tako, da je v postopku zbiralo certifikate zaposlenih, bivših zaposlenih in upokoencev Kolektorja. Pri lastninjenju je sodelovalo 1030 takšnih upravičencev. Odziv vseh teh upravičencev je bil velik. Cilj vodstva je bil, da se doseže maksimalno možno udeležbo s strani delavcev in je bil tudi dosežen.

Tako je bilo po izvedeni privatizaciji 54 % vseh delnic v lasti malih delničarjev, nekaj manj kot 4 % v lasti KBM Nova Gorica, nekaj manj kot 40 % pa so si razdelili državni skladi. Del delnic, skoraj 19 %, je odkupila pooblaščen investicijska družba Vipa Invest, preostanek pa je ostal na Kapitalski družbi. Zaradi dobre organizacije manjših delničarjev in sodelovanja s pooblaščen investicijsko družbo Vipa Invest je uspelo tudi v družbi FMR zasledovati cilje, ki so bili blizu politiki družbe Kolektor.

Zaradi velikega števila malih delničarjev je bilo treba te organizirati, da bi preprečili prevelik

vpliv državnih skladov v primerjavi z razpršenim večinskim lastništvom certifikatskih upravičencev. Zato je bila začetek leta 1998 ustanovljena družba FMR HOLDING, ki je kot družba pooblaščenka združila vse posamezne delničarje in tako zagotovila enotno upravljanje družbe FMR. Spet so bili organizirani sestanki z vsemi skupinami delničarjev, na katerih so bile predstavljene prednosti združenih delničarjev. Za prenos delnic na družbo pooblaščenko se je odločila velika večina vseh delničarjev. Prednost organizacije malih delničarjev v družbi pooblaščenke je bila v enotnem nastopu pri upravljanju družbe FMR, za same delničarje pa je pomenila prednost tudi višja dividenda, kot bi jo prejeli pri FMR. Tudi FMR HOLDING svojim delničarjem vsako leto izplačuje dividende. V januarju 2008 je velika večina delničarjev FMR HOLDING sklenila delničarski sporazum, preko katerega zagotavljajo prevladujoč vpliv v družbi, zagotavljajo pa tudi likvidnost delnic. Največji delničar znotraj delničarskega sporazuma je Kolektor Group, ki udeležencem zagotavlja, da lahko delnice kadarkoli prodajo. Na današnji dan je lastniška struktura sledeča:

Naša družba pooblaščenka je bila med prvimi takimi v Sloveniji, njenemu zgledu in izkušnjam so sledile številne druge družbe z razpršenim delavskim lastništvom (na primer Domel).

Celoten postopek lastninjenja podjetja Kolektor je bil izveden zakonito, kar je pokazala tudi kasnejša revizija vseh postopkov v zvezi z lastninjenjem podjetja, ki je bila opravljena s strani pristojnih državnih organov na pobudo anonimnega prijavitelja.

Sklepno v zvezi s preoblikovanjem in lastninjenjem V postopku preoblikovanja podjetja v družbeni lastnini – Kolektor p. o. v družbo z omejeno odgovornostjo z znanimi lastniki so bile uporabljene inovativne metode, saj je na tem področju vladala popolna pravna praznina. Vodstvo družbe Kolektor je v zavarovanje interesov družbe Kolektor izpeljalo številne postopke, ki so v končni fazi pripeljali do tega, da je podjetje v času po zaključenem lastninskem preoblikovanju imelo jasno definirano lastniško strukturo, ki je glede na specifiko posameznih lastnikov (na eni strani družbenik s konkurenčno dejavnostjo, po drugi strani lastnik v delni državni lasti ter družbenik v večinski lasti zaposlenih in vodstva družbe) omogočila družbi optimalno delovanje. Vodstvo družbe je zasledovalo cilje gospodarske samostojnosti družbe, njenega razvoja z možnostjo investiranja in uspešnega poslovanja, ki bo omogočalo tudi izplačevanje dobička njenim lastnikom.

Daleč pred splošnim slovenskim modelom delavskega lastništva, ki se je množično uvedlo z Zakonom o lastninskem preoblikovanju podjetij, je vpeljalo model delavskega solastništva po vzoru ameriškega ESOP (Employee Stock Ownership Plan) z ustanovitvijo družbe FOND, z aktivnim vstopom vodstva v družbo FI izvedlo menedžerski vstop v podjetje, z lastnimi sredstvi, brez »tajkunskih« kreditov in z razpršenim lastništvom v družbi FMR HOLDING ohranilo cilje delavskega solastništva na osnovi Zakona o lastninskem preoblikovanju podjetij. Kar razlikuje to zgodbo od ostalih, je dejstvo, da lastniki družbe Kolektor nikoli niso izčrpavali za namene lastninjenja.

“Vztrajno delo premaga vse”

Polona Rupnik

Leto 2012 zaključujemo s predstavitvijo še zadnjih dveh Kolektorjevih vrednot, to sta vztrajnost in borbenost ter usmerjenost h kupcu. Ker se je v letošnjem letu zelo veliko govorilo o pametnih omrežjih in je bil storjen tudi pomemben korak naprej k dejanskemu zagonu demonstracijskega projekta na tem področju, smo za razlago prej omenjenih vrednot prosili prof. dr. Igorja Papiča, profesorja na ljubljanski Fakulteti za elektrotehniko in predsednika Tehnološke platforme za pametna omrežja.

Kolektor je med svoje vrednote uvrstil tudi vztrajnost in borbenost ter usmerjenost h kupcu. Kako bi kot ugledni slovenski strokovnjak našim bralcem razložili ti dve vrednoti?

Latinski izrek pravi Kaplja dolbe kamen. Mislim, da je s tem povedano vse o pomenu vztrajnosti. Če se od same narave pomaknemo bolj proti človeku, lahko navedemo še eno modrost starega Rima Vztrajno delo premaga vse. Predvidevam, da se s tem lahko zelo dobro poistoveti tudi Kolektor. Druga vrednota je borbenost. Če dobro premislimo, je borbenost časovno zgoščena vztrajnost oziroma če se izrazim še bolj tehnično, je to vztrajnost, ki deluje z veliko močjo.

Kaj pravzaprav vrednoti vztrajnost in borbenost ter usmerjenost h kupcu pomenita za podjetje, kaj za zaposlene, morda tudi za širšo okolico, v kateri podjetje deluje?

Vztrajnost in borbenost podjetja sta predpogoj za uspeh. Ta uspeh ni mogoč brez vztrajnih in predvsem zadovoljnih zaposlenih. S Kolektorjem poslovno sodelujem zadnjih nekaj let, še zlasti prek Tehnološke platforme za pametna omrežja. Pri prepričevanju različnih deležnikov za izvedbo velikega demonstracijskega projekta v Sloveniji na področju pametnih omrežij sem se ravno od sodelavcev Kolektorja naučil vztrajnega in potrpežljivega sledenja zastavljenim usmeritvam. Najprej potrebujemo vizijo in jasen cilj, sledi vztrajanje pri izvedbi. Čeprav je precej časa naše početje v tehnološki platformi ostajalo brez zelenih

Prof. dr. Igor Papič je diplomiral leta 1992, magistriral leta 1995 in doktoriral leta 1998 na Fakulteti za elektrotehniko Univerze v Ljubljani. V letih 1994-1996 je bil na izpopolnjevanju pri Siemensovem oddelku za prenos in razdelitev električne energije v Erlangnu v Nemčiji. V letu 2001 je bil gostujoči profesor na University of Manitoba v Winnipegu (Kanada). Od leta 2009 je redni profesor na Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani. Njegova raziskovalna dejavnost vključuje aktivne kompenzatorje, naprave FACTS, kakovost električne energije in vključevanje razpršenih virov v omrežje. Je nosilec večjega števila študij za operaterje prenosnega in distribucijskih omrežij ter velike industrijske odjemalce. Študije zajemajo predvsem analizo širjenja motenj po omrežju in načrtovanje kompenzacijskih naprav. Pomembna raziskovalna dejavnost je tudi vključevanje razpršenih virov v elektroenergetsko omrežje in njihov vpliv na kakovost napetosti. Na tem področju je kot slovenski partner sodeloval pri več evropskih projektih. Bil je pobudnik ustanovitve nacionalne Tehnološke platforme za elektroenergetsko omrežja – SmartGrids. Sodeloval je pri ustanovitvi Centra za razpršene vire energije na Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani. Poleg znanstvene odličnosti je njegova osnovna vizija prenos rešitev v prakso in podpora pri tehnološkem razvoju slovenskega elektrogospodarstva.

rezultatov, se le počasi premika naprej. Po izdelavi nacionalnega programa za pametna omrežja smo dobili podporo vladnih organov, v naslednjem letu moramo pripraviti operativni načrt in projektno dokumentacijo, za leto 2014 predvidevamo izvedbo. Torej sta se vztrajnost in borbenost začeli obrestovati.

Glede na trenutno dogajanje in negativno stanje v državi imajo po vašem mnenju podjetja še moč in voljo za vztrajanje in borbo? Se sploh splača vztrajati in boriti?

Ravno pri trenutnem dogajanju in negativnem stanju v državi sta vrednoti vztrajnost in borbenost še toliko bolj pomembni. Pred gospodarsko krizo se je vse zdelo enostavno, samoumevno,

mogoče prelahko. Očitno smo zaradi tega plačali ustrezno ceno. Torej ne gre za vprašanje, ali se splača vztrajati in boriti, dejstvo je, da je to edina alternativa trenutnemu stanju. Samo z vztrajnostjo in borbenostjo gremo lahko naprej.

Kupec je kralj, pravijo. Kako pomembna je za podjetje usmerjenost h kupcu, kakšno mora biti po vašem mnenju to sodelovanje med podjetjem in kupcem?

Čeprav izhajam iz akademskega okolja, se zavedam, da so trdno delo, raziskave, razvoj in proizvodnja samo del uspešne zgodbe, ki se mora zaključiti pri kupcu, končnemu uporabniku. To je motiv in smisel celotnega početja. Kupec ima vsekakor vedno prav in gorje tistemu, ki ga ne posluša.

► Vztrajnost in borbenost

Zavedamo se, da dolgoročno doseganje zastavljenih ciljev zahteva proaktiven pristop in izvedbeno odličnost. Poslovne cilje zato zasledujemo in izvršujemo vztrajno, z vso zavzetostjo in pogumom.

► Usmerjenost h kupcu

Verjamemo, da imamo lahko zadovoljne kupce le na temelju učinkovitih partnerskih odnosov. Zato smo usmerjeni v prepoznavanje kupčevih potreb in zagotavljanje njim skladnih rešitev. Na ta način gradimo soodvisna in dolgoročna partnerstva ter spodbudne odnose s poslovnimi partnerji in znotraj podjetja.

Pametna družba potrebuje pametna omrežja

Polona Rupnik

Evropa je na začetku nove industrijske revolucije: gre za preobrazbo oskrbe z energijo dobaviteljev ter učinkovitost porabnikov pri porabi energije. Ta predstavlja premik v odnosu med proizvajalci, ki bodo lahko bolj učinkoviti, ter potrošniki, ki bodo sami lahko postali mali proizvajalci energije.

«Cilj EU je do leta 2050 doseči skoraj popolno dekarbonizacijo oskrbe z električno energijo. S sedanjim trgom in tehnologijami to ne bo mogoče. Prava smer je izgradnja pametnega in popolnoma povezanega električnega omrežja, v katerem prevladujejo obnovljivi viri energije,» je v prvi slovenski knjigi o pametnih omrežjih Pametna omrežja – iz teorije v prakso zapisal **Philip Lowe**, direktor Direktorata za energijo pri Evropski komisiji. Za preobrazbo, ki jo omenja Lowe, so bistvenega pomena pametna omrežja, ker ponujajo najboljšo možnost za energetska varnost in energetska učinkovitost. In kako daleč je Slovenija na tem področju? Pred šestimi leti je bila ustanovljena nacionalna tehnološka platforma za pametna omrežja, v začetku letošnjega leta pa je bil pripravljen Program razvoja pametnih omrežij v Sloveniji, katerega namen je vpeljava obstoječih tehnologij v prakso in njihova optimalna izraba. Oktobra letos je Javna agencija za tehnološki razvoj RS TIA z Japonsko agencijo za nove energetske in industrijske tehnologije NEDO podpisala sporazum o sodelovanju. Omenjeni sporazum zajema sodelovanje na področju naprednih industrijskih tehnologij, ki se vključujejo v koncept gradnje tako imenovanih pametnih mest. Zadnje dejanje na področju pametnih omrežij pri nas je bila konferenca Tehnološke platforme za pametna omrežja, katere rdeča nit je bila zagon nacionalnega demonstracijskega projekta pametnih omrežij. Ta je namreč ena od točk iz podpisa prej omenjenega sporazuma med TIA in NEDO.

»Demonstracijski in pilotski projekti so dobra osnova za trženje novih izdelkov in rešitev ter iskanje novih priložnosti na tržišču. Znotraj koncerna Kolektor smo zaznali, da se na elektroenergetskem področju resnično dogajajo večje spremembe, odpirajo se priložnosti za vstop na tržišče z novimi izdelki in storitvami. Te priložnosti so seveda zaznali tudi drugi, kot so npr. japonska podjetja, ki na tem področju v Evropi nikoli niso bila močna, a poskušajo izkoristiti nastale priložnosti,« o pomenu pametnih omrežij

pravi **Stojan Kokošar**, **Marjan Drmota**, Kolektorjev izvršni direktor za razvoj, pa k temu dodaja, da »moramo čim prej priti do demonstracijskih projektov, ki morajo biti zastavljeni tako široko, da bodo omogočali vstop vsem partnerjem v slovenski industriji in hkrati pripravljeni tako, da bodo omogočali vstop tudi zunanjim partnerjem, kot je na primer japonska agencija NEDO.« Drmota je mnenja, da mora slovensko gospodarstvo gledati preko meje slovenskega tržišča, lahko pa tega izkoristi kot poligon za verifikacijo in kot začetno referenco. »Parcialni projekti na področju pametnih omrežij nakazujejo dobre gradnike za integralne rešitve.« Prvi koraki k zagonu demonstracijskega projekta pametnih omrežij so narejeni, kdaj pa bo dejansko prišlo do zagona, pa bo pokazal čas. Po besedah **prof. dr. Igorja Papiča**, predsednika platforme, se bo projekt zgodil na nekem regionalnem območju – lahko je to mesto, podeželje, različne lokacije, pomembno pa je, da bodo te lokacije med seboj informacijsko povezane v celoto. Prvi korak predstavlja napredno merjenje, torej vpeljava pametnih števec, ki se že dogaja. Glavna vsebina demonstracijskega projekta pa bo po mnenju dr. Papiča aktivni odjem električne energije.

Kolektor Missel Insulations praznoval 125 let

Kolektorjevo podjetje Kolektor Missel Insulations letos obhaja 125-letnico delovanja. Kolektor od leta 2008, ko je kupil to nemško podjetje, pod blagovno znamko Missel razvija, proizvaja in trži izdelke za toplotno, protipožarno in protihrupno cevno izolacijo.

Veste kaj imajo skupnega nekdanji laboratorij za vesoljske poizkuse, nemška vojaška šolska jadrnica in vlak Intercity-Express nemških železnic? Vsi so opremljeni s sistemsko izolacijo podjetja Kolektor Missel Insulations. Navedeni primeri so dovolj zgovoren dokaz, da Misslovih produktov ne najdemo samo v zgradbah, pač pa tudi drugod – v orbiti, na morju, v vlakih, kjer so jih uporabili za izolacijo toplih in hladnih cevi. Z leti si je podjetje utrdilo položaj na trgu. Zanj se lahko zahvali predvsem svoji inovativnosti. Pohvali se lahko z več kot 150 patenti. Missel svoje produkte izdeluje samo v Nemčiji.

»125-letno tradicijo Kolektor Missel Insulations so zaznamovali pripadnost zaposlenih podjetju, visoka raven inovativnosti in vztrajnost. Brez tega podjetja danes nedvomno ne bi bilo več,« pravi direktor podjetja **Rado Starc**.

Zgodba največjega svetovnega specialista za izolacije cevi se je začela v Stuttgartu, ko je leta 1887 Elias Missel ustanovil trgovino na debelo za potrebe industrijske tehnike. Do leta 1910 je podjetje zelo hitro raslo, potem pa je leto po tem zaradi tragičnih dogodkov ostalo brez vodstva. Hitro eden za drugim sta umrla ustanovitelj podjetja in njegov sin. Zaradi prve svetovne vojne, nemirov,

inflacije in gospodarske krize se je podjetje znašlo v velikih težavah. Lastnikova žena in hči sta se leta 1928 odločili za prodajo podjetja. Dolga leta ni bilo jasno, ali se bo podjetju uspelo pobrati in si ponovno utrditi položaj na trgu. Ustanovitev Zvezne republike Nemčije leta 1949 in leta gospodarskega razcveta so tudi Misslu obetala boljše čase. Z novo strateško usmeritvijo se je iz trgovskega podjetja preoblikoval v proizvodno podjetje. Razvil je cevno izolacijo Misselfix, s katero si je podjetje povrnilo dobro ime doma in v tujini. Poleg tega, da je proizvajal visokokakovostne produkte, je svojim kupcem ponujal tudi izobraževanja in izpopolnjevanja s področja hišne tehnike in gradbene fizike.

Ob praznovanju 125-letnice podjetja nam je njegov direktor predstavil osnovne cilje podjetja do leta 2017. Ti so postaviti organsko rast vseh treh programov – toplotne, protipožarne in protihrupne cevne izolacije, vstop na tržišča držav kot so Švica, Francija, Avstrija, Rusija in Poljska in s tem postati pomemben igralec na evropskem tržišču ter zadržati in nadgraditi pozicijo tehnološkega vodje na območju tržišča EnEV, kjer z 80 odstotki prevladujejo prenove stavb s poudarkom na energetske varčni gradnji.

Direktor podjetja Kolektor Missel Insulations Rado Starc še poudarja, da za doseg zastavljenih ciljev od zaposlenih pričakujejo popolno angažiranost in spoštovanje vrednot koncerna Kolektor. Podjetje namreč deluje v branži, ki je pod zelo močnim cenovnim pritiskom, zato mora za dolgoročno stabilnost podjetja kupcem ponuditi vedno več, kajti konkurence je veliko.

Celotna ekipa podjetja Kolektor Missel Insulations

ODKUP LASTNIH DELNIC DRUŽBE FMR

Delničarji družbe FMR so na skupščini družbe 18. 1. 2011 sprejeli sklep, s katerim so pooblastili upravo družbe za odkup lastnih delnic z oznako FMRG. Na sami skupščini je delničarka družbe FMR – Hidria Fin – napovedala izpodbojno tožbo in jo naknadno tudi vložila, s katero je skušala prepričati namen uprave družbe, da bi ostalim malim delničarjem, ki si to želijo, omogočila izstop iz lastništva po primerni ceni. Kljub temu da so bili pravni argumenti na strani sprejetega sklepa skupščine, se je uprava družbe odločila, da bo z odkupom lastnih delnic FMRG počakala do pravnomočnosti sodbe v tej zadevi. Najprej je Okrožno sodišče v Novi Gorici dne 19. 4. 2012 s sodbo v imenu ljudstva zavrnilo zahtevo Hidrie Fin za razveljavitev omenjenega sklepa skupščine FMR o odkupu lastnih delnic in naložilo tožeči stranki (Hidrii Fin), da mora povrniti toženi stranki (družbi FMR) stroške pravnega postopka v višini 3.912,55 EUR. Na to sodbo se je Hidria Fin pritožila, Višje sodišče v Kopru je v oktobru 2012 njeno pritožbo zavrnilo kot neutemeljeno in potrdilo sodbo sodišča prve stopnje. S tem je bil sodni postopek pravnomočno končan, kar omogoča izpeljavo postopka za odkup lastnih delnic družbe FMR.

Delničarji družbe FMR so z omenjenim sklepom pooblastili upravo, da nabavna cena delnic ne sme biti nižja od 33 EUR za delnico in ne višja od 47 EUR za delnico. Glede na to, da gre v primeru odkupa lastnih delnic za delnice, ki družbi ne prinašajo nikakršnih pravic, torej niti pravice do glasovanja na skupščinah družbe, niti pravice do izplačila sorazmerne dividende, bo družba malim delničarjem ponudila nakup njihovih delnic FMRG po ceni 40 EUR za eno delnico. Po eni strani predstavlja to srednjo vrednost med skrajnima vrednostima, ki ju je določil sklep skupščine, po drugi strani pa ta cena predstavlja 60 % revidirane knjigovodske vrednosti delnice FMRG na dan 31. 12. 2011. Če bi izračunali ponujeno ceno delnic FMRG s povprečnim kazalnikom P/B (tržna cena/knjigovodska vrednost) delnic slovenskih finančnih holdingov, ki kotirajo na Ljubljanski borzi vrednostnih papirjev, bi ta znašala manj kot 30 EUR za delnico FMRG. Podrobne izračune tega kazalnika smo sicer predstavili v lanskim jesenski številki Komunitatorja. Glede na to, da je po omenjenem kazalniku in tudi sicer družba FMR po našem mnenju nadpovprečna družba v primerjavi z ostalimi finančnimi holdingi in glede na omenjeni razpon cene, ki je bil določen s sklepom skupščine, se je uprava družbe ob soglasju nadzornega sveta odločila, da malim delničarjem ponudi odkup lastnih delnic po ceni 40 EUR za delnico.

KOLEKTOR
50 let / years

Vabljeni na predstavitev knjige
Iz malega v veliki svet

Modra dvorana, 13. januar 2013
ob 18. uri

URADNA PODELITEV CERTIFIKATOV DRUŽINI PRIJAZNO PODJETJE

Koncern Kolektor (velja za podjetja Kolektor Group, Kolektor Sikom, Kolektor KFH, Kolektor Orodjarna in Ascom) je eden od 36 novih prejemnikov certifikata Družini prijazno podjetje. Certifikat Družini prijazno podjetje je princip organizacijskega upravljanja, ki zagotavlja kratkoročne in dolgoročne pozitivne učinke usklajevanja poklicnega in zasebnega življenja zaposlenih. Ti se kažejo v zmanjšanju fluktuacije, kvote bolniških odsotnosti, kvote nege, števila nezgod ipd. ter večanju zadovoljstva, motivacije in pripadnosti zaposlenih, kar prinaša jasne pozitivne ekonomske učinke. Uradni certifikat Družini prijazno podjetje je v imenu koncerna Kolektor prevzel mag. Boštjan More, direktor Ascoma.

KLJUČ DO USPEHA SO VITKA PROIZVODNJA IN MOTIVIRANI ZAPOSLENI

V Razvojno-tržnem centru koncerna Kolektor v Idriji so se zbrali kadroviki vseh Kolektorjevih slovenskih podjetij. Na Kadrovske konferenci, ki so se je udeležili, so spregovorili o trenutno najaktualnejših projektih in temah s področja kadrov. Osrednje teme so bile vsekakor projekt – vitka proizvodnja: motivirani zaposleni, HR-poročanje in e-izobraževanje.

Glavni izvršni direktor koncerna Kolektor Radovan Bolko je ob tej priložnosti zbrane spomnil na metodo, ki definira pogoje uspešnosti podjetja in meri uspešnost podjetja. »Po tej metodi je podjetje uspešno takrat, ko ima dobre finančne rezultate. Če jih želi imeti, mora proizvajati dobre izdelke in storitve, take, ki jih rabijo kupci oz. tržišče. Če želi podjetje zadostiti željam kupcev/tržišča in proizvajati ustrezne produkte, mora imeti urejene vse delovne procese, tako proizvodne kot podporne. Za dosego tega pa podjetje potrebuje dobre kadre,« je dejal Bolko. S tega vidika je kadrovska konferenca še kako pomembna.

In prav dobrim kadrom oziroma motiviranim zaposlenim so kadroviki namenili posebno pozornost. Uroš Likar, direktor v Kolektorju Liv, in Andrej Brložnik, direktor podjetja Kolektor KFH, sta zbranim predstavila aktualen projekt koncerna Kolektor s tega področja. Govorila sta o vitki proizvodnji in motiviranih zaposlenih. Za dosego vitke proizvodnje je potrebno obvladovanje vseh procesov, o katerih je govoril že glavni izvršni direktor, imeti pa moramo tudi uspešne, motivirane zaposlene. Kot sta dejala Likar in Brložnik, so prav zaposleni najpomembnejši kapital podjetja.

Sicer pa je bilo na kadrovske konferenci govora tudi o HR-poročanju in ciljih tovrstnih poročil, o promociji zdravja s poudarkom na zdravi hrbtenici ter e-izobraževanju. Kot je povedala vodja projekta Maja Leban, je glavni cilj HR-poročanja oziroma HR-poročila poenoteno spremljanje vseh kazalnikov na kadrovskem področju. Iz poročila lahko razberemo podatke, kot so kadrovske evidence, plače in izobraževanja. Kadrovikom je bil podrobneje predstavljen Ascomov projekt zdrava hrbtenica, ki ga že uspešno prenašajo tudi v druga podjetja znotraj koncerna Kolektor. Beseda pa je tekla tudi o e-izobraževanju. Čeprav je e-izobraževanje danes trend, se, kot pravijo v službi za kadre, v koncernu Kolektor zavedajo, da bo e-izobraževanje že jutri nuja. Zato je prav vstop v svet e-izobraževanja eden od ciljev Kolektorja v prihajajočem letu. To namreč nudi številne prednosti, kot so racionalna izraba časa, samostojna izbira učne poti in sprotno preverjanje znanja. Udeleženec lahko pridobiva znanje od tam, kjer želi in si tudi prilagaja svoj lasten tempo učenja. V službi za kadre koncerna Kolektor verjamejo, da bo e-izobraževanje za vsakega zaposlenega prijetna izkušnja.

Kolektorjev menedžer leta je postal Frank Stark

Polona Rupnik

Na prednovoletnem srečanju za svoje menedžerje je Kolektor razglasil menedžerja leta. To je postal Frank Stark, direktor Kolektorja Kautt & Bux, enega od pomembnih podjetij, ki se uvrščajo v skupino tako imenovanih diverzificiranih podjetij koncerna Kolektor. Kolektor Kautt & Bux se pod Starkovim vodstvom razvija v podjetje, ki uspešno nadomešča svoj osnovni komutatorski program z novimi izdelki, ki sodijo v program hibridike.

Frank Stark je bil nagrade izjemno vesel. »Presenečen sem in počaščen. Nagrada je potrditev našega dela v zadnjih letih, ko smo komutatorski program postopno nadomeščali s programom hibridike. Preživljali smo težke čase. Hvala vam za podporo in zaupanje. Vesel sem, da sem del tako uspešnega koncerna,« je ob prejemu nagrade povedal Kolektorjev menedžer leta Frank Stark.

Zbranim so ob iztekajočem se letu spregovorili predsednik koncerna Kolektor **Stojan Petrič**, glavni izvršni direktor **Radovan Bolko** ter gosta večera predsednik uprave SID banke **mag. Sibil Svilan** in predsednik Gospodarske zbornice Slovenije **mag. Samo Hribar Milič**. Medtem kot sta prva moža

Kolektorja spregovorila o poslovanju koncerna v letošnjem letu, načrtih in pričakovanjih v letu 2013 ter najpomembnejših projektih posameznih koncernovih podjetij, s katerimi Kolektor dokazuje, da lahko kljub zaostrenim razmeram na trgu piše svojo zgodbo o uspehu, sta se ugledna slovenska strokovnjaka dotaknila ekonomskih in gospodarskih razmer v Sloveniji in Evropi.

Kot smo lahko slišali, recesija v Sloveniji ne dopušča več obremenjevanja gospodarstva, obenem pa zahteva hitre ukrepe za uveljavitev pravne države, izboljšanje konkurenčnega okolja, nov razvojni zagon in odločno podporo izvozu. »Ukrepati je potrebno takoj, zato smo na novembrskem vrhu gospodarstva pripravili prvih 46 ukrepov, ki jih v Sloveniji lahko uresničimo ali vsaj začnemo uresničevati v šestih mesecih. Poimenovali smo jih Agenda 46+, saj jih bomo še dopolnjevali,« je zbranim Kolektorjevim menedžerjem rekel mag. Samo Hribar Milič. Mag. Sibil Svilan, predsednik SID banke, pa pravi, da potrebujemo rast, če hočemo doseči kakšno spremembo. Če te ne bo, ni mogoče izpeljati reform. »Potrebujemo zaupanja vreden razvojni model, s katerim bo večina slovenskih podjetij šla po poti, po kateri stopa Kolektor. Razvojni model moramo prilagoditi slovenskim razmeram. Kopiranja drugih držav tu ni.«

»Frank Stark je svoje znanje in izkušnje najprej namenjal trajnostnemu razvoju in napredku podjetja oz. koncerna. Že v samem začetku se je vključil v uresničevanje strategije rasti koncerna in razumel idejo skupnega in usklajenega razvojno tržnega delovanja,« je med drugim v obrazložitev napisal mag. Valter Leban.

Ascomu priznanje za najboljšo dobro prakso na področju varnosti in zdravja pri delu

Polona Rupnik

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je v okviru evropske kampanje varnosti in zdravja pri delu, katere naslov je »Partnerstvo za preprečevanje tveganj«, podelilo priznanja za primere dobrih praks na področju varnosti in zdravja pri delu v letošnjem letu. Kot najboljši primer dobre prakse je bil izbran Ascomov projekt »Zdrava hrbtenica – zdrava družba. Program obvladovanja tveganj za zdravje«.

Tripartitna komisija, ki je ocenjevala projekte, je presodila, da je podjetje Ascom »razvilo učinkovit dialog med vodilnimi in vodstvenimi delavci ter zaposlenimi, ki zasledujejo skupen cilj: izboljšanje delovnega procesa in dvig ravni varnosti in zdravja pri delu s spodbujanjem zaposlenih k inovativnosti. Prav tako je podjetje razvilo dobro sodelovanje s pooblaščenim izvajalcem medicine dela. Vidne so izboljšave na delovnih mestih, pri čemer so celostne rešitve na področju varnosti in zdravja pri delu del strategije podjetja in jih je možno prenesti tudi v druge dele koncerna Kolektor. Primer predstavlja dober zgled, kako aktivirati vse zaposlene za skupen cilj – ohraniti zdravo, vitalno ter uspešno podjetje.«

Priznanje je predstavnikoma Ascoma, direktorju za tehnično področje Janezu Gostiša in vodji projektov Claudii Costa podelil minister za delo, družino in socialne zadeve mag. Andrej Vizjak. Ascom bo z nagrajenim projektoma sodeloval tudi na evropskem izboru primera najboljše prakse, ki bo spomladi na Irskem

Boštjan More, direktor Ascoma:

«Zelo smo zadovoljni, da je komisija Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve opazila našo večletno skrb za zaposlene, njihovo zdravje, ki ne nazadnje vpliva tudi na zdravje podjetja in celotne družbe.« Komisija je kot pomembno dodano vrednost projekta izpostavila sodelovanje zdravnika medicine dela v projektu in prenosljivost projekta v druge organizacije in podjetja.

Tudi tu je Ascom že naredil prve korake.»

Robert Čerin, direktor Kolektorja Orodjarna:

«Za ta projekt smo se odločili zato, ker smo pravzaprav mi kreatorji delovnih mest za naše zaposlene, ki potem delajo na naših strojih in linijah. Že letos smo začeli z usposabljanji in seminarji pod vodstvom zdravnika Bojana Pelhana. Celoten projekt bomo sistemsko zastavili v prihodnjem letu. Torej prejemamo štafeto od Ascoma.»

Bojan Pelhan, dr. med., zdravnik medicine dela in športa:

«Podaljševanje delovne dobe, višanje starosti upokojevanja, naraščanje obolevanja za kroničnimi nenalezljivimi boleznimi so realnost in izziv za politiko, delovne organizacije, predvsem pa za vsakega posameznika. Dejansko se niža standard socialnih pravic, zahteve na delovnem mestu pa se večajo: kako vse to zdržati, kako ohraniti tudi kakovost osebnega življenja? Nedvomno je nujno spremeniti odnos do zdravja kot dobrine in pogoja, da bomo sploh lahko sledili zahtevam in izzivom časa, v katerem smo se znašli. Država nam slej ko prej postavlja le omejitve oz. zahteve, reševanja nastale situacije z njihove strani žal še ni zaznati! Delovne organizacije in mi sami se torej moramo soočiti s to realnostjo in poiskati rešitev! Vodstvo in strokovne službe družbe Ascom so bili in so sposobni videti delavca na delovnem mestu in tudi doma – v prostem času. Hitro in ustrezno so se odzvali na omenjene spremembe in zahteve časa, ki ga živimo. Odločili so se za pozitivne spremembe, za vlaganja v delavca, delovno mesto in podprli tudi kakovost življenja v prostem času. Odločitev je pravilna, pogumna in ustrezna – zaslužili so si priznanje za svoje delo. Iskrene čestitke in zahvala za opravljeno delo, prepričan sem, da se bodo take aktivnosti nadaljevale in tudi še dopolnjevale v dobro zaposlenih, družbe in vseh nas.»

Ascom se vse bolj usmerja v hibridiko

Polona Rupnik

Ascom je pred dobrim mesecem dni prejel nagrado za svoj projekt Zdrava hrbtenica – zdrava družba. Projekt je bil izbran za najboljši primer dobre prakse v Sloveniji. To priložnost smo izkoristili za pogovor s tehničnim direktorjem podjetja Janezom Gostišo, ki z novim letom zapuša Ascom in se podaja novim izzivom naproti. Tema pogovora pa ni bil zgolj nagrajeni projekt, pač pa sva se posvetila aktualnim projektom in načrtom za prihodnost.

delovnim časom in izvedli šolo za hrbtenico. Vse aktivnosti so združene v projektu Zdrav Kolektor ali Zdravko. Trenutno smo v fazi opremljanja delovnih mest z ergonomsko ustreznimi stoli in prilagojenimi mizami za sedeče in stoječe delo ter dvižnimi mizami, predvsem v končni kontroli in na operaciji sestavljanja.

Gre za nekakšen pilotni projekt Ascoma za celoten koncern Kolektor?

Projekt, ki ga vodita Petja Velikonja Vončina in Claudia Costa je širši in se dotika ostalih podjetij v koncernu Kolektor.

Ascomova direktorja Janez Gostiša in mag. Boštjan More

Ascom zelo veliko pozornosti namenja zdravju zaposlenih. Zato ker je invalidsko podjetje ali razlog tiči kje drugje?

Kot invalidsko podjetje imamo posledično tudi višji delež bolniških izostankov. Da bi ga znižali, smo si morali najprej sami priznati, da je to naš problem. Vprašali smo se, kateri so glavni dejavniki, ki vplivajo na povečanje deleža ljudi s težavami na delovnem mestu in ugotovili, da se moramo posvetiti določenim segmentom dela, ki vplivajo na obolenja mišično-skeletnega sistema. Osredotočili smo se na ergonomsko urejenost delovnih mest, vadbo med

S prejemom nagrade pa se ne boste ustavili.

Nikakor ne. Vidimo, da je možnosti za izboljšave na delovnih mestih še veliko. Zdravnik medicine dela in športa Bojan Pelhan, s katerim sodelujemo, nam je odprl oči. V proizvodnji nam je pokazal določene pomanjkljivosti, ki jih sami nismo prepoznali. Menimo tudi, da bomo morali tako na Ascomu kot v ostalih podjetjih znotraj koncerna Kolektor na tem področju vložiti določena sredstva za izboljšavo delovnih postopkov s ciljem, da zaposleni na teh delovnih mestih ne bi trpeli večjih obremenitev hrbtenice. Poleg tega pa moramo vlagati tudi v splošno znanje

ter ozaveščenost glede ergonomije dela.

Petja in Claudia projekt predstavljata po različnih podjetjih in organizacijah po Sloveniji, kar dokazuje, da gre res za primer dobre prakse. Sami ste kot direktor obiskali številna podjetja, kakšno je po vašem mnenju stanje v drugih podjetjih na tem področju?

Veliko sem hodil po podjetjih v tujini, nekaj tudi v Sloveniji. Dejal bi, da je nivo urejenosti delovnih mest primerljiv. Naše aktivnosti pa so usmerjene v to, da standard, ki velja na tem področju, presežemo.

Z eno nogo smo praktično že zakorakali v novo leto, ko večina naredi obračun minulega leta in si postavi načrte za prihajajoče leto.

Ascom zaključuje leto v skladu s planom za leto 2012. Nadaljeval bo svojo pot diverzifikacije svojega programa. Portfolio izdelkov se spreminja. Cilj oziroma smer, v katero gremo, pa je program hibridike. V naslednjih letih bomo morali na račun novih projektov, ki prihajajo v »hišo«, sprostiti nekaj kapacitet – tako človeških resursov kot prostorskih kapacitet – da bomo lahko vpeljali te nove projekte. Program komutatorjev se bo počasi selil v druge proizvodne obrate v in izven Slovenije.

Vodstvo koncerna je napovedovalo upad naročil v zadnjem kvartalu letos. Se kriza kaj pozna?

V zadnjem kvartalu letošnjega leta je bil pričakovan upad prodaje, vendar nas je predvsem na komutatorskem programu ta upad še bolj presenetil. Tudi na programu hibridike smo zabeležili upad naročil, ampak je bil v okviru pričakovanj. Napovedi za prve mesece prihajajočega leta pa vsaj na programu hibridike že kažejo vrnitev v ustaljene tirnice, medtem ko tega na programu komutatorjev še ne opažamo. Dodal bi, da je v tem času upad prodaje na komutatorskem programu vezan tudi na vsakoletni sezonski vpliv, ki ga moramo upoštevati. Traja nekje od oktobra do februarja naslednje leto. Na severnem delu poloble se približuje zima in takrat se prodaja komutatorjev za določena ročna orodja in hobi program zmanjša. Tega programa pa imamo na Ascomu največ. S prihodom pomladi se tudi prodaja poveča.

Nekoliko sva se že dotaknila obeh programov, zdaj sva lahko še bolj konkretna. Kaj delate na programih?

Imamo dva programa, komutatorski in hibridni. Na programu komutatorjev izdelujemo predvsem komutatorje manjših in srednjevelikih serij za potrebe profesionalnih ročnih orodij. Tu bi izpostavil kupce, kot so Black & Decker, Hilti, Sparky ... Na programu hibridike pokrivamo z izdelkom drsni obroč približno 20 odstotkov globalnih potreb. Samo v letu 2011 smo prodali 17 milijonov kosov drsni

obročev. Če se nekoliko dotaknem še projektov, bi izpostavil predvsem projekt, ki ga delamo za našega kupca Renault. Zanj bomo naredili nov drsni obroč večjih dimenzij, ki bo uporabljen za pogone vozil bodočnosti. O teh pogonih je zadnje čase veliko govora. Ascom je s strojnimi kapacitetami na potrebe trga pripravljen. V letu 2013 že pričakujemo prva naročila in serijsko izdelavo tega izdelka za Renault. Prav tako že izdelujemo v serijski izdelavi podoben drsni obroč za kupca Continental.

Kot vsa podjetja v skupini ste pripravili strategijo za novo petletno obdobje, torej za leta 2013–2017. Kaj pričakujete?

Program komutatorjev se bo v naslednjih treh letih iz Ascoma selil, ga bo pa nadomeščal program hibridike. Tu ne govorim samo o drsni obročih, pač pa tudi o ostalih izdelkih, ki jih delamo na Ascomu, to je povezovalna plošča, aplikacija za alternator, kot tudi dodatni izdelki, ki prihajajo k nam. V letu 2013 bomo za kupca Bosch izdelali novo povezovalno ploščo drugačnega dizajna. So pa še drugi projekti, ki so trenutno v t. i. prodajnem lijaku, za katere se razvoj in prodaja še borita.

Na Ascom ste prišli pred dobrima dvema letoma, z novim letom ga zapuščate in se podajate na povsem novo pot.

Moj prihod na Ascom je pomenil spremembo v načinu dela. Pred tem sem bil vodja projektov in konstruktor za področje segmentnih komutatorjev. Z novo funkcijo direktorja za tehnično področje na Ascomu sem se moral začeti ukvarjati z ljudmi. Upravljanje s človeškimi viri mi je na začetku delalo kar nekaj težav. Kar nekaj sem se moral naučiti, prebrati, se posvetovati. Moje odločitve so zmeraj stremele k izboljšanju finančnega stanja in rasti podjetja. Z novim letom nastopim novo funkcijo. Pot me bo vodila v Ljubljano na Kolektor Etra, kjer bom zadolžen za izdelavo velikih transformatorjev in bom v dodatno pomoč Žigi Kogeju.

Spet nov svojevrsten izziv torej?

Definitivno bo to izziv. V take tipe izdelkov me pot do zdaj še ni vodila. Najbrž se bom moral določenih prijemov vodenja in planiranja še naučiti. Gre namreč za podjetje, kjer se izdelujejo maloserijski izdelki, vendar z bistveno večjo dodano vrednostjo.

Naj izkoristim to priložnost in vsem bralkam in bralcem revije Komunitator, kot tudi vsem zaposlenim v podjetju Ascom in koncernu Kolektor, zaželim prijetne praznike ter veliko veselja, osebne sreče in delovnih uspehov v prihajajočem letu 2013!

Informatizacija materialnega poslovanja v podjetju Kolektor Liv

Franci Rojc

Pred dvema letoma sem kot vodja planske službe začel delo v podjetju Kolektor Liv. Moja prvenstvena naloga je bila usposobiti uporabnike v informacijskem sistemu in poskrbeti, da se pravilno uporablja na vseh nivojih uporabnikov logistike. Potreboval sem kar nekaj časa, da sem doumel, da je poslovanje v Kolektorju Liv povsem druga zgodba kot v Idriji. Šokiral me je sam obseg, ki se premika skozi proizvodnjo. Naj za ilustracijo povem, da samo linija za izdelavo nadometnih kotličkov porabi preko 150 velikih železnih palet na 8 ur.

Počasi sem si ustvarjal sliko o načinu dela in ugotavljal napake. Ker sem bil veliko let planer in to področje dobro poznam, sem se osredotočil na planiranje. Najprej smo postavili plan projekta in popisali delovna mesta. Težave, s katerimi smo se soočali, so bile od nepravilnih izdelovalnih normativov, pomešanih delovnih mest, do tega, da je prodaja direktno proizvodnji narekovala izdelavo posameznih artiklov. S postavljanjem sistema smo začeli v montažnem oddelku in brizgalnici. Največji problem je predstavljala točnost zalog. Zaloge so namreč v Kolektorju Liv vodili v eksternem sistemu in so bile slabo povezane z informacijskim sistemom SAP. Proizvodnja in skladišče sta več ali manj uporabljala samo eksterni sistem, vse ostale službe pa so delovale v informacijskem sistemu SAP, kar je bilo z vidika poslovanja podjetja težavno in neobvladljivo. Ni nam ostalo drugega, kot da smo opravili inventuro celotnega podjetja. Ta je pokazala precejšnja odstopanja med enim in drugim sistemom za vodenje materialnega poslovanja. Glavna težava je bil nadzor nad materialnim tokom od vhoda do izhoda, zato smo se v podjetju odločili za prenovo in informatizacijo materialnega poslovanja, ki bo integriran v glavni informacijski sistem SAP.

Za začetek smo si ogledali delovanje tovrstnega sistema v podjetjih Fructal in Radenska, s svetovalci na posebnih intenzivnih delavnicah pripravili več kot 100 strani obsegajoči osnutek projekta. Z informatizacijo materialnega poslovanja smo začeli maja lanskega leta, z novim načinom delovanja v produkciji naj bi začeli spomladi letos. Zaradi enotedenske ustavitve proizvodnje smo še dodatno zavihali rokave in delali tudi ob sobotah in nedeljah,

saj smo morali prenesti in na novo označiti vse transportne enote v podjetju. Šele ponovni zagon proizvodnje je pokazal, ali smo bili uspešni. Težav seveda ni manjkalo, a smo jih s skupnimi moči uspešno rešili. Naj ob tej priložnosti pohvalim vse, ki so pri projektu sodelovali, vključno z vodjo projekta Matejo Lavrič, ki je pred pričetkom odšla na porodniški dopust. Projekt smo uradno zaključili letos jeseni, ko smo podpisali prevzemni protokol.

Počasi spoznavamo vse prednosti enotnega sistema za vodenje materialnega poslovanja. Uporabniki so zadovoljni, saj so podatki bistveno boljši, zaloge pa bolj točne. Porajajo se nam tudi že nove ideje, kako obstoječe procese še izboljšati. Tako kot smo mi pred začetkom projekta obiskali dve slovenski podjetji, smo tudi sami naš projekt že predstavljali slovenskim podjetjem, ki iščejo rešitve za svoje težave. Dve takšni podjetji sta Sava RE in Danffos.

Za uspešno sodelovanje z zunanjimi svetovalci podjetja SAPHIR smo bili člani projektne skupine nagrajeni z izletom na Plitvice. Resnično smo se imeli zelo lepo, saj je bil to zadnji sončen in topel vikend v oktobru, kar dokazuje tudi skupinska fotografija, čeprav na njej ni vseh sodelujočih, ker so bili zadržani

Za lažjo predstavbo o velikosti in pomembnosti projekta nekaj statističnih podatkov:

- prenesli smo približno **17.000 identov**
- na novo kreirali več kot **5.000 predpisov** pakiranja
- prenos zalog je trajal **7 dni**
- pri prenosu je sodelovalo več kot **50 zaposlenih**
- prestavili in na novo smo označili več kot **23.000 palet** in
- kupili **30 povsem novih terminalov** za delo v SAP.

Znani prejemniki prstanov kakovosti

Kolektor Liv in Kolektor Orodjarna, poslovna enota Postojna, sta podelila prstane kakovosti in se spomnila jubilarov in »novopečenih« upokoencev. Prstane kakovosti so prejeli Gorazd Kandare in Darja Suželj iz Kolektorja Liv ter Drago Poljšak iz postojnskega dela Kolektorja Orodjarna.

Gorazd Kandare si je prstan kakovosti zaslužil za svoj pristop do dela, ki mu omogoča, da v vseh fazah od načrtovanja procesov do predaje izdelka v proizvodnjo dosega nadpovprečne rezultate. Aktivno sodeluje v načrtovanju procesa in tako stalno dviguje nivo kakovosti procesa in izdelka v neposredni proizvodnji. Načrtovane aktivnosti nato realizira ob preizkušanju in prevzemanju orodij ter zaključevanju razvojnega procesa in predaji izdelka v proizvodnjo. Stalno tudi nadgrajuje polavtomatske procese v avtomatske ob uporabi in predelavi starih elementov in z novimi rešitvami. Kot vodja skupine za zmanjševanje izmeta na področju brizganih izdelkov sesalnika Aksel je bistveno pripomogel k odpravi žarišč slabe kvalitete in zmanjševanju samega izmeta v procesih brizganja. V celoti torej obvladuje proces avtomatizacije brizganja termoplastičnih izdelkov, svoje znanje

pa tudi uspešno prenaša na mlajše sodelavce. Darja Suželj je prstan kakovosti prejela za vestno, kakovostno in hitro delo ter stalno opozarjanje na napake in nepravilnosti, ki se pojavljajo na delovnem mestu. Tudi najzahtevnejša dela osvoji v zelo kratkem času, zato je usposobljena za veliko različnih del v proizvodnji – delo v celici KMS, sesalnik Axel, okrasne plošče Hi-design, montaža podometnih in nadometnih splakovalnikov. S svojimi izboljšavami in predlogi prispeva k boljši kakovosti izdelkov in urejenosti delovnih mest. S svojim marljivim in kakovostnim delom daje bistven prispevek k poslovanju podjetja. Drago Poljšak pa je komisijo za podelitev prstana kakovosti prepričal s svojo zanesljivostjo, strokovnostjo, kakovostjo, lojalnostjo, dobro voljo in pripravljenostjo na delo. Sam programira in upravlja dva stroja. Čeprav je iz generacije, ki ni zrasla z računalnikom, je izredno več s sodobnimi programi za programiranje strojev, prav tako pa svetuje tudi tehnologom pri pripravi tehnologije za ostale sestavne dele orodij. S svojo inovativnostjo in strokovnostjo vedno najde rešitve. Samostojno se organizira tako, da maksimalno izkoristi oba stroja, na katerih dela, ne samo dopoldne, pač pa tudi v popoldanskem in nočnem času, ko v podjetju ni nikogar.

Prejemniki prstanov kakovosti z vodstvom podjetja Kolektor Liv in Kolektor Orodjarna ter odgovornimi za zagotavljanje kakovosti

Podjetje Kolektor Orodjarna odlikuje hitra rast

Polona Rupnik

Podjetje Kolektor Orodjarna je za vodstvene delavce koncerna Kolektor in svoje upokoјence pripravilo odprti dan, na katerem so predstavili svoje štiri profitne centre in spregovorili o načrtih za prihodnost. Kot je povedal direktor Kolektorja Orodjarna Robert Čerin, so se pri predstavitvi osredotočili na zadnjih pet let, torej na leta, odkar je Kolektor Orodjarna samostojno podjetje. »Imamo tri certifikate – ISO 9001, ISO 14001 in Družini prijazno podjetje, naše poslanstvo je z lastnim razvojem prispevati k rasti skupine, z vizijo ostati razvojni dobavitelj in največji dobavitelj podjetjem znotraj koncerna Kolektor.«

Kolektor Orodjarna ima štiri profitne centre – PC Orodjarna Idrija (direktor **Robert Čerin**), PC Orodjarna Postojna (direktor **Marko Gerželj**), PC Strojgradnja in Avtomatizacija (direktor **Jože Podobnik**) in PC Vision (direktor **dr. Jure Skvarč**) na treh lokacijah. Od ustanovitve samostojnega podjetja so ga vodili trije direktorji: **Miloš Kermavnar**, **Žiga Kogej** in zdajšnji direktor **Robert Čerin**. »Naše največje investicije od leta 2009 so bile nova proizvodna hala za orodjarno in strojgradnjo, nakup multifunkcijskih strojev CNC, robotizacija potopne erozije in žične erozije, vpeljava paletnega

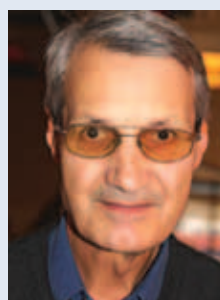
sistema na operaciji rezkanja, standardizacija za vse lokacije programiranja strojev CNC s programom HiperMILL in program za planiranje proizvodnje Coscom. Načrtov za prihodnja leta imamo veliko, od nadaljnje optimizacije procesov in investicij v nove stroje, do spremembe planiranja proizvodnje v orodjarni v Idriji, uvedbe projektnega planiranja v strojogradnji, do rasti novega PC Vision v Ljubljani,« pravi Čerin.

Hvalevredna je bila gesta vodstva Kolektorja Orodjarna, da so na Dan Kolektorja Orodjarna povabili tudi svoje upokoјence. »Upokoјenci, ki so gradili orodjarno in strojogradnjo od vsega nastanka Kolektorja, so postavili temelje za kasnejšo postavitev hiše in strehe, skratka kompletnega sistema, da lahko danes govorimo, da smo v Kolektorju Orodjarna sposobni našim kupcem ponuditi celovite rešitve – to je realizacijo od ideje do serijske proizvodnje izdelkov. Danes torej kupcem ponujamo linije in stroje, ki izdelujejo zahtevne izdelke, z orodji, izdelanimi pri nas. Imamo kompetence s področja konstrukcije in tehnologije izdelave orodji ter programiranja strojev in robotov ter izdelave visokoprodukcijskih linij z integriranimi sistemi za optično in dimenzijsko kontrolo izdelkov,« dodaja direktor Kolektorja Orodjarna Robert Čerin. Izredno lepo je bilo opazovati nekdanje sodelavce v Kolektorju Orodjarna, ki so se, vsaj nekateri, po desetletju ali več vrnili v svoje nekdanje delovno okolje. Z velikim zanimanjem in posebnim žarom v očeh so spremljali predstavitev podjetja in se čudili novim proizvodnim prostorom. Priložnosti za ponovne obiske bo, tako obljublja vodstvo podjetja, še veliko, saj naj bi tovrstni dnevi postali stalnica. »Vsaj vsakih pet let bi naše upokoјence spet lahko povabili v svoje vrste,« pravi Robert Čerin.

Silvo Kovač:

«Zelo sem bil presenečen, ko sem dobil vabilo na Dan Kolektorja Orodjarna. Tokrat sem po desetih letih spet prišel v sredino, kjer smo praktično 30 ali 40 let postavljali orodjarstvo v Kolektorju na noge. Mi smo bili včasih servis proizvodnji, zdaj mislim, da je organiziranost drugačna, tudi v opremljenosti ni primerjave. To je za nas nekaj povsem novega. Ob ogledu so me najbolj pritegnili prostori in opremljenost s stroji. Z novo orodjarno se je tudi nam uresničila dolgoletna želja, ko so nam obljubljali novo orodjarno. Danes ima orodjarna tak prostor, opremo in izdelke, ki se uvrščajo v sam svetovni vrh.»

Ivan Čerin:

«Bil sem vodja oddelka orodjarne, iz katerega se je potem razvila orodjarna. Danes sem se v orodjarno vrnil po več kot desetih letih. Danes je orodjarna to, kar je bil svojčas celoten Kolektor. Bil sem prevzet, ko sem videl, kako je v vseh teh letih zrastle. Včasih nas je bilo par orodjarjev, delali smo v enem majhnem prostoru. Tudi na področju računalniške podprtosti ni primerjave. Tega ni bilo. Nikoli si nisem predstavljal, da bo orodjarna tako zrastle. No, pa saj si nismo predstavljali niti, da bo Kolektor kdaj takšen, kot je danes.»

Boris Kogej:

«Danes sem bil po več kot sedmih letih ponovno v orodjarni. Vtisi so čudoviti. Za nas, ki se spominjamo, kako je bilo na začetku, je današnje stanje presenetljivo. Upam, da jim bo šlo dobro. Da bodo imeli zmeraj dovolj dela in ne bi delili usode rudnika, ko njegovi ostanki zarjaveli ležijo pod hribom. Že ko je bil zgrajen inštitut, smo pričakovali kakšen odprti dan, da bi si lahko ogledali nove prostore, zato še toliko bolj pozdravljam gesto vodstva Kolektorja Orodjarna, da so nas upokoјence povabili na predstavitev in ogled.»

Ivan Žakelj:

«Zelo sem bil presenečen nad vabilom, ker veliko podjetij ponavadi pozabi na svoje upokoјence. Bilo mi je v veliko veselje, da so se nas spomnili. Pogled na strojogradnjo polno strojev je bil zelo lep. To pomeni, da imajo veliko dela. Zelo so se modernizirali, kar ni nič drugega kot napredek. Jaz sem eden tistih mlajših upokoјencev, ki je selitev v prenovljeno orodjarno tudi sam doživel. Orodjarna s svojo strojogradnjo je eden izmed oddelkov, ki je zelo odvisen od investicij. Če je delo, se gradi, širi. Izpostavil bi direktorja strojogradnje Jožeta Podobnika, ki je imel toliko poguma, da se je lotil posodobitve in širitve. Današnji dan mi je pokazal, da je dela še veliko več, kot ga je bilo pred mojo upokoјitvijo.»

Trajnomagnetni materiali v sodobnih motorjih

Boris Saje, Dieter Fernow

Koncern Kolektor v diviziji Komponente in sistemi razvija, izdeluje in uporablja tudi magnetne materiale, predvsem v programih Magnetne komponente, Rotorji ter Elektronika in pogoni.

Magneti so komponenta, ki na osnovi delovanja magnetnega polja opravljajo neko funkcijo. So vitalne komponente večine elektromehanskih strojev, senzorjev in elektronskih naprav, katerih izbira bistveno vpliva na performanse, geometrijo, velikost in ceno sklopa, v katerih so uporabljeni.

Nekaj primerov uporabe magnetnih materialov je prikazanih na slikah.

Rotor z impelerjem za pomožno vodno črpalko (plastoferit, Kolektor KMT GmbH, Essen)

Rotor motorja za premik loput v avtomobilskem sistemu za klimo (plastoferit, Kolektor KMT GmbH, Essen)

Rotor črpalke za gorivo (plasto NdFeB, Kolektor KFH, d. o. o., Idrija)

Rotor aktuatorja za spreminjanje položaja odmične gredi (sintrani NdFeB, Kolektor KFH, d. o. o., Idrija)

Za predstavljene in podobne izdelke je v prispevku prikazan pregled trajnomagnetnih materialov, ki se uporabljajo v sodobnih motorjih. Analizirana je razpoložljivost navedenih materialov, razširjenost, prednosti in slabosti ter karakteristike, ki so pomembne za trajne magnete.

Zaželjene lastnosti magnetnih materialov

Lastnosti, ki jih zahtevajo proizvajalci motorjev in so pomembne za magnetne materiale v motorjih, so remanenca (zagotavlja gostoto magnetnega pretoka v reži med rotorjem in statorjem in s tem moč in navor motorja), koercitivnost (odpornost na razmagnetenje), temperaturna obstojnost (odpornost na razmagnetenje pri višjih temperaturah), korozijska stabilnost (odpornost proti vplivom okolja in ostalim korozijskim medijem), mehanske lastnosti (uporaba pri visokih obratih, varnost proti razletu), električna prevodnost (izgube), oblikovalnost (proizvodni stroški), nizka polja magnetenja (proizvodni stroški) in stroški (material, izdelava).

Proizvajalci magnetnih materialov ponujajo praviloma dimenzije in tolerance, magnetno polje (orientacija, vzorec, št. polov), gostoto magnetnega polja (v odprtem magnetnem sistemu), temperaturno območje, izgube (reverzibilne, ireverzibilne), življenjsko dobo, testiranje in skladnost s standardi.

Detajlno usklajevanje zahtev enih in ponudbe drugih je praviloma specifično za vsak primer posebej.

Tržno dostopni trajnomagnetni materiali

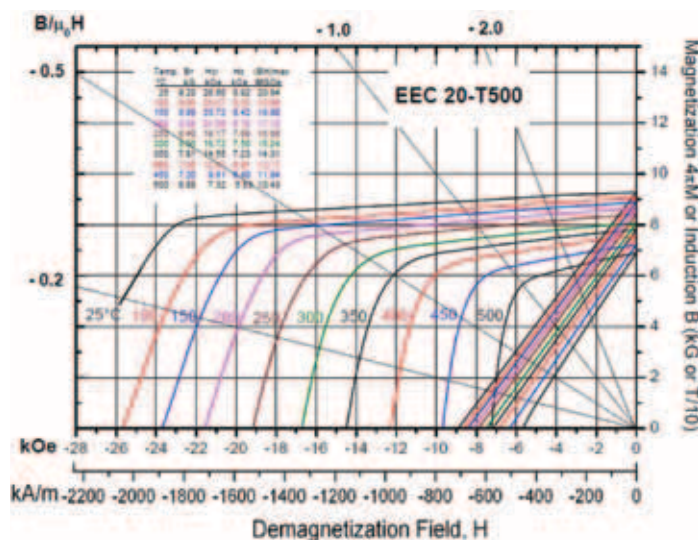
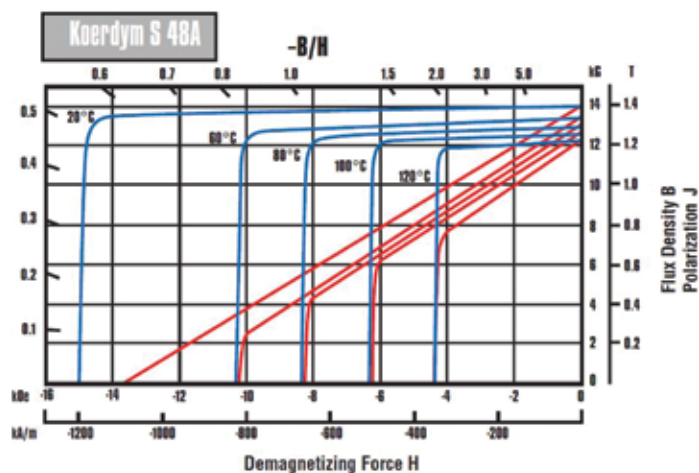
Za uporabo v motorjih so tržno dostopni trdi feriti (Ba-/Sr-heksaferiti), FeCrCo, Alnico, SmCo₅, Sm₂Co₁₇ in bolj ali manj legirani NdFeB.

Glede na izdelavne tehnologije so na voljo sintrani trajnomagnetni materiali ali izvedenke s termoplasti ali duroplasti.

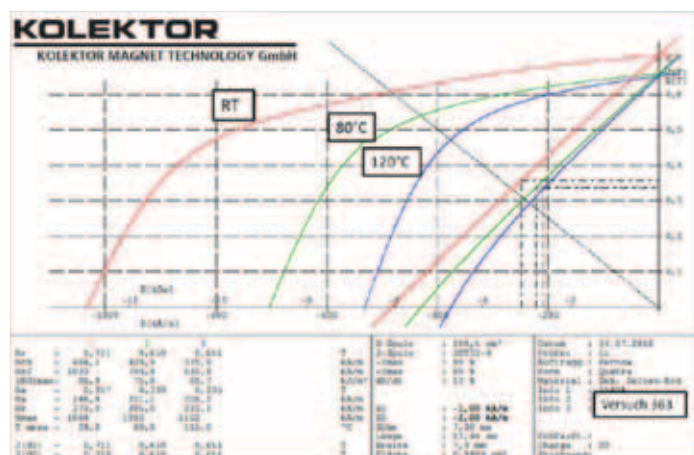
Sintrani trajnomagnetni materiali

Ne glede na to, da je več kot 50 % svetovne porabe v motorjih še vedno na osnovi Ba-/Sr-heksaferitov, se bomo osredotočili na magnetne materiale na osnovi redkih zemelj. Od teh so pomembni predvsem Sm₂Co₁₇ (za področja visokih temperatur – nad 200 °C) in NdFeB (za področja z visokimi gostotami magnetnega polja).

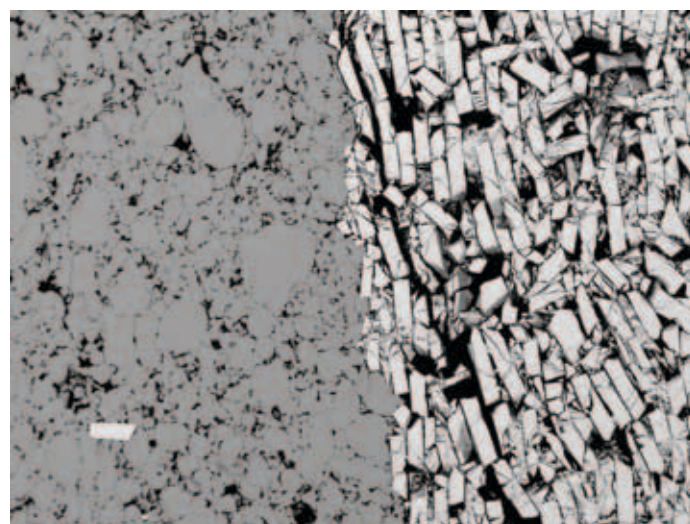
Glede na cenovne trende redkih zemelj v zadnjem letu (porast tudi do 10-krat) in omejene dostopnosti elementov težkih redkih zemelj, ki v sintranih magnetih zagotavljajo visoko koercitivnost in temperaturno obstojnost magnetnih materialov, se večja tudi delež plastomagnetnih materialov, in sicer izotropnih, anizotropnih ter tudi hibridnih magnetnih materialov.

Razmagnetilne krivulje za sintrane Sm₂Co₁₇ (2)

Razmagnetilne krivulje za sintrane NdFeB trajne magnetne (3)

Razmagnetilne krivulje anizotropnega plasto NdFeB

Interfazna meja med trdomagnetno komponento (NdFeB, desno) in mehkomagnetno komponento (Fe, levo)

Plastomagnetni materiali

Plastomagnetni materiali so praviloma glede na uporabljene kovinske ali keramične surovine izvedenke enakih zlitinskih sistemov kot pri sintranih, le da vezivno matrico predstavlja termoplast in/ali duroplast. Aktualen material na tem področju je predvsem anizotropen plasto NdFeB. Razvojno obetavno področje pa predstavljajo mikromagnetni kompoziti, kjer je trdomagnetni material monolitno spojen z mehkomagnetnim materialom.

Sklep

V prispevku je prikazan pregled nekaterih trajnomagnetnih materialov, ki se uporabljajo v sodobnih motorjih.

Literatura

- J. M. D. Coey, "Magnetic materials," Journal of Alloys and Compounds, vol. 326, pp. 2-6, 2001
- <http://www.electronenergy.com/>
- <http://www.kolektor.com/>

Opomba

Prispevek je bil izbran za najboljšo predstavitev na posvetovanju "SPOT 2012 – Inovativni pretvorniki električne energije" v Novi Gorici (<http://spot-2012.teces.si/sl/>).

Leto 2012 je bilo leto investicij

Polona Rupnik

Dvema za koncern Kolektor zelo uspešnima letoma (2010 in 2011) je kljub gospodarski krizi in slabim razmeram v državi sledilo zelo aktivno in uspešno leto 2012. Medtem ko nekdanja uspešna slovenska podjetja zapirajo svoja vrata, zaposlenim ne izplačujejo plač, socialnih prispevkov ali jih pošiljajo na Zavod za zaposlovanje, je koncern Kolektor že marca letos, ko je v svojem podjetju Kolektor Sinyung v Južni Koreji odprl nove proizvodne prostore, napovedal, da bo letošnje leto leto investicij.

Odprtju novih proizvodnih prostorov v Južni Koreji so sledila odprtja novih objektov v podjetju Kolektor Bosna v Laktaših maja letos, še ne mesec dni kasneje, torej v začetku junija, je Kolektor svojemu namenu predal novo proizvodno halo Kolektorja Etra v Ljubljani za proizvodnjo 420-kilovoltnih transformatorjev, ki je edina tovrstna proizvodna hala pri nas in širše po Evropi, oktobra je Kolektor slavnostno odprl nov dom upokoencev v Idriji, edini primer javno-zasebnega partnerstva na področju domske oskrbe v Sloveniji. Kolektorjev vložek pri tej investiciji je bil več kot 80-odstoten.

Trenutno Kolektorjeva največja investicija, ki bo zaključena prihodnje leto, je gradnja nove hale podjetja Kolektor Magnet Technology GmbH v Essnu

v Nemčiji (v nadaljevanju KMT). Kot nam je povedal direktor omenjenega podjetja **Matija Pelhan**, KMT že 60 let obratuje v najetih poslovnih prostorih nedaleč od središča Essna, od koder že vrsto let dobavlja večini pomembnejših igralcev v avtomobilski industriji. »Ko je leta 2009 koncern Kolektor kupil prevladujoči delež v podjetju, se je ob pripravi nove dolgoročne strategije podjetja obstoječa proizvodna lokacija izkazala kot neustrezna. Visoki stroški vzdrževanja dotrajanega poslopja, popravil strojnih in električnih napeljav, neustrezna prostorska ureditev proizvodnih prostorov v dveh nadstropjih so poleg plačevanja najemnine za uporabo prostorov vsekakor pripomogle k lažji odločitvi za novo proizvodno halo.«

Septembra lani je KMT kupil zemljišče v industrijski coni 8 kilometrov od središča Essna, ki nudi idealne razmere za razvoj industrije. »Tako po nakupu smo s Kolektorjem Koling začeli pripravljati idejno zasnovo za novo proizvodno lokacijo, kjer bo moč razviti kompetenčni center za magnetne komponente znotraj koncerna Kolektor. Na 6.500 m² proizvodnih prostorov bo postavljenih 50 brizgalnih linij za plastomagnetne komponente, področje, na katerem je KMT v zadnjih letih postal tržni vodja in kaže največji potencial za nadaljnjo rast,« je povedal Pelhan in dodal, da se bo prodajno-tržni center razprostiral na dodatnih 1.000 m²

upravnih prostorov, s čimer bo KMT svojim kupcem lahko nudil še boljšo podporo, saj bo v pisarnah tipa »open-office« komunikacija med zaposlenimi precej lažja in učinkovitejša. »Celotna vrednost investicije je ocenjena na več kot 10 milijonov evrov, kar bomo v večji meri financirali z bančnimi viri, ki so v tem času zelo ugodni in ponujajo poceni dolgoročno financiranje. Vsi zaposleni v KMT se že veselimo tistega jesenskega dne leta 2013, ko bomo skupaj nazdravili odprtju nove hale in najpomembnejšemu mejniku v zgodovini podjetja Kolektor Magnet Technology,« je že povedanemu dodal Matija Pelhan.

Kot glavni izvajalec del pri gradnji nove hale KMT je bil izbran Kolektor Koling. »Pri izgradnji novih poslovnih prostorov bomo izkoristili sinergije podjetij znotraj koncerna Kolektor. Tako smo v projekt vključili izdelke Kolektorja Etra, Kolektorja Missel Insualtions, Kolektorja Liv in Kolektorja Sinabit. Predviden rok za dokončanje gradnje je

konec junija 2013, ko se bo pričela selitev zahtevnih proizvodnih linij v novo halo,« pa nam je o gradnji v Essnu povedal **Branko Milharčič** iz podjetja Kolektor Koling in napovedal selitev Kolektorjevega kitajskega podjetja Kolektor Wuxi v nove prostore. Ti naj bi bili adaptirani in urejeni za selitev do pomladi prihodnje leto.

Strokovna ekskurzija inovatorjev leta v München

Zmago Jereb

V okviru priznanja za uspešno delovanje na področju inovativnih dejavnosti smo v začetku jeseni izkoristili še zadnji del nagrade, ki je zajemal tridnevni ogled bavarske prestolnice. Naš osrednji cilj je bil, kot se za zaposlene v avtomobilski industriji spodobi, ogled podjetja BMW.

Ogled podjetja smo pričeli v velikanski predstavitveni zgradbi »BMW Welt«, kjer smo si ogledali večino trenutno aktualnih avtomobilov. Največ našega občudovanja so prejeli zmogljivi avtomobili razreda M in luksuzne limuzine Rolls-Royce, ki so prav tako v lasti koncerna BMW. Nadaljevali smo v muzeju, kjer je predstavljena razvojna pot podjetja od pionirskih poizkusov razvoja letalskih motorjev leta 1917, pa do najnovejših cestnih dirkalnikov. Ogled smo zaključili z ogledom dela proizvodnje avtomobilov serije 3 Touring, kjer smo videli predvsem visoko stopnjo organiziranosti proizvodnje z zelo majhnimi zalogami, visoko stopnjo avtomatizacije in skrb za čisto okolje. Žal smo si procese lahko ogledovali le od daleč, prave tehnične podrobnosti pa so nam, razumljivo, ostale skrite. Kljub temu je organiziranost proizvodnje na nas naredila velik vtis in dala nov elan in ideje za delo.

V naslednjih dveh dneh smo si ogledali še muzej tehnične zgodovine, kjer je predstavljena večina tehnologij in odkritij moderne dobe, olimpijski park in stadion, ki sta bila v središču pozornosti olimpijskih iger leta 1972. Odhod proti domu smo prekinili še z ogledom Orlovega gnezda »Kehlsteinhaus«, darila Adolfu Hitlerju za 50. obletnico, ki slovi po prelepem razgledu na okoliške gore. Žal nam je idilo pokvarila megla, ki pa se je na trenutke razkadila in opravičila izlet na vrh.

Nagradna ekskurzija nam je pustila obilico novih idej tako s področja tehnike, kakor tudi kulinarike in turizma, na nas pa je, da jih v prihodnosti uresničimo.

Prednovoletna srečanja

Dedek Mraz

Nina Pušlar

Dedek Mraz

Športniki

Upokojenci

Sara Jesenko najboljša Kolektorjeva tekačica na Ljubljanskem maratonu

Polona Rupnik

Sara Jesenko je bila ena od 186 tekačev in tekačic, ki so na največji tekaški prireditvi pri nas zastopali barve koncerna Kolektor. Na preizkušnji 10 kilometrov je v skupni razvrstitvi zasedla odlično 3. mesto. Zanimalo me je, kdo pravzaprav je Sara Jesenko. Na kratko: je dijakinja, doma iz Žirov. V ospredju najinega pogovora pa je bil seveda tek.

Koliko časa se že ukvarjaš s tekom?

S tekom sem se začela ukvarjati v osnovni šoli. A naj povem, da sem se najprej ukvarjala s športnim plezanjem. V osnovni šoli sem se prijavila na Ljubljanski maraton – šolski tek, kjer sem dosegla odlično 6. mesto brez treninga teka. Sosed je v meni videl talent in me povabil na trening. Videl je, da imam veliko kondicije in hitrosti in je priporočil obiskovanje atletike. Tako sem v 7. razredu osnovne šole začela trenirati atletiko pri ŠD Tabor Žiri. Kmalu so bili vidni odlični rezultati na tekmah, zato sem zavzeto nadaljevala s treningi atletike. Sedaj pa že skoraj tri leta resneje treniram po individualnem programu.

Kot članica ŠD Tabor Žiri se verjetno udeležuješ tudi drugih tekaških tekmovanj, ne zgolj Ljubljanskega maratona?

Večinoma se udeležujem tekem v gorskih tekih in v krosu, tekmujem pa tudi na daljših razdaljah na stezi (3.000–5.000 m). Letošnje leto sem se udeležila tudi treh mednarodnih tekmovanj v gorskih tekih: junija na Irskem, kjer je potekalo neuradno svetovno prvenstvo za mlajše mladince/mladinke; junija sem tekla na EP v Turčiji in septembra še na SP v Italiji. Prvi vikend v decembru pa sem tekmovala tudi na EP v krosu v Budimpešti na Madžarskem. Najboljši rezultat sem dosegla na Irskem s 6. mestom v močni konkurenci 33 deklet iz devetih držav. V skupnem seštevku pokala Slovenije v gorskih tekih pa sem letos med mladinkami osvojila 2. mesto.

Kako pogosto treniraš?

Treniram petkrat na teden, po 1 uro do 1 uro in pol. Imam osebno trenerko Katjo Rakušček, ki mi pripravlja individualen program treningov, po katerem treniram med tednom, ko sem v dijaškem domu v Ajdovščini. Med vikendom običajno trenirava skupaj.

Kaj ti pravzaprav pomeni tek?

To, da grem lahko ven na zrak in da uživam v teku in v naravi, saj nikoli ne veš, kaj te čaka. Tako je tudi na tekmi – nikoli ne veš, kakšno prognozo si bo zamislil organizator. Lahko se sprostim in uživam.

Kakšni so tvoji načrti/želje na področju teka?

Želim si še napredovati v gorskih tekih ter čim bolj izpolnjevati cilje, ki pa si jih s trenerko zadajava sproti. Želim se udeležiti še kakšne mednarodne tekme in doseči dobre rezultate v mladinski konkurenci.

Ljubljanski maraton v znamenju ekstremnih vremenskih razmer

Organizatorji največje tekaške prireditve pri nas, Ljubljanskega maratona, ne pomnijo, da bi kdaj v 17 letih, odkar v našem glavnem mestu organizirajo maraton, tekačem med tekmo družbo delale snežinke. Kljub ekstremnim vremenskim razmeram se je na tek po ljubljanskih ulicah podalo zavidanja vredno število Kolektorjevih tekačev. Vseh treh tekaških preizkušenj se je letos udeležilo 186 zaposlenih in njihovih družinskih članov iz 16 Kolektorjevih družb. Največ, 120, se jih je udeležilo 10-kilometrskega rekreativnega teka, 57 jih je teklo polmaraton, torej 21 kilometrov, devet maratoncev pa se je spopadlo z najdaljšo 42-kilometrsko progo.

Čestitke gredo prav vsem Kolektorjevim tekačem, ki so še enkrat več dokazali, da Kolektor vztrajnost in borbenost povsem upravičeno šteje med svoje vrednote. Predvsem pa gre pohvala štirim predstavnicam nežnejšega spola, ki so suvereno opravile z maratonsko preizkušnjo.

Rekreativni tek (10 km)

Polmaraton (21 km) in maraton (42 km)

Zdrav Kolektor – zdrav življenjski slog

Urška Močnik

Zdravje je osnovna človekova dobrina. Je vir vsega, kar imenujemo blaginja in predpogoj zanjo. Na človekovo zdravje vplivajo različni dejavniki: dedna zasnova, biološke lastnosti (spol in starost), raven medicinske oskrbe v posamezni državi, človekovo okolje in življenjski slog posameznika. Slednji je med vsemi najbolj pomemben, saj lahko kar polovico obolevnosti pripišemo nezdravemu življenjskemu slogu. Po drugi strani pa je najlažje vplivati na spremembo življenjskega sloga posameznika, kar ima posledično tudi največji učinek na njegovo zdravje.

V koncernu Kolektor je zavedanje o pomenu zdravega delavca zelo močno prisotno že vrsto let, še posebej izrazito pa je v zadnjem letu, ko smo obudili projekt Zdrav Kolektor. Projekt promocije zdravja na delovnem mestu sestoji iz več podprojektov, od katerih bo v enem glavni poudarek na izboljšanju življenjskega sloga. Zdrav življenjski slog lahko na kratko povzamemo kot življenje z veliko gibanja, uravnoteženo prehrano in izogibanjem škodljivemu stresu, razvadam in odvisnostim. Zato smo v začetku projekta izvedli posnetek stanja (analiza vprašalnika za zaposlene in analiza jedilnikov), na osnovi katerega smo določili najbolj pomembne dejavnike tveganja za zdravje zaposlenih v Kolektorju.

V marcu letošnjega leta smo med zaposlenimi izvedli raziskavo z vprašalnikom o njihovem življenjskem slogu. Vprašalnik je bil podoben, kot sem ga pripravila že ob raziskavi leta 2003, zato je bilo mogoče pripraviti tudi primerjavo sedanjega s takratnim življenjskim slogom.

Povprečna starost sodelujočih v raziskavi je bila leta 2003 35,6 let, letos pa dve leti več. To je odraz staranja prebivalstva v Sloveniji in še posebno na območju občin Idrija in Cerkno.

Po rezultatih raziskave se je v zadnjem desetletju bistveno spremenil tudi način dela. Skoraj polovica vprašanih namreč opravlja sedeče delo, medtem ko je bilo v letu 2003 takih le četrtina.

Bolj sedeč način dela predstavlja dejavnik tveganja za okvare hrbtenice, obenem pa pomeni, da se je tudi poraba energije med delom zmanjšala. Zmanjšana poraba energije ob enakem vnosu kalorij s hrano pa lahko vodi v razvoj bolezni sodobnega časa, kot so debelost, sladkorna bolezen in srčno-žilne bolezni. Kar polovica vprašanih (6 % več kot leta 2003) je prekomerno prehranjenih ali debelih.

Način prehranjevanja pomembno vpliva na stanje prehranjenosti posameznika in na razvoj kroničnih nenalezljivih bolezni. Med vprašanimi jih več kot tretjina uživa štiri ali več obrokov dnevno, kar je za polovico več kot leta 2003, čeprav se število tistih, ki zajtrkujejo, ni bistveno povečalo. Zaskrbljujoče pa je zmanjšanje deleža tistih, ki vsakodnevno uživajo sadje (za 4 %) in zelenjavo (za 14 %).

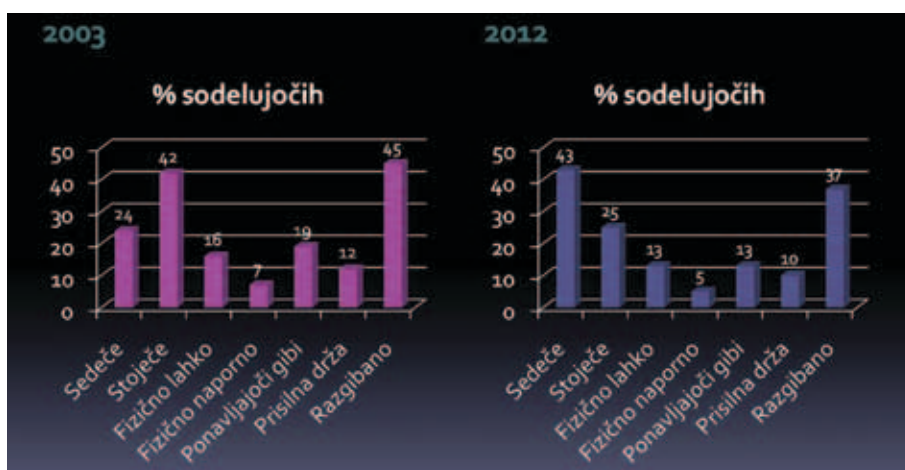
Vsakodnevno ali pogosto telesno aktivnih je 37 % sodelujočih, kar je za 5 % več kot leta 2003. Slednje je odraz načrtnega spodbujanja zaposlenih k različnim športnim aktivnostim, ki ga je v preteklih letih izvajalo vodstvo koncerna. Med tistimi, ki se ne rekreirajo, pa je kar polovica takih, ki kot razlog navajajo službo.

Zaskrbljujoč je podatek o deležu kadilcev med zaposlenimi v Kolektorju, saj je v primerjavi z letom 2003 porasel za 4 %. Delež oseb, ki uživajo alkoholne pijače najmanj enkrat tedensko, se je v primerjavi z letom 2003 zmanjšal za 12 %. Sodelujoči najpogosteje popijejo 2 dl vina, 5 dl piva, žganih pijač pa večina sodelujočih ne uživa. Drugi del posnetka stanja je predstavljala analiza jedilnikov v restavraciji podjetja Nebesa. Splošna ugotovitev analize je, da so glavne skupine živil (beljakovine, ogljikovi hidrati in zelenjava) v jedilnikih ustrezno zastopane, premalo je bilo le ponujenega sadja. Glavna kritika jedilnikov pa je bila neustrezna kombinacija živil in nekoliko prepogosto ponujene cvrte jedi. Restavracija Nebesa vsak dan ponuja poseben meni po naročilu, ki zelo lepo sledi smernicam uravnotežene prehrane in je zato med vsemi ponujenimi jedilniki najbolj priporočljiv.

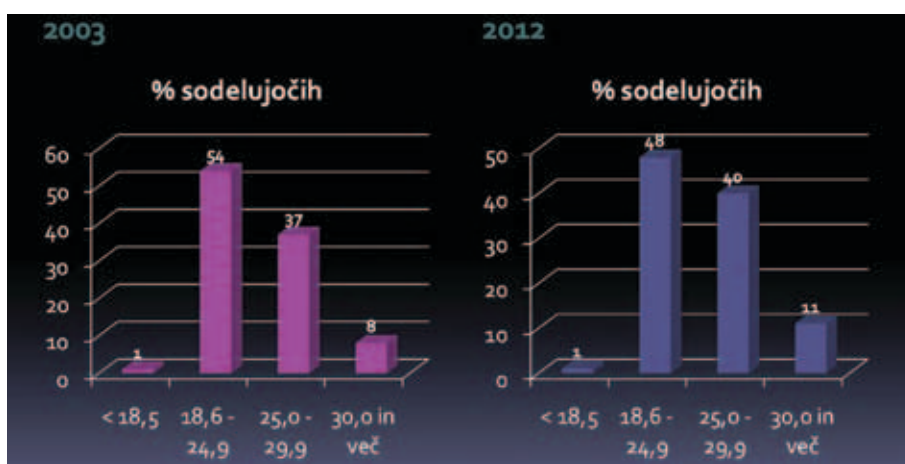
ZDRAV **KOLEKTOR**

Na osnovi posnetka stanja bomo projekt Zdrav Kolektor na področju zdravega življenjskega sloga prednostno usmerili na tri področja:

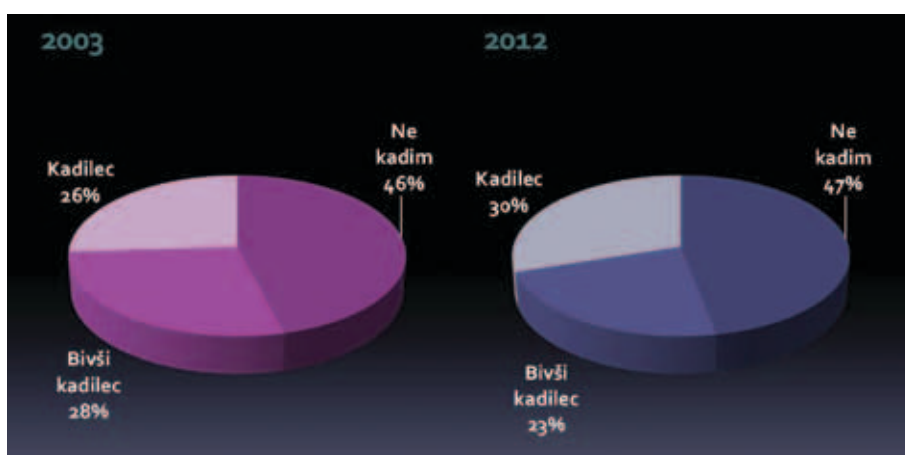
- **uravnotežena prehrana:** izobraževanje zaposlenih in kuharskih delavcev o zdravem načinu izbire, priprave in uživanja hrane ter ponudba okusnega zdravega obroka v podjetju, priporoča se tople obrok med delovnim časom;
- **gibanje:** nadaljevanje dosedanjih aktivnosti za promocijo telesne aktivnosti v prostem času, vključevanje telesne aktivnosti v vsakodnevno življenje in delo;
- **omejevanje kajenja:** programi za pomoč kadilcem pri opuščanju kajenja in (proti)kadilska politika v podjetju.

Primerjava načina dela za leti 2003 in 2012

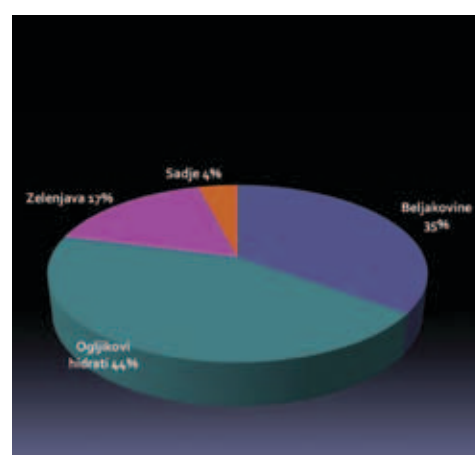

Primerjava stanja prehranjenosti za leti 2003 in 2012

Primerjava kajenja za leti 2003 in 2012

Projekt izboljševanja življenjskega sloga se bo z izobraževanji – delavnicami – za vse zaposlene nadaljeval v januarju 2013. Sočasno bodo potekale tudi podporne aktivnosti, s katerimi želimo vplivati na dejavnike, ki vplivajo na zdravje delavcev. Vse zaposlene v koncernu Kolektor vabim, da projekt sooblikujete s svojimi predlogi in s tem prispevate k boljšemu zdravju in počutju sebe in svojih sodelavcev.

Sestava jedilnikov po živilih

2 leti od odprtja idrijskega Hotela Jožef

Ob odprtju Hotela Jožef je njegova vodja Jolanda Tušar povedala, da bo poslanstvo idrijskega mestnega hotela nuditi gostom visokokakovostne hotelske, gostinske in druge dodatne storitve, ki temeljijo na gostoljubju, vrhunski kvaliteti in individualnem odnosu do gosta. »Hotel nudi v svoji notranjosti prijeten ambient restavracije Jožef in luksuzne sobe. Vse ostalo je odvisno od nas, ki tukaj delamo. Vodilo pri našem delu je ustvarjanje take storitve, s katero dosežemo ali še bolj presežemo pričakovanja naših gostov. Mislim, da smo v teh dveh letih, odkar je hotel odprl svoja vrata, to tudi uresničili, kar nam nemalokrat skozi izkazano zadovoljstvo sporočajo tudi naši gostje. Ob tej priložnosti želim pohvaliti celotno ekipo hotela, ki je s svojim delom soustvarila dušo Hotela Jožef. Brez nje danes ne bi bil tak, kakršen je,» je ob skorajšnji drugi obletnici otvoritve hotela Jožef povedala njegova vodja Jolanda Tušar in dodala: »Želimo si biti drugačni. Ta naša drugačnost pa je prav v že omenjenem osebnem pristopu do gosta.«

Kot je težak vsak prvi korak, je bila težka tudi borba za goste. »Zanje se še vedno borimo. Z nudenjem luksuzne namestitve, s pestro kulinarčno ponudbo in najrazličnejšimi aktivnostmi, ki jih organiziramo v hotelu, smo uspeli prebiti led. Za ekipo Hotela Jožef je pestro leto, saj ni bilo meseca, da za svoje goste in občane ne bi pripravili kakšnega dogodka; ali je bil to koncert kakšne glasbene zasedbe, nastop stand-up-komika, ali pa predavanje, tudi predstavitev knjige oziroma delavnica peke slaščic. »Poskrbeli bomo, da se bo pri nas »dogajalo« tudi v bodoče,« zatrjuje vodja Hotela Jolanda Tušar.

Čeprav je za Idrijo značilno, da ima največ enodnevnih turistov, si želijo v hotelu Jožef to spremeniti. Za turiste, med njimi prevladujejo predvsem motoristi, kolesarji, pohodniki, ribiči ... so pripravili najrazličnejše pakete – od športnega ribolova do večdnevnega sprostitvenega paketa in seveda zdaj najbolj aktualnega zimskega oddiha.

Ob vsem tem ne gre zanemariti poslovnega turizma, ki zaradi uspešnosti idrijskega gospodarstva predstavlja dobršen del obiskovalcev Idrije. »Ne samo, da so med našimi gosti poslovni partnerji idrijskih podjetij, gostimo tudi najrazličnejše skupine, podjetja iz cele Slovenije, ki pri nas pripravljajo predavanja, seminarje ...« pripoveduje vodja Hotela Jožef in k povedanemu dodaja, da so se uspešno povezali z različnimi turističnimi ponudniki v občini. »Vsakemu gostu, pa naj ga je pot v Idrijo zanesla zaradi poslovnih obveznosti ali je prišel zgolj na izlet, želimo predstaviti celotno Idrijo in njeno okolico. Vsak gost, ki pride k nam, dobi kartico ugodnosti, s katero mu ponudimo popuste pri ogledih znamenitosti z vodičem, obisk okoliških kmetij, kolesarske ugodnosti ... zelo veliko zanimanja pa je za naš program lepote in zdravja, kjer gostom ponujamo kitajsko masažo, bioresonančne terapije in še marsikaj drugega. Hotel in Idrijo pa ne predstavljamo samo turistom, ki prihajajo v Idrijo, pač pa se tudi sami udeležujemo najrazličnejših turističnih in kulinarčnih dogodkov v Sloveniji in tujini. Na zadnje smo se uspešno predstavili na prireditvi Gusti di Frontiera 2012 ali Okusi ob meji v italijanski Gorici.«

Jolanda Tušar se zaveda, da bo treba še veliko truda, da bo hotel zadihal s polnimi pljuči. V dveh letih pa so dokazali, da kjer je volja, je tudi pot. Začrtana smer je vsekakor prava.

Pekel – Inferno

Marija Trušnovec

Kot orlovsko gnezdo globoko zajedena je TREBUŠA, ena najdaljših dolin pri nas, zamejena s Poldanovcem, vojskarskimi govci, proti Čepovanski dolini s Kobilico in Vršami. (Da o skrivnostnem Gačniku ne govorimo.) Da, s tistimi Vršami, ki so v peklu druge svetovne kataklizme dajale zavetje ranjencem. V Trebuši je bil ustanovljen IX. korpus partizanskih odredov NOV, v Ščuri – pri Luku – je bila komanda mesta. Vsak dom je varoval kaj pomembnega: telegrafijo, tečaje, šolo, delavnice ... Ljudje odprtih rok so dali, tudi če sami niso imeli. Jih je bilo veliko nekoč – v vsaki hiši. Ob nedeljah so šli peš eno do dve uri v center k maši in na druženje. Kdaj tudi čez Drnulko v Čepovan in naprej do Gorice, otroci v šolo v Krtovšče v dolini.

▲ Richepinov motiv (Milan Trušnovec, flomaster, 1985)

Luka, revni nezakonski otrok še bolj uboge dekle si je vedno želel imeti svoj topli dom. Zemlja na Vršah je bila skopa, ob novi gradnji je bilo treba po vodo onstran Drnulke. Uspel je, le žena je z otroki želela nazaj v dolino na sončno trebuško stran. Tu je nekoč stara mogočna kmečka domačija s trinajstimi otroki zagorela. Pekel! Gospodar se je zadolžil za dve leti pri mogočnem premožniku Kafolu ali Kofolu iz Čepovana ter zastavil hišo in lep del posestva za popravilo. Ni se mu izšlo – prodati bo treba. Luku z Vrš in družini so se odprla nebesa v Trebuši: travnata brda, sadje, voda; s prodajo doma je kupil novega, propadli gospodar pa tja čez dvorišče, kjer so si uredili kozolec za bivanje, in na pustil del zemlje. Med ljudmi zdaj dveh domačij očitki, krivda, pekeli.

A obetal se je še hujši – prva svetovna vojna. Dolina polna vojakov, gradili so cesto čez Drnulko. Je tu možen grob vojaka, očeta »Kosmačeve« kadetke? Sosedov Janez, zrel mladenič, je šestletni deklici iz zgornje domačije poklonil punčko iz cunj rekoč za šalo, naj ga le počaka. In poniknil je preko Galicije, Karpatov ... kdo je vedel, kam. Čez štiri leta se je po dolini navzgor po trdi temi pretikal mužiku podoben samotar. Tam v daljni Rusiji so zajetega misli neprestano nosile drugam, nazaj. Radi so ga imeli na veliki kmetiji, a s skromnim zaslužkom se je napotil domov. Grobna tišina. Je še kdo tu? Odbila je stenska ura. Doma so! Zavlekel se je na senik. Odslej je odhajal delat na železnico, gradit kanomeljsko cesto, nekoč bo šel na svoje. Zdaj že dekle iz Ščure, sovražne Lukove hiše, ga je čakala. Vzela sta se, rodila sta se dva sinova

v »spodnjem domu«, mlada dva sta za silo pogasila sovražni ogenj. Janez je s prihranki in dolgim pripravil voz. Ne, Francka ni tekla za njim, vsi so se družno odpeljali na novi dom z mlinom.

AJBA. Majhno naselje strnjjenih hiš na hribu med Ročinjem in Kanalom se razgleduje po dolini »hčere planin«, nekaj hiš je razporejenih od razcepa od glavne ceste ob soteski. Voda Kotel izvira izpod Kambreškega, se strmo spusti in tvori istoimenski tolmun. Na desni strani so bile do tam razporejene senožeti. Vode tudi ob najhujši suši ni zmanjkalo, znala pa je podivjati. Ob njej je bilo pred drugo svetovno vojno sedem mlinov. Vas je bila obljudena, živahna, v mlinih in ob zunanjih štirnah je bilo druženja, pogovori, petje, godba, novice, pranje. Celotni Rezijani brusači so se pojavljali čez. Otroci so čofotali v berinih (žomfih), lovili ribe, pupke, kačje pastirje in bili na ti z domačimi čebelami. Enajsta šola pod mostom! Prejšnji lastnik – Špiček – je odšel za boljšim v Jugoslavijo. Janez je postal lastnik mlina in hiše. Kakšne? Gradbena podjetja za časa fašizma so se krepko okoristila s tem, da so z reparacijami Italije gradila hiše – nedokončane, ostalo je šlo v skrivne žepe. Znano, mar ne? A tudi tak dom s še odprtim ognjiščem je veselje ob ljubečih in delavnih ljudeh, bil je kruh. Ljudje so prinašali k Špičku pšenico, koruzo, ajdo, proso, ječmen od blizu in daleč, saj je imel mlin dve koriti za dve kolesi in stope. Čez potok je vodila do sosedu močno privezana brv, ki je ni odnesla nobena povodenj.

Dobre pol ure od desnega brega navkreber POTRAVNO (Pod Ravna), vas, naslonjena pod Kanalskim Kolovratom. Čudovita vas, enako ljudje: Laščaki, Kogoji, Makaroviči, Jerončiči ... Odhajali so dol k maši, po opravkih, na delo, se pri mlinu kdaj tudi preoblekli, se preobuli celo za k poroki ali pa se ustavili kar tako. Danes vasi ni več, le planinci se usmerjajo na Globočak ali še kam naprej. Iz Potravna izhaja rod Kogojevih, zadnja znana letnica datira iz 1607. Danes zelo znani in vedno bolj cenjeni skladatelj, avtor »Črnih mask«, se je rad vračal v Kanal, čeprav je bil rojen v Trstu, kamor se je oče preselil. Tu vsako leto na čelu z maestrom Nanutom septembra, rojstnega meseca skladatelja, organizirajo Kogojeve dneve.

Ljudje so težko prenašali dolgoletno fašistično raznarodovanje, a priključitev k tretjemu rajhu je prinesla nov – pekeli. Partizani so se zanesli nanje in nekoč, avgusta predzadnje leto vojne, naj bi se sestali v predzadnji hiši ob potoku. A v kateri od dveh? Po zaslugi domače izdajalke so se pojavili Nemci pri Špičku – napaka, partizani iz hiše onstran potoka so se pravočasno umaknili navzgor proti Potravnemu. Janez je odšel s še šestimi talci iz vasi. Francka z mladoletnikoma je vzdrževala dom, mlin in ga čakala, čakala ... Nekaj mesecev pred koncem vojne je bil še živ – v Dachauu. »Tu se je smrt utrudila do smrti / in uresničil biblijski pekeli. / Tu je zločin dobil sloves obrti / in milijone duš primel v pepel.« Kot je rekel za Auschwitz semiški pesnik Lojze Krakar. Po dveh letih je 36-letna vdova prižgala svečo v hiši, dala za mašo. Mlin je utihnil, dela na železnici ni zmogla. Lapornata zemlja, razrvana od prve svetovne vojne – tu je bilo zaledje soške fronte, najti je bilo še mnoge ostanke streliva – je bila zasilni pripomoček. Pomagal je njen brat. So preživeli!

Danes vlada nad vasjo mir, ni mlinov, senožeti zarasle, le redko slišiš ob potoku človeški glas, življenje je speljalo rod navzdol – za boljšim. Dva Janezova sinova, dva vnuka in dve vnukinji, pet pravnukinj in en pravnuk živijo razpršeni kot Hudabivški po naši mali deželi. Janezova vnukinja je na gimnazijski ekskurziji komajda izposlovala podatke: težko so verjeli, da je italijanski državljani Giovanni s taboriščno številko 345781 njen ded Ivan Janez iz Slovenije!

Pred kratkim se je lahko na nekem vabilu prebralo: »Absolutely there is no pain in heaven.« Janezov duh plava na Trnovski planoti skupaj s še mnogimi posoškimi žrtvami. Je ogenj v Dantejevem infernu končno dogorel?!

Iztok Bončina,

fotograf, popotnik, turistični vodnik in predavatelj na Fakulteti za turistične študije – Turistica v Porotrožu

“Skušam najti svojo pot in na ta način odkrijem marsikaj novega, drugačnega”

Robert Šabec

Iztok Bončina je eden tistih Idrjčanov, ki je že kot otrok sanjal in si želel potovati. Za razliko od mnogih je tudi zaradi svoje vztrajnosti in rovtarske trme, kot pravi sam, želja postala realnost. Potovanja niso le njegov hobi, temveč poklic, ali bolje – so stil življenja. Prav verjetno sta zaradi tega srečanje in klepet z njim posebni doživetji. Poleg številnih izkušenj, ki jim je bil priča v svetu in so zanimive same na sebi, pa je Izток tudi pravi pripovedovalec stare šole, ki zna s pripovedjo človeka pritegniti, domala posrkati v svoja doživetja. Pripoved je podobna, kot bi prebiral National Geographic, a iz prve roke vedno žmohtna in prav gotovo ni naključje, da je pri slovenski izdaji revije National Geographic Popotnik vrsto let sodeloval kot dopisnik, fotoreporter, pet let pa tudi kot urednik fotografije. Kakorkoli gledamo, njegove zgodbe o krajih, naravnih znamenitosti in predvsem o ljudeh, ki jih je na številnih popotovanjih srečal, so brez dvoma zanimive. A pojdemo lepo po vrsti.

Pričetek njegove zgodbe je, kot pravi, klasičen. Po opravljeni srednji šoli v Idrji je izobraževanje nadaljeval v Ljubljani, na Filozofski fakulteti, smer umetnostna zgodovina. V času študija je pričel aktivno sodelovati s turističnimi agencijami, kjer je opravljal delo turističnega vodnika, ki ga je tekom let izpopolnjevalo in nadgrajevalo. »Delo turističnega vodnika še vedno opravljam z velikim veseljem, a v zadnjih letih precej manj predvsem zaradi ostalih zadev, s katerimi se ukvarjam. Vsekakor sem se v turizmu našel in delo nad vse rad opravljam, bodisi kot vodnik na terenu, ali pa kot inštruktor turističnih vodnikov,« o svojem početju na področju turizma pove Izток.

Že daljnega leta 1989 je namreč pripravil prvi izobraževalni seminar, namenjen turističnim vodnikom, in nekaj let kasneje pričel z organizacijo tovrstnih seminarjev širom po Sloveniji. V vsem tem času je številka realiziranih seminarjev že krepko preseгла število sto, kjer je izobrazil preko tisoč vodnikov. Koncem devetdesetih let je svojemu delu na področju turizma pridal še novo, profesionalno dimenzijo in pričel kot predavatelj sodelovati tudi z Visoko gostinsko šolo za hotelirstvo in turizem, ki se danes imenuje Fakulteta za turistične študije – Turistica s sedežem v Porotrožu.

▲ Izток Bončina

Popotovanja in potovanja

»V primerjavi z nekom, ki, recimo, ne potuje ali pa gre enkrat letno na dopust, sem videl prav gotovo marsikaj. V dobrih potovalnih letih sem obiskal tudi preko deset, tja do petnajst držav letno, ne da bi štel evropske države z nekajdnevnimi obiski Pariza, Firence ipd. Letos je bil Ekvador že deseta država, ki sem jo videl, in ni zadnja,« o

številnih potovanjih pove Izток, ki ga je še pred leti zelo privlačila Azija, zadnja leta pa pogosteje obiskuje Južno Ameriko. »Pred leti sem rad popotoval v vroče predele, v džunglo ... zadnja leta pa mi precej bolj ustrezajo malce hladnejša področja: Andi, hribi, puščava ... Konkretno si v naslednjih mesecih želim ogledati sever Sibirije, Jakutsk in okolico. Na vzhodu, na Kamčatki in v osrednji Sibiriji, okoli Bajkala, Irkutska sem že bil, severnega dela pa še nisem obiskal,« nadaljuje svojo zgodbo Izток, ki se kot zaposlen v turizmu in pogosto na turističnih destinacijah za popotovanja, kamor se odpravlja sam, odloča za čim manj turistične kraje, kjer ni gneče in turistov.

O deželah in pokrajinah, ki so se mu posebej vtisnili v srce, pa pove: »Zelo zanimivi so npr. Salomonovi otoki, ki so praktično neobiskani zaradi močno prisotne malarije. Letos sem bil na Komorih v Indijskem oceanu, ki so zelo neznani in za turiste razmeroma nepriljubeni, saj so v tridesetih letih samostojnosti imeli kar dvajset državnih udarov. Tudi infrastrukture tam praktično ni. Sem pa neizmerno užival, našel sem tiste male pristne, lokalne koščke, ki te prav gotovo navdušujejo in bogatijo, če jih znaš izbrskati.«

Iztoka v zadnjih letih namreč ne zanimajo več tako močno stvari, ki so znane na prvi pogled in meni, da ni nujno, da je neka država lepa zaradi kitajskega zidu, egipčanskih piramid ipd.: »Lahko je to le majhno središče nekega majhnega mesteca, kjer se domačini zbirajo, živijo na način, kot so živeli že stoletja, in te sprejmejo kot redkega, a zato tudi zanimivega tujca. Tam najdeš nekaj takega, kot so Galapaški otoki v naravi, kjer je vse prepovedano, kjer ne smeš ničesar graditi ... Tam se lahko le sprehajaš in občuduješ. Podobno je tudi na področju kulture, kar smo pa pogosto žal že precej skomercializirali.«

Naj izdamo še nasvet za vse tiste, ki bi

radi bili popotniki in uživali v podobnih prizorih, kot uživa Iztok sam: »Če je le mogoče, pogledam, da za državo, v katero odhajam, ne obstaja Lonely Planet. Če slučajno obstoji, potem pogledam, katere destinacije ter hostile oglašuje, in se nato odpravim v povsem druge, da tam ne bi srečal hord popotnikov 'backpackerjev', ki uničijo ves občutek, da si prišel med domačine. Skušam najti svojo pot in na ta način odkrijem marsikaj novega, drugačnega.«

Lepote podvodnega sveta

Iztok je pred nekaj leti opravil tudi tečaj potapljanja in si praviloma na vseh mogočih in nemogočih destinacijah poskušal ogledati tudi podvodni svet in njegove zanimivosti. »Vsak potop je nekaj posebnega. Mogoče je potapljanje med koralami že nekoliko dolgočasno, kar morebiti niti ni pravi izraz, saj gre za lepa doživetja. Moram pa biti pošten do sebe in povedati, da imam sedaj raje druge zadeve. Recimo, na Cookovih otokih vulkanskega nastanka je na globini kakšnih dvajset metrov strma stena, ki vodi 5 kilometrov v globino. Ko lebdiš tam, se resnično počutiš kot padalec na izjemni višini ... Podobno je z vulkanskimi stenami na Tenerifih. Ogromno črnih vulkanskih sten, na dnu pa kristalno bel pesek ... Prav pred nekaj meseci sem obiskal Galapaško otočje, kjer se nisem potapljal z jeklenko,

v bližnji prihodnosti, je obisk tečaja za potapljanje pod ledom. » ... da bi se lahko potapljal pod konkretnější led ... Želim si videti svet pod ledom. Seveda so to ekstremni pogoji in je treba biti nanje pripravljen,« o ledenem projektu pove Iztok.

Fotografija kot hobi in poklic

Iztok Bončina je dolgoletni fotograf in vrsto zadnjih let uveljavljeno ime na področju popotniške ter fotoreportažne fotografije z objavami v številnih revijah. »Najprej je bil to moj hobi iz osnovne šole. Imel sem preprost fotoaparatus Zenit, poljski Crocus pa je bil moj prvi povečevalnik. Na faksu sem fotografijo zaradi drugih obveznosti za nekaj let opustil,« o svojih fotografskih začetkih pove Iztok, ki so ga prav potovanja ponovno popeljala v svet fotografije. »Spominjam se, da sem sedel na lepem otoku v velikem Koralnem grebenu v Avstraliji, imenovan Fraser Island. Vodil sem skupino in tisti dan sem bil prost. Nad mano je bilo modro nebo s težkimi belimi oblaki in bel pesek pod mano ter zelene palme naokoli – za danes skorajda kičasta podoba (smeh). Občudoval sem žive barve naokoli in tedaj sem si dejal, da bi se bilo dobro zopet posvetiti fotografiji. V mislih sem namreč prav videl 'fotko', ki bi mi uspela, zato sem v Sydneyju kupil aparat 1000FN Canon ter diapozitive, saj so le-ti

vsaj še en korak,« o začetnem korakanju v svet profesionalne fotografije pove Iztok.

Ker v Sloveniji resne šole fotografije takrat ni bilo, je iskal dalje in našel dopisni tečaj profesionalne fotografije pri eni od najstarejših inštitucij v svetu, NY Institute of Photography, ki se profesionalno ukvarja z izobraževanjem perspektivnih fotografov. Ko je nekajletno dopisno izobraževanje zaključil, je, kot pove sam, že imel dobre fotografske osnove, ki jih je z leti še dodatno nadgrajeval. Ker v Sloveniji tovrstna fotografija ni bila razvita, je pred dobrimi desetimi leti pričel organizirati izobraževalne tečaje popotne fotografije in ob tem ustanovil še vedno aktivno društvo popotnih fotografov.

Ker velja Iztok tudi za velikega ljubitelja astronomije in je pred nekaj leti objavil zanimivo zgodbo o največjem teleskopu na svetu v Čilu in ker tam ravno v tem letu gradijo še bistveno večji teleskop premera 30 metrov in več, sem ga, priznam, nekoliko zadržano, vseeno povprašal tudi o kozmološkem projektu, ki poteka v Centru vesoljske tehnologije v Vitanju, s katerim želijo poslati v vesolje prvega slovenskega umetnika. »Projekt poznam in v orbito bi šel takoj. Za eno uro v orbiti ... že zaradi občutkov, ki so tam prav gotovo fantastični ... in za pogled na Zemljo s strani ... bi takoj

ampak le z masko in s plavutkami. Tam vidiš ogromno zanimivih živali: mante, morske pse, morske leve in mladiči morskih levov se vrtijo ter plavajo okoli tebe. To je res popolnoma drugačen svet,« o lepotah podvodnega sveta pripoveduje Iztok.

Minulo leto se je Iztok odpravil na Greenlandijo, kjer so ga očarali ledeniki. Njegov naslednji projekt, ki ga bo realiziral

tisti, ki naredijo močne, dobre barve. Vsa prejšnja leta sem delal izključno črno-bele fotografije in ob prihodu domov sem bil popolnoma razočaran, vse fotografije so bile popolnoma zanič. Svet barv je popolnoma drug svet. Bil pa sem vztrajen, hodil naokoli, vseskozi s fotoaparatom, si nakupoval dodatno opremo, knjige, revije ... in prišel do spoznanja, da sicer znam fotografirati, da osnove poznam, a za kaj več potrebujem

tvegal deset let življenja,« izstrelil Iztok. V desetih, dvajsetih letih bodo takšne vesoljske polete prav gotovo začeli množično udeležati in če Iztok takrat le ne bo preveč star in betežen, sem prepričan, da bo tja gor kot upokojenec in verjetno prvi Idrifčan tudi poletel.

»Za vsako ceno ... če bo le možno,« med smehom svojo pripoved zaključi Iztok.

Moldavija in Ukrajina

Tina Bajt

Moldavija in Ukrajina sta eni najrevnejših evropskih držav, kjer so neskončna polja sončnic in žit, a kljub temu veliko ljudi nima za vsakdanji kruh, in kjer je razlika med bogatimi in revnimi, med mestom in podeželjem ogromna.

Naš prvi potovalni dan je bil zastavljen zelo optimistično, naš cilj je bila zahodna Romunija. Kljub lepemu številu kilometrov prispemo tja. Prespimo v enem od mnogih motelov ob cesti. Naslednji dan nas pot vodi skozi čudovite pisane romunske obcestne vasi, kjer se ti zazdi, da si se vrnil trideset let nazaj. Okoli poldneva prispemo do vasice Bran, kjer je grad grofa Drakule. Vsekakor vredno ogleda, ne samo zaradi čudovitega gradu in muzeja v njem, pač pa tudi, ker se tam res lepo vidi, kako turizem lahko vpliva na okolico. Ni več tipičnega romunskega podeželja, hiše so velike in moderne, hoteli in apartmaji se kar vrstijo. Cene pa temu primerne. Nadaljujemo pot proti Moldaviji, po nočitvi v zaspanem Barladu pa v jutranjih urah prečkamo romunsko-moldavsko mejo.

Moldavija je ena najrevnejših evropskih držav, a preseneča nas na vsakem koraku. Ob cesti so orehovi drevoredi, za njimi pa izmenjaje z vinogradi brez konca segajoča polja žit in sončnic. Prav vina so tista, za katera Moldavijci upajo, da bodo pripomogla k razvoju turizma. Prihod v Kišinjev, glavno mesto, nas popelje v nek nov svet, stran od tistega mirnega podeželja, ki smo mu bili priča vse od meje. Mesto je urejeno, vsaj v središču mesta je čisto, vozni park pa je popolnoma primerljiv našemu. Tu kraljuje toyota, v vseh možnih modelih in barvah. V mestu vlada prometni kaos, parkirišč praktično ni. Ker je bilo mesto huje bombardirano med drugo svetovno vojno, je na žalost ostalo le malo zgodovinskih znamenitosti. V osrednjem parku si tako lahko ogledamo »kišinjevski slavlolik zmage« ali Sveta vrata ter glavno ortodoksko katedralo, v bližini pa parlament, vladno in predsedniško palačo. Naš obisk mesta so nedvomno popestrile številne poroke, ki so se ena za drugo vrstile v katedrali.

Pot nato nadaljujemo proti ukrajinski meji, nič hudega sluteč nas sredi polj preseneči vojaška zapora. Po preverjanju naših potnih listov nam dovolijo naprej. Cesta

Grad grofa Drakula

postane neznosna, komaj se premikamo. Po nekajkilometrski vožnji se pripeljemo do mesta, kjer si nekoliko oddahnemo, a bilo je še prezgodaj za veselje. Pred nami zopet meja. Carinik nam pojasni, da smo se znašli v Transdnesterski republiki. Po njegovih besedah tam ni prostora za turiste, a očitno nismo edini nevedneži, saj z nami na meji čaka še poljska družina. No, kar štiri ure so si vzeli za nas, ta čas smo izpolnili lepo število obrazcev v cirilici, nato pa seveda ne gre brez podkupnine, saj so nam po njihovih besedah naredili res veliko uslugo, ker so nas spustili čez. Po hitrem postopku se nato odpeljemo do transdnestersko-ukrajinske meje. Zopet isti postopek z izsiljevanjem, a tokrat se nismo dali tako zlahka.

Pisane romunske vasi

Na ukrajinski obali se nastanimo v obmorskem mestecu Ilychevsk. Po napornem dnevu popadamo v posteljo. Naslednji dan pa se že odpravimo na potep v bližnjo Odeso. Mesto je bilo zgrajeno v času vladanja Katarine Velike, ki si ga je predstavljala kot južni Saint Petersburg. Eno glavnih znamenitosti predstavljajo Potemkinove stopnice. General Grygory Potemkin je bil ljubimec Katarine Velike, njemu je zaupala izgradnjo Odesa, a je na žalost umrl pred začetkom del. Med obalo in mestom se vije t. i. Primorska pešpot, kjer številni fotografi ponujajo slikanje z vsemi možnimi živalmi. Tam lahko na stojnicah kupite spominke ter prigrizke in pijače. V Ukrajini morate nujno poizkusiti pijačo kvas, temnemu pivu podobno, z malo alkohola, ki jo ponujajo na stojnicah v večjih mestih, lahko pa jo kupite tudi v trgovini. Popoldan preživimo na plaži Črnega morja, ki me kljub neznosni vročini nekako ne prepriča. Že na pogled je namreč podobno bolj kaki mlaki, ko pa zaplavaš v njem, odkriješ polno drobnih zelenih alg. Skratka, odločila sem se, da ga po hitrem postopku zapustim.

Po naporni noči, ob neprestanem poslušanju brenčanjev komarjev okoli moje glave, smo se odpravili proti Kijevu. Neskončna polja sončnic ter nad njimi vzpenjajoče se modro nebo, so nas spremljali skoraj celo pot. Od tod torej rumeno-modra ukrajinska zastava. V popoldanskih urah prispemo v Kijev. Po nastanitvi v hostlu se odpravimo na potep po mestu, najprej do cerkve sv. Andreja, od kjer je prelep razgled na Kijev. Od tam se sprehodimo mimo veličastne stavbe

zunanjega ministrstva ter samostana sv. Mihaela z značilnimi zlatimi kupolami, pa mimo katedrale sv. Sofije ter nato v center na glavni trg, Maidan Nezalezhnosti. Ker je bila nedelja, je bila glavna cesta čez trg zaprta, tako da se je spremenila v ogromno promenado. Zvečer v hostlu opazimo, da je Kijev zelo priljubljeno mesto med mladimi, tako iz Ukrajine kot iz tujine, saj je baje nočno življenje zelo pestro.

Naslednji dan se z metrojem odpravimo do spomenika žrtvam lakote. V Ukrajini je namreč med leti 1932 in 1933 zaradi Stalinove politike umrlo skoraj štiri milijone ljudi. Pot nadaljujemo do Lavre, ki je sveti kraj vseh treh vzhodnoslovanskih držav – Ukrajine, Belorusije in Rusije. Na ogromnem območju si ogledamo številne cerkve z zlatimi kupolami ter podzemne labirinte, kjer so svoje zadnje počivališče dobili mumificirani menihi. Po nekaj urah sprehajanja po Lavri se odločimo, da imamo dovolj cerkva ter se odpravimo do 62-metrskega kipa bojevnice, imenovanega Mati naroda. Tam se nahaja tudi znan vojni muzej, ki pa je bil na dan našega obiska zaprt, zato se sprehodimo le po zunanjem delu muzeja. Zadnji dan v Kijevu preživimo nekoliko bolj sproščeno, ogledamo si le še Černobilski muzej, ki je sicer zelo zanimiv, vendar so na žalost vsi opisi v ruščini.

Po treh dneh smo se iz Kijeva odpeljali v Lviv, cestna povezava je odlična, saj so jo uredili pred evropskim nogometnim prvenstvom 2012. Cesta je sicer avtocesta, vendar se ob obračališčih in naseljih hitrost zmanjša na 50 km/h, zato je potrebno biti pazljiv, saj policisti preživijo na turiste. Pot do Lviva je zelo podobna poti od Odese do Kijeva, neskončna polja, vmes pa revne vasi, prihod v mesto pa zopet kot da bi prišel na drug planet. Sprehodimo se skozi center mesta, ki je pod Unescovo zaščito ter si še zadnjič privoščimo varenike, nekakšne ukrajinske raviole v obliki polmeseca.

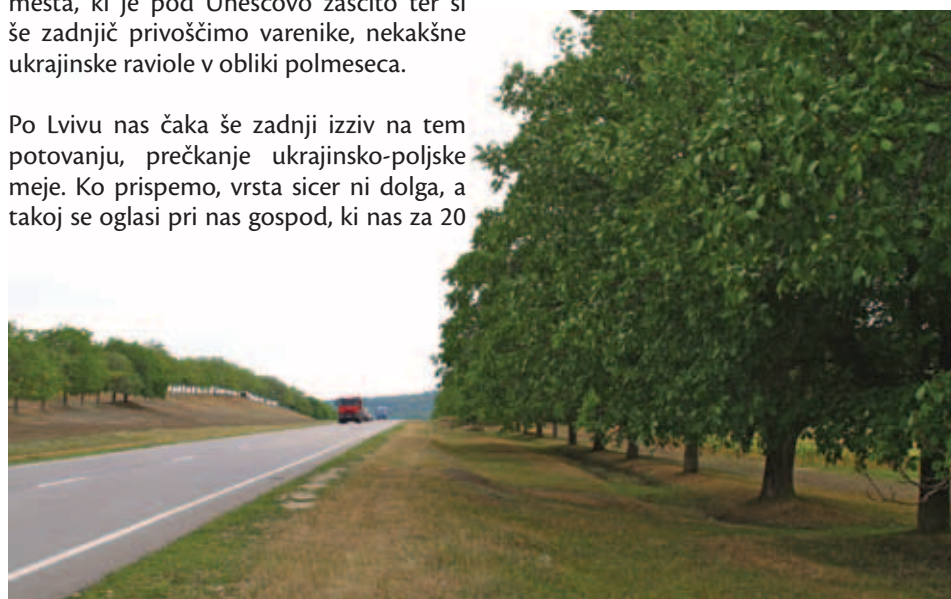
Po Lvivu nas čaka še zadnji izziv na tem potovanju, prečkanje ukrajinsko-poljske meje. Ko prispemo, vrsta sicer ni dolga, a takoj se oglasi pri nas gospod, ki nas za 20

⤴ Mati naroda

⤴ Lviv

⤴ Moldavija - orehovi drevoredi

⤴ Moldavijsko podeželje

€ 'spravi' direktno do ukrajinskih carinikov. Odločimo se, da je cena previsoka in tako čakamo, čakamo dve uri, da nas pregledajo ukrajinski cariniki, nato pa še dve uri, da nas pregledajo Poljaki. Izračunam, da pet carinikov na ukrajinski meji na uro pregleda štiri avtomobile. Res so hitri. Med čakanjem pa opazujemo tudi tiste Ukrajince, ki mejo želijo prečkati peš. Natrpajo jih v nekakšen tunel, ograjen z mrežo, ko jim Poljaki odprejo vrata, se zaženejo in pritiskajo eden na drugega, kot da bi na drugi strani bilo zlato. A tam je EU, ki jim pomeni izhod iz Ukrajine in možnost za boljše življenje.

Tudi nam je bilo lažje po prehodu ukrajinsko-poljske meje, saj nam ni bilo več potrebno pokazati potnega lista in glede na vse dogodivščine na mejnih prehodih na tem potovanju smo bili tega zelo veseli.

V Ljubljani so odkrili razbitine rimske tovorne ladje

Filip Šemrl

Več razlogov je, da pišem o najdeni potopljeni rimski tovorni ladji v Ljubljani. Prvi je ta, da je Ljubljansko barje arheološko zanimivo in bogato območje Slovenije, drugo, da ima koncern Kolektor kar dve podjetji v Ljubljani, in tretji, da je bila omenjena ladja odkrita v neposredni bližini nekdanjega skladišča živega srebra ob Ljubljani. V tem primeru ne gre za bajko o Jazonu iz grške mitologije, ki je iskal zlato runo in z ladjo po Ljubljani prispel do Močilnika ter jo nato z argonavti prenesel v Jadransko morje, temveč za materialni dokaz o naši preteklosti.

Prve arheološke najdbe na Ljubljanskem barju so potekale že leta 1875 na območju severno od Iga, ko je bilo odkrito prvo prazgodovinsko kolišče pri nas. Čeprav arheološke najdbe na Ljubljanskem barju potekajo že več kot 140 let, še vedno lahko trdimo, da je slabo raziskano in skriva prenekatero skrivnost. Te poskušajo na Zavodu za varstvo kulturne dediščine Slovenije (v nadaljevanju beri ZVKDS) in Centru za preventivno arheologijo (v nadaljevanju beri CPA) odkrivati tudi z naj sodobnejšimi tehnikami daljinskega zaznavanja. Doslej je bilo najbolj raziskano območje Škofljice in severni del Ljubljanskega barja med Črno vasjo in sotočjem Ižice in Ljubljanice.

Prve do sedaj znane ostaline človekove navzočnosti na Ljubljanskem barju segajo

daleč nazaj v kameno dobo. Do leta 2008 so o navzočnosti ljudi na Ljubljanskem barju v času ledene dobe pričale le redke najdbe, kot je na primer danes izgubljeno jelenovo rogovje z vrezi iz Petričevih opekarn na Vrhniku ter redki artefakti z osamelcev. Leta 2008 pa je bila med raziskavami ZVKDS v strugi Ljubljanice ob Sinjegoriških ribnikih na Vrhniku odkrita lesena konica, za katero je bilo z radiokarbonsko analizo ugotovljeno, da je stara 40 tisoč let. To pa ni bilo vse. Le lučaj stran so med podvodnim terenskim pregledom Ljubljanice pri Sinji Gorici septembra istega leta odkrili razbitine rimske tovorne ladje z ravnim dnom in strmima bokoma. Andrej Gaspari in Miran Ertič iz ZVKDS sta na temelju razbitin ugotovila, da gre za najmanj 16 metrov dolgo ladjo iz časa zgodnjega principata, najverjetneje iz zadnjih desetletij pred našim štetjem ali prvih desetletij našega štetja. Posebnost odkrite ladje so železne spojke, s katerimi so med gradnjo spojili platice. Uporabljena tehnologija potrjuje domneve o privzemu tovrstnega spajanja kot nadomestila za zamudno šivanje, ki je bilo dotlej v uporabi. Uporaba velikega števila spojk v ta namen je bila do odkritja ladje iz Ljubljanice znana le še pri ladjah iz pristanišča na Donavi (Kušnjak pri Prahovem - R. Srbija) in pri tovorni ladji, ki je bila odkrita pri Sisku (R. Hrvaška). Našeta plovila oblikujejo samostojno skupino, ki je bila kot razvojna izvedenka šivanih tovornih ladij iz severnojadranskega zaledja razširjena na rekah savsko-spodnjedonavskega območja.

Leta 2008 odkrita rimska tovorna ladja leži v globini 2,5 metra. Njena razbitina sega pod

desno brežino in jo v večjem delu še vedno prekrivajo sedimenti. Najbolj izpostavljen del plovila so očistili, ga opremili z referenčnimi točkami in fotografirali. Odvzeli so tudi dva vzorca lesa za radiokarbonske analize. Magister Miran Ertič domneva, da je zaradi velike zmogljivosti ladje šlo za logistično sredstvo rimske vojske, ki je v zadnjem obdobju osvajanja severnobalkanskega in srednjepodonavskega prostora služila za prevažanje težjega in okornejšega tovora med odsekom plovne poti med Navportom (Vrhniko) in Emono (Ljubljano) kot delu komunikacije med bazami frontnega zaledja in frontnimi žarišči. Rimski vojski so podobne ladje zagotavljale nemoteno oskrbo enot s potrebnimi surovinami, gradbenim materialom, težkim orožjem ter v vrečah in sodih shranjenim živežem. Posebej v primeru ladje iz Sinje Gorice izstopa verjetnost njene neposredne povezave s sočasno obzidano naselbino in oskrbovalno bazo s pristaniščem v vrhniških Dolgih njivah. Domnevno naj bi vodni poti Nauportus-Emona, ki je bila zahtevna in ji je manjkala nujna infrastruktura, sledila kopenska etapa vojaške ceste (via militaris). Cesta je potekala po severnih obronkih Ljubljanskega barja in je predstavljala eno glavnih prometnic rimskega imperija, saj je povezovala Italijo s severnojadranskim območjem ter Podonavjem in Balkanom. Tudi po južnem robu Ljubljanskega barja je v rimskem času potekala cesta, ki je povezovala Navport in večjo rimsko naselbino na Igu. Čeprav je bila omenjena cesta le lokalnega pomena, je bila pomembna v času 3. in 4. stoletja našega štetja, ko so bili okoli Vrhnikke zgrajeni zaporni zidovi, imenovani Claustra Alpium Iuliarum.

Ljubljansko barje skozi objektiv Arneta Hodaliča

🏠 Ljubljansko barje skozi objektiv A. Hodaliča

Irena Šinkovec iz Muzeja in galerij mesta Ljubljana pa pove, da so v zadnjih desetletjih pridobili številne vzorce in predmete iz mokrega lesa, ki so na dan prišli ob zavarovanih izkopavanjih v Ljubljani in okolici. Zaradi občutljivosti materiala in nujnosti začasnega in trajnega ohranjanja in hranjenja gradiva glede na vrsto (gradbeni elementi, muzejski predmeti, vzorci za analize) in rezultate sorodnih projektov v evropskem prostoru ter organizacijske in finančne zmožnosti, so v skladu s konvencijo Unesca o varovanju podvodne kulturne dediščine, kjer je ohranjanje »in situ« (na kraju odkritja) vedno prva in poglavitna možnost za varovanje, tudi v vrhniškem primeru ravnali tako. Vzpostavitev depozitorija v enem od ribnikov bivše opekarne bo prva priložnost za dolgoročno reševanje problematike. Prva faza projekta naj bi predvidoma trajala pet let, medtem pa bodo pripravili dolgoročnejše rešitve za ohranjanje in hranjenje gradiva iz mokrega lesa.

🏠 Ostanki rimske tovrne ladje v strugi reke Ljubljanice

Darja Nadbath pa dodaja, da so na Ljubljanskem barju doslej odkrili v svetovnem merilu vseeno veliko. Leseno kolo so odkrili na kolišču Stare gmajne pri Verdu. Gre za najstarejše ostanke tovrstnega voza na svetu. Takšni vozovi so v četrtem in zgodnjem tretjem tisočletju znani le iz alpskega sveta in neposredne okolice. Pomembna najdba je tudi lok, narejen iz tisovine, ki je najprimernejši les za njihovo izdelavo. Lok je dolžino meri nekaj več kot 120 centimetrov, zato naj bi bil primeren za uk in urjenje. Na Hočevarici sta bili odkriti danes najstarejši bakreni sekirici iz bakra. Najdbe iz obdobja srednjega in novega veka so s širšega območja Ljubljanskega barja skromne. V 12. in 13. stoletju je ta prostor pripadal koroškim vojvodom Spanheimom, ki so imeli v lasti širše območje Ljubljanske kotline in so leta 1260 ustanovili bistriško kartuzijo (danes je v njej Tehnični muzej Slovenije).

Projekt EGOZERO – Po Smaragdni poti v ekološkem stilu

Maja Vojska

Projekt EGOZERO je nova oblika okolju prijaznega turizma, ki združuje uporabo električnih avtomobilov in vse infrastrukture v povezavi z njimi, vse ponudnike, ki težijo v smeri odgovornejšega turizma in razvoj informacijske tehnologije, ki omogoča gostom večjo informiranost in lažjo organizacijo počitnic. Za destinacijo, kjer je projekt prvič zaživel, je bila izbrana Smaragdna pot, katere del je tudi Idrijsko-Cerkljanska regija.

Projekt EGOZERO se razvija pod okriljem Inštituta za civilizacijo in kulturo (ICK) ter njihovimi partnerji IT. Svojo inovacijo so predstavili tudi novembra letos na najodmevnejšem turističnem dogodku World Travel Market 2012 v Londonu, kjer so projekt uradno otvorili.

Smaragdna pot je bila izbrana za prvo destinacijo projekta na eni strani zaradi pestre ponudbe, na drugi strani pa po besedah ustvarjalcev projekta zaradi hitre odzivnosti in kvalitetnega dela lokalnih turističnih organizacij. Poleg tega pa je mogoče celotno Smaragdna pot prevoziti z enim samim polnjenjem električnega

avtomobila. Zagon projekta na Smaragdni poti je bil delno financiran s strani Evropske unije, in sicer iz evropskega sklada za regionalni razvoj skozi projekt RDO Smaragdna pot.

Na kratko o projektu EGOZERO

Trije temeljni elementi, ki so združeni pod imenom EGOZERO so: uporaba električnih avtomobilov v turizmu, združevanje ponudnikov odgovornega turizma in razvoj učinkovitega spletnega rezervacijskega sistema.

Ena najodmevnejših strani projekta je prav gotovo uporaba električnih avtomobilov.

Ustvarjalci bi radi avtomobile, ki so trenutno bolj ali manj omejeni na mestno uporabo, približali posameznikom in jih prepričali, da so uporabni tudi za daljše razdalje na potovanjih. „Eko turisti“ bi se po mnenju ustvarjalcev projekta tako srečali z uporabo avtomobila z minimalnim ali celo ničelnim ogljikim izpustom in bi se si lažje predstavljali njegovo vsakodnevno

Ekipo Egozero z vodjem projekta Andrejem Brglezom, veleposlanik RS Iztok Jarc s soprogo, direktorica STO Maja Pak, županja Kobarida Darja Hauptman, župan Bleda Janez Fajfar, župan Bohinja Franc Kramar, predsednik SSNZ Iztok Altbauer, predsednik RDO Smaragdna pot Janko Humar, predsednica Turizma Bled, Eva Štravs Podlogar, Turizem Ljubljana

uporabo. Kot pravijo na LTO Sotočje, je v sklopu projekta zelo pomembna gradnja mreže polnilnic in izposojevalnic avtomobilov, ki bo omogočala nemoten potek potovanja turistov. Slovenija s svojo lepoto in majhnostjo omogoča, da jo lahko turist s pomočjo električnih avtomobilov današnjih zmogljivosti z lahkoto doseže. Velik del projekta pa temelji tudi na razvoju celovitega rezervacijskega in plačilnega sistema, ki na spletni strani (www.egozero.si) uporabnikom omogoča široko izbiro najrazličnejše turistične ponudbe, jim na enem mestu omogoča primerjavo med njimi, rezervacijo in plačilo. Sistem turistom omogoča enostavno načrtovanje počitnic. Na drugi strani sistem prinaša velike olajšave tudi vsem ponudnikom turističnih storitev, saj so ustvarjalci projekta mnenja, da jim bo z bazo o razpoložljivosti kapacitet olajšana preglednost nad pričakovanimi obiski.

Tretji, a ravno tako pomemben element projekta je povezovanje in izobraževanje turističnih ponudnikov v tej smeri, da se njihovo delo v čim večji meri usmeri v trajnostno in ekološko odgovorno.

Projekt EGOZERO v Idrijsko-Cerkljanski regiji

Kot del Smaragdne poti se je v projekt

vkjučila tudi Idrijsko-Cerkljanska regija. Kot pravi koordinatorka projekta v naši regiji, mag. Sanja Marija Pellis, se je občina Idrija v projekt aktivno vključila in je tudi organizirala predstavitev projekta za ponudnike na Idrijskem in Cerkljanskem ter jim tako predstavila prednosti, ki jih prinaša EGOZERO. Sanja Marija Pellis predstavlja prednosti le-tega z besedami: »Projekt prinaša dodatno promocijo, večjo prepoznavnost Idrije kot ekološke in trajnostno naravnane turistične destinacije, nov tržni kanal za turistične ponudnike in predvsem večje število gostov, ki za seboj ne puščajo ogljičnega odtisa.« Na našem območju je v projekt vključenih že kar nekaj ponudnikov, tako namestitveni in gostinjski objekti, turistične znamenitosti ter izleti in športne aktivnosti. Konkretni ponudniki so trenutno: Hotel Jožef, Hostel Idrija, Prenočišča na Kluk, Kmečki hram Fortuna, Gostišče Barbara, Gostilna Kos, Antonijev rov, Akvarij Idrija, Idrijsko-Cerkljanska razvojna agencija in Active Idrija. Koordinatorica pa poudarja, da se bodo ponudniki lahko v projekt vključili tudi naknadno, pod pogojem, da je njihova ponudba trajnostno naravnana, da na primer »ločujejo odpadke, ponujajo lokalno/regionalno pridelano hrano, uporabljajo obnovljive vire energije ipd.« Spletni rezervacijsko-plačilni portal, ki je že v polnem zagonu, zagotavlja, da lahko ekološko naravnani turist v tem trenutku

preko portala najame električni avtomobil, rezervira prenočišče in mizo za kosilo v Idriji ali kupi vstopnico za ogled znamenitosti ali najame kolesarskega vodnika in drugo. Pomemben del projekta za Idrijsko-Cerkljansko regijo je izgradnja polnilnic električnih avtomobilov. Sanja Marija Pellis navaja: »Postavile se bodo dve vrsti polnilnic – javne, na javnih mestih, dostopne vsem, in tiste pri ponudnikih.« Pravi, da bo imel vsak ponudnik možnost, da se odloči, ali bo na njegovem objektu vgrajena vtičnica, kjer bodo lahko turisti med postankom napolnili akumulator/baterijo.

»Idrija si želi postati ekološka, trajnostna, do okolja odgovorna turistična destinacija,« doda. In meni, da so že lansko leto z naslovom Alpsko mesto leta in Evropska destinacija odličnosti dobili priznanje, da so na pravi poti.

Projekt predstavlja super idejo na področju prizadevanja za trajnostni turizem. A idejo bo potrebno še nadalje razviti in zdi se, da vse udeležence v projektu čaka še kar nekaj dela z vključevanjem novih ponudnikov in izgradnjo električnih polnilnic in izposojevalnic, ki je ključna za ta projekt. Ne nazadnje pa je to dobra priložnost za promocijo Smaragdne poti in korak naprej k večji ekološki osveščenosti tako množične panoge kot je turizem.

**EVT
SISTEMI d. o. o.**
Ekologija, Varnost, Trgovina

Trgovina EVT ima nov, daljši obratovalni čas, ob sredah do 17. ure

1,98 €

1 L

6,69 €

5 L

Zaščita pred zamrzovanjem stekel IMS K2 Claren

Zagotavlja svež in prijeten vonj. Izdelek ne poškoduje gume, plastike in barve. Izdelek najvišje kakovosti zagotavlja zaščito pred zamrzovanjem do - 22 °C.
Vsebina: 1 L in 5L

25,28 €

Lovske hlače na pas

Zelo kvalitetne lovske hlače na pas. 2 klasična žepa, 1 žep zadaj in 1 stranski žep. Material: 100 % bombaž

Akcija velja do konca decembra oz. do odprodaje zalog. V zeleni barvi in vojaški vzorec.

6,72 €

Zimska kapa

Vabljeni vsak delovnik med **7:00** in **15:00**,
ob sredah odprto do **17 ure**
Trgovina **EVT**, Arkova 11, Idrija. Telefon: **05 37 74 840**

e-trgovina
<http://trgovina.evt.si>

Idrijska ustvarjalnost v petih slikah

Matevž Straus

Družba znanja, visokotehnološka odličnost, inovativna družba ... Govor o pomenu znanja in ustvarjalnosti je postal nekakšna mantra – pa vendar, koliko ustvarjalnosti je v občini Idrija? V izogib pavšalnim ocenam in gostilniškim analizam raje pogledajmo številke.

1. Veliko raziskovalcev, a nizka splošna stopnja izobraženosti.

Občina Idrija je tako po vrednosti naložb kot tudi po indeksu talenta (številu raziskovalcev na tisoč zaposlenih v ustvarjalnih poklicih) v letu 2006 dosegala nadpovprečno vrednost v vplivnem območju Nove Gorice – nasprotno pa je stopnja izobrazbene ravni v občini Idrija pod slovenskim povprečjem. Deleža oseb z nepopolno osnovnošolsko izobrazbo in osnovnošolsko izobrazbo sta bila ob popisu leta 2002 v občini Idrija višja kot v celotni Sloveniji, medtem ko so bili deleži oseb s končano srednjo, višjo in visoko šolo nižji.

2. V občino se v večji meri priseljujejo slabše izobraženi, bolje izobraženi pa odseljujejo.

Prebivalstvo občine Idrija je bilo v času Popisa 2002 manj mobilno kot celotno prebivalstvo Slovenije – hitro lahko ugotovimo, da se v občino Idrija v večji meri, kot odseljujejo, priseljujejo slabše izobraženi kadri, medtem ko se v večji meri, kot priseljujejo, odseljujejo prav boljše izobraženi.

3. Dnevno se v Idrijo na delo vozijo delavci s srednješolsko in poklicno izobrazbo, višje in visoko izobraženi se na delo vozijo iz občine.

Tudi podatki o dnevni migraciji kažejo, da dnevno na delo iz občine odhaja več visoko izobraženih (terciarna izobrazba), kot pa jih v občino prihaja, a je bilanca dnevne mobilnosti delovne sile (za razliko od bilance selitev prebivalstva) pozitivna – predvsem na račun delavcev s srednješolsko ali poklicno izobrazbo. Tako med dnevnimi migracijami prevladujejo poklici tehnične in tehnološke narave: strokovnjaki tehnično-tehnoloških ved (indeks 133,3), tehniki tehničnih strok (indeks 115,4) in direktorji ter menedžerji družb (indeks 102,1). Indeksi vseh drugih kategorij poklicev so pod 100, kar pomeni, da je v občini Idrija tovrstnih zaposlitev manj kot prebivalcev s temi znanji.

4. Močan ustvarjalni razred, a izredno monoton.

Analiza ustvarjalnega razreda v občini Idrija pokaže, da je delež ustvarjalnih poklicev glede na število prebivalstva po kraju dela leta 2010 znašal 10,98 %, po kraju bivanja pa 11,25 %, kar je nad deležem na nacionalni ravni iz leta 2006. Leta 2006 je bilo namreč v Sloveniji v ustvarjalnih poklicih 7 % zaposlitev, v goriški razvojni regiji pa 4,6 % po kraju dela oziroma 5,6 % po kraju bivanja. Po enaki metodologiji zajetja je leta 2004 v ZR Nemčiji bilo 12,1 % ustvarjalnih poklicev, na Danskem pa 15,7 %. Slednji rezultati res niso slabi – a podroben pogled pokaže, da je v idrijskem ustvarjalnem razredu izredno malo umetnikov oz. kulturnih ustvarjalcev in poustvarjalcev, ki predstavljajo samo osišče ustvarjalnega razreda – le 0,08 % vseh prebivalcev po kraju dela oz. 0,18 % po kraju bivanja.

5. Manj kot pol odstotka prebivalcev dela v ustvarjalnih industrijah.

Ožja definicija pričakovano kaže izredno nizke deleže ustvarjalnih industrij – slednje zaposlitve predstavljajo le 0,40 % prebivalstva oz. 0,94 % vseh zaposlitev, medtem ko je bil v Ljubljani leta 2005 slednji delež 4 %. V Idriji je bilo v 33 ustvarjalnih podjetjih zaposlenih ali samozaposlenih 48 oseb, pri čemer največji delež predstavljajo dejavnosti umetniškega ustvarjanja (12 samozaposlenih oseb) in računalniško programiranje (11 zaposlenih v 4 podjetjih).

Bi nas moralo skrbeti?

Bolj kot za strah bi morale zgornje številke biti osnova za razpravo – ali želimo prihodnost Idrije graditi na znanju, ustvarjalnosti in razvoju ali na statičnosti, preteklih lovorikah in nespremenljivosti. Moja vizija je v ustvarjalni uporabi bogate zgodovine. Poudarjam – ustvarjalni.

Od kje številke?

V letu 2011 sem za potrebe diplomskega dela ob sodelovanju Statističnega urada Republike Slovenije opravil več analiz – analizo selitev prebivalcev glede na izobrazbo, analizo ustvarjalnega razreda (po metodologiji Richarda Floride in Marjana Ravbarja) ter analizo zaposlitev v ustvarjalnih industrijah (po metodologiji avstrijskega Kulturdokumentation). V pričujočem članku sem uporabil tudi predhodne analize Jerneje Fridl, Petra Repoluska in Marjana Ravbarja. Več o metodologiji za številke na www.matevzstraus.si.

Zakaj je ustvarjalnost za prihodnost mesta sploh pomembna?

Priznanje, da ima ustvarjalnost pomemben gospodarski vpliv, je danes neizogibno. Ustvarjalnost je osnova inovativnosti v podjetjih, hkrati pa je temelj t. i. ustvarjalnih industrij (oglaševanje, arhitektura, umetnost, oblikovanje, film, programska oprema, založništvo, glasba in uprizoritvene umetnosti), ki postajajo ob selitvi industrijske produkcije na območja z nižjimi proizvodnimi stroški vedno pomembnejši element v strukturi ekonomsko razvitih držav.

Prva monografija o idrijski čipki

Mestni muzej Idrija je izdal monografijo o idrijski čipki z naslovom Idrijska čipka, z nitjo pisana zgodovina. Knjiga je nadaljevanje zgodbe o idrijski čipki, ki so jo v Mestnem muzeju Idrija začeli »klekljati« s postavitvijo istoimenske stalne razstave pred štirimi leti. Zgodba je zdaj »sklekljana« do konca.

»Monografija ni le razširjeni vodnik ali katalog stalne razstave, temveč je vsebinsko zastavljena mnogo širše in ambicioznejše,« so zapisali v idrijskem muzeju. Pri monografiji so poleg avtoric Mestnega muzeja Idrija sodelovale še zunanje avtoric. Povabilu k sodelovanju je botrovalo njihov dosedanje strokovno

delo. »Prav zato je pogled na idrijsko čipko v knjigi predstavljen z različnih zornih kotov. Monografsko delo je razdeljeno na več tematskih sklopov in poglavij znotraj njih. Na več kot 240 straneh so prvič objavljena nova odkritja iz zgodovine domačega čipkarstva, pridobljena s pomočjo raziskovanja v domačih in tujih arhivih, prav

tako je v njej prvič objavljen del bogatega slikovnega gradiva, ki ga hrani naš muzej,« so sporočili iz Mestnega muzeja Idrija, recenzentka knjige pa je o prvi monografiji o idrijski čipki zapisala: »Idrijska čipka je v pričujoči knjigi obravnavana kot dinamičen pojav z mnogimi materialnimi in nematerialnimi dimenzijami in pomeni. Tudi kot opredmetenje zgodovine Idrije oziroma Idrijskega in njegovih ljudi. Postavljena je ob bok drugim in drugačnim vrstam čipk, ki jih poznamo doma in po svetu, razpoznavna kot stičišče preteklega in sodobnega, osebnega in skupnega.«

Idrija bo gostila mlade raziskovalce

Tomaž Kek

V aprilu drugo leto bo na Gimnaziji Jurija Vege Idrija potekal šesti mednarodni simpozij mladih raziskovalcev naravoslovnih znanosti YRONS. Udeležili se ga bodo dijaki in dijakinje z Madžarske, iz Nemčije, s Cipra, iz Francije, Indije in Slovenije. Pod naslovom "Polimeri kot material tretjega tisočletja - nujnost in/ali zlo za človeštvo" bodo mladi raziskovalci v Idriji predstavili svoje raziskovalne naloge. O podrobnostih simpozija sem se pogovarjal z Magdaleno Kunc, profesorico kemije in koordinatorko projekta.

Magdalena Kunc (tretja z leve) na srečanju mladih raziskovalcev letos v Indiji

Dijaki idrijske gimnazije so v okviru projekta YRONS v preteklih letih potovali v Indijo, Francijo, na Ciper in Madžarsko. Letos ta simpozij prvič poteka na naši šoli. Kako to?

Začetek tega mednarodnega srečanja mladih raziskovalcev naravoslovcsev sega v leto 2007, ko se ga je na povabilo partnerske šole József Eötvös iz Budimpešte prvič udeležila ekipa naše gimnazije. Naslednje leto je bilo srečanje prav tako na Madžarskem, nato pa je pobudnik in idejni vodja tega projekta, Istvan Sandor, predlagal, da bi bila vsako leto gostiteljica ena izmed držav udeleženk. Torej je bilo nekako samo po sebi umevno, da smo letos na vrsti mi. Poleg mene projekt koordinira še profesorica angleščine, Klavdija Stepančič.

Mladi raziskovalci letos raziskujejo področje polimerov. Zakaj prav ta tematika?

Polimeri so kot materiali zelo prisotni v našem vsakdanjem življenju. Tako so nepogrešljivi kot embalaža, uporabljajo se v gradbeništvu, kmetijstvu, avtomobilski industriji, elektroniki, široki potrošnji ... Tovrstni materiali prispevajo k trajnostnemu razvoju (npr. biorazgradljivi polimeri iz naravnih monomerov), višjemu življenjskemu standardu, napredku in razvoju številnih industrijskih panog. Istočasno pa predstavljajo velik problem, ko odslužijo svojemu namenu. Po eni strani želimo brežhibne izdelke s točno določenimi lastnostmi, ko pa material zavržemo, naj ta ne bi predstavljal bremena za okolje. Veliko se govori o biorazgradljivi plastiki, pridobljeni iz obnovljivih virov,

ki je z vidika odpadkov dobra rešitev. Če pa za njeno pridobivanje uporabimo kmetijske površine, pomeni to manj hrane, in kar je za nekatere višja kvaliteta življenja, pomeni za druge pomanjkanje osnovnih dobrin. Skratka, precej široka tema, ki jo lahko pokrivajo zelo različna raziskovalna področja od kemije, biologije, fizike, sociologije, zgodovine ...

Je cilj projekta iskanje novih konkretnih rešitev za obstoječe probleme ali je poudarek konference na izobraževanju in druženju?

Poudarek je vsekakor na izobraževanju in druženju, hkrati pa gre tudi za iskanje odgovorov na raziskovalna vprašanja. Srečanje ni tekmovalnega značaja, torej ni komisije in priznanj. Velika vrednost tega srečanja je tudi spoznavanje načina življenja dijakov drugih držav, drugačnih sistemov izobraževanja, drugačnega načina dela v šoli, zelo različen je tudi nivo raziskovalnih nalog. Šole so različno opremljene in vsi dijaki nimajo enakih pogojev za raziskovalno delo. Prav tako nimajo vsi možnosti sodelovanja z zunanjimi znanstvenimi institucijami, tako da so razlike med nalogami včasih kar velike. Najdragocenejša pa je zagotovo izmenjava izkušenj.

Kakšno je vaše mnenje o samem projektu in njegovem vplivu na gimnazijo in Idrijo?

Srečanje bo za našo gimnazijo kar velik organizacijski zalogaj. Ne bo enostavno najti dovolj dijakov oz. družin, ki bodo pripravljene gostiti dijake udeležence. Poleg pouka, ki bo v tem času normalno potekal, se bodo ob predstavitev raziskovalnih nalog odvijale še druge dejavnosti. Dijakom drugih držav želimo v kar najlepši luči predstaviti našo gimnazijo, Idrijo in vsaj del Slovenije. Tako bo v aktivnosti vključenih kar nekaj naših dijakov in profesorjev. To pa pomeni sodelovanje in timsko delo. Vsekakor odlična priložnost za bogatitev medsebojnih odnosov. Obenem pomenijo tovrstni dogodki za našo gimnazijo večjo prepoznavnost in privlačnost za bodoče gimnazijce, pa tudi večjo prepoznavnost Idrije in Slovenije med državami udeleženkami.

Počitniško delo za nadarjene dijake

Tomaž Hvala

V preteklem počitniškem obdobju smo se nekateri dijaki Gimnazije Jurija Vege Idrija udeležili počitniškega dela, ponudbe koncerna Kolektor, ki z našo šolo uspešno sodeluje že kar nekaj let.

Poudariti velja, da smo bili deležni še posebne pozornosti, saj so naše delo usmerjali in nadzorovali visoko izobraženi mentorji, ki so se v delo z mladimi poglobili in nam prikazali plati ter pomen takšnega raziskovanja in delovanja kot prvi korak v zagonetnem procesu, ki vodi do končnega industrijskega izdelka. Izdelka, ki mora biti tako kakovosten kot tudi dovolj cenovno ugoden.

Dijaki smo se tako lahko spoznali s prej nepoznanimi metodami ali pa utrdili naše srednješolsko znanje kemije in fizike. Obenem smo bili lahko inovativni in kreativni. V mojem primeru sva s soudeležencem pod budnim očesom izkušenih mentorjev razmišljala in iskala ideje, kako v najrazličnejše materiale vgraditi aerogel in tako ustvariti odlično izolacijsko oblogo.

Čas je hitro minil, a udeleženci smo prejeli izjemno pomembne izkušnje, pri čemer gre vsa zahvala mentorjem. In seveda povezavi med šolo in podjetjem, ki omogoča tovrstno sodelovanje.

➤ Dijaka GJV, ki sta bila na Kolektorju na počitniškem delu, zdaj pod mentorstvom dr. Ane Drmota Petrič pripravljata raziskovalno nalogo za srečanje mladih raziskovalcev YRONS, ki bo aprila drugo leto v Idriji

Kulturni maraton in astronomski večer

Na Gimnaziji Jurija Vege Idrija pripravljamo malce alternativno praznovanje kulturnega praznika. Do ideje o kulturnem maratonu, kjer bi dali priložnost večjemu številu dijakov, da predstavijo dejavnosti, v katere so tako ali drugače vključeni v popoldanskem času, smo prišle slovenistke, z idejo o astronomskem večeru pa so nas dopolnile učiteljice naravoslovja.

Tako naj bi 1. februarja že popoldne začeli z različnimi delavnicami na temo plesa, likovnega in pisnega ustvarjanja, improvizacijskega gledališča, mednarodne kulinarike, nadaljevali pa z muziciranjem posameznikov in glasbenih skupin, s kratko predstavo gledališke skupine in plesnimi miniaturnimi šolske plesne skupine ter s predvajanjem kratkih filmov, ki jih učenci letos ustvarjajo v okviru alternativnega tekmovanja za Cankarjevo priznanje.

Bralni klub bo pripravil zanimivo srečanje z idrijskim rojakom, pisateljem Alešem Čarjem, s katerim se bodo mladi bralci pogovarjali o njegovem zadnjem romanu O znosnosti, medtem pa bodo potekale tudi zanimive naravoslovne delavnice, ki se bodo, če nam bo šlo vreme na roko, nadaljevale z astronomskim opazovanjem neba. Dijaki so predlagali še možnost nočnega bivanja na šoli, saj bi poleg zvezd lahko gledali tudi

zanimive evropske ali žanrsko privlačne filme, prebirali lastno prozno in pesniško ustvarjanje, glasbeno poustvarjali ... Seveda bodo na zanimivo dogajanje v šoli vabljeni tudi starši in ostali občani. Organizacijski odbor je prepričan, da bo s kulturno-naravoslovnim maratonom pospešil utrip šole in da bodo dijaki zato morda raje odpirali šolska vrata in se v šoli zadržali še kakšno uro več, kot jim veleva pouk.

Bili so sposobni organizirati katero koli prireditev

Filip Šemrl

Jubilej je minil povsem tiho. Nič 'pompa' ni bilo, le več dobro obiskanih kolesarskih preizkušenj se je to leto zvrstilo v Idriji in njeni okolici. Tako so namreč člani vodstva kluba sklenili, da bo v jubilejnem letu, in nihče jim ni oporekal. Le zakaj, kajti v nasprotnem bi bilo treba še kaj odšteti. Nehote sem pomislil, da smo včasih s kolesarskimi preizkušnjami v mesto privabili toliko gledalcev, kot jih je zdaj samo še reli.

Domačinov je bilo največ, prišlekov skoraj nič, razen članov posamičnih ekip. Torej je kolesarstvo na plano skupaj pritegnilo več Idrijčanov kot katera koli druga prireditev. Zato je bila vsaka kolesarska preizkušnja pravi praznik za to staro rudarsko mesto. Toda enkrat vse mine. Tudi v kolesarstvu je bilo tako. Se pa je obdržalo z mladimi, predvsem ali zgolj zaradi svoje trdoživosti.

Menim pa, da se osemdeseta leta v Idriji ne bodo nikoli več ponovila. Preprosto se ne morejo, ker so se tudi časi korenito spremenili.

Razloge, da ob izteku drugega desetletja nove države slovenski šport diha na škrge, gre iskati predvsem v (ne)sistemu. Večina zvezdnikov v odhodu je bila še produkt starega (jugoslovenskega) sistema nabora talentov, njihovega tesanja pod vodstvom vrhunskih strokovnih kadrov in ostre selekcije, skrb za razvoj mlajših kategorij pa je bila visoko na lestvici pomembnosti posameznih panog. Na ostankih prejšnjih doktrin ni bilo mogoče graditi prihodnosti, nova se v Sloveniji tudi ni razvila, program panožnih športnih šol, potrjen pred več kot desetletjem, v praksi ni nikdar povsem zaživel. Svoje je naredila tudi komercializacija, podjetja se vse bolj spogledujejo s pokroviteljstvom zgolj

največjih imen - roko na srce, to je zanje bolj enostavno in imajo od tega več - kar je zadnja leta udarilo prav tiste na dnu piramide, ki so odrinjeni na rob ostali tudi brez »učiteljev«.

Z osamosvojitvijo se je v veliki meri pretrgala popkovina, prek katere je potekal učni proces do najmlajših. Največji asi so ubrali svojo pot, mimo reprezentančnih jeder, a so ostali pripeti na sistemsko finančno pipo krovne panožne zveze, iz katere potem zmanjkuje za bazo. Če so denimo napredek črpali znotraj istega sistema, bili drug drugemu navdih in tudi zgled naslednikom z Bončo na čelu, mlajši zdaj z vzorniki nimajo več stika. Pa še denar je postal mladim glavna motivacija, še preden so stopili iz pubertetniškega obdobja. Zdaj bi vsi najprej jajce in potem kuro, torej najprej status, službo, štipendijo in vse ugodnosti, ki pritičejo največjim,

🏠 V osemdesetih letih so kolesarske dirke po ulicah Idrije privabile številne gledalce

Valter Bonča po končani kmetijski šoli v Kranju v poslovnih prostorih Iskre Idrija razstavlja svoje dotakratne pohvale, priznanja in pokale

Del članov jugoslovanske ekipe na dirki po Grčiji. Prosti čas so izkoristili tudi za ogled največje atenske znamenitosti.

češ brez ugodnih razmer je nemogoče dozoreti v vrhunskega športnika. Če je prej mlade gnala želja po rezultatu, jih zdaj žene želja po tem, da si zagotovijo eksistenco. Dodatna težava je, da šport v Sloveniji nima lastnih virov, kot je bila pred davnimi leti v alpskem smučanju akcija Podarim dobim, niti nima inštitucije, ki bi se ukvarjala s sistemom vrhunskega športa.

Neodzivnost in neiskanje sistemskih rešitev vodi v vse večji propad. Še hujše pa je, da je s krčenjem denarja začelo zmanjkovati za stroko, za tiste podkovane ljudi, ki oblikujejo največje dragulje. Naj bo umnega besedovanja dovolj. Še naprej ostajam pri Slogi 1902. V drugi polovici osemdesetih let je doživela največjo ekspanzijo. Ne samo zaradi Valterja, čeprav je bil magnet predvsem za mlajše, tudi drugi so bili dobri. Dejavne so bile prav vse selekcije kolesarjev. Starši so bili zadovoljni, njihov prispevek je bil nenadomestljiv. Vse gospodarstvo v nekdanji idrijski občini je živelo za kolesarstvo in prispevalo tako ali drugače. Kar 12 kolesarjev je bilo zaposlenih po različnih podjetjih, Sloga 1902 je takrat imela več letnega prometa kot največji obrtnik v občini. Njeni kolesarji so šli konkurenci v nos, predvsem KK Rog oziroma Zvonetu Zanoškarju, ki je težko dojel, kaj je Stane Velikajne naredil po prihodu iz Kobarida v Idrijo. Ostali klubi so se do Idrijčanov vedli spoštljivo.

Zakaj je potem klub na višku svoje aktivnosti in dosežkov omagal? Odgovor je preprost. Zato ker so podjetja v občini želela zaposliti mlade, da ti ne bi posegali po drogah in se vdajali brezdelju. Sodu pa je končno zbil dno dejstvo, da Slogina članska ekipa ni bila več idrijska temveč vseslovenska. Predstavniki domačih podjetij pa so zagovarjali stališče, da bodo podpirali razvoj

domačega kolesarja, ne pa »tujih«. Zato je zaradi enakega mnenja na višku svoje moči in v času najboljših rezultatov vzel slovo še kakšen drug šport. Lahko bi še marsikaj zapisal in delal primerjave, toda naj bo dovolj. Iz obletnice niso pristojni nikoli delali 'pompa', zakaj bi ga torej mi. So pač kolesarji, za katere je značilno, da so garači in da se tisti hip, ko začnejo misliti, pokvarijo.

Slogina članska ekipa na državnem prvenstvu v kronometru v Vogošću pri Sarajevu

Ustrezna kombinacija prehrane – optimalna prehrana

Marko Mrak

Na tržišču lahko zasledite ogromno knjig in člankov, ki opisujejo najpopularnejšo temo današnjega časa – diete in hujšanje. Vsak avtor zagovarja svoj način in svojo (vedno odlično in najboljšo) kombinacijo in izbiro prehrane. Včasih, ko prebiram tovrstno literaturo ali ošvrknem kakšen članek, pomislim na vse tiste, ki se strogo držijo pravil o kombinaciji ali hujšanju z nekaterimi dietami, ki so prej ko slej uspešne (vsaj, kar se tiče izgube maščobe) in bralca in uporabnika zadovoljijo z manj kilogrami na tehtnici, pa čeprav na račun vode in mišic.

Kakšna naj bi bila ustrezna optimalna prehrana?

Ustrezna prehrana naj bi zadovoljila telesne potrebe po energiji, mineralih, mikroelementih, vitaminih, aminokislinah in bila prilagojena glede na potrebe posameznika. Ta definicija je malce laična, vendar drži; vedno moramo poskrbeti za vsa ustrezna hranila in elemente, ki vplivajo na optimalno funkcioniranje telesa, s tem

pa na boljše počutje, razvoj in obnovo organizma.

Nekako ne morem razumeti nekaterih diet, ki priporočajo prehranjevanje samo s presno hrano ali pa strogo vegetarijansko prehrano (vegani), ali pa nizkokalorične diete pa tudi nekatere diete, ki jih uporabljajo privrženci fitnesa in bodibilderji, in na koncu tudi »diete« tistih, ki ne razmišljajo, kaj dajo v usta in kako se prehranjujejo.

Presna hrana – tak način prehranjevanja vodi v pomanjkanje železa, cinka, vitamina B12, aminokislin, kalcija ...

Vegetarijanska prehrana – pomanjkanje cinka, vitaminov skupine B (predvsem B12), aminokislin, železa, hormonsko neravnovesje ...

Nizkokalorična dieta – vodi v občutno pomanjkanje vseh esencialnih snovi in mikroelementov, vitaminov skupine E, cinka, železa, povečano kopičenje maščob in hormonsko neravnovesje ...

Visoko beljakovinska dieta – premalo vnesenih vlaknin, previsok vnos maščob (predvsem iz mesa), prevelika izguba kalcija iz telesa, prevelika obremenitev ledvic, prevelika izguba vode ...

Da ne govorim o Luninih dietah ali pa o ločevanju hrane ... ne, o tem raje ne bi pisal, naj ostanejo članki in naši bralci na nivoju.

Poglejmo, kaj se zgodi, če iz dnevne prehrane izločimo enega ali več nujno potrebnih elementov. Na primer opuščanje sadja povzroči padec antioksidantov in rastlinskih kemikalij, s tem pa padec imunske odpornosti. Izogibanje mlečnim izdelkom povzroči manj kalcija v telesu, s tem pa razvoj nekaterih bolezenskih znakov (osteoporoza). Izogibanje rdečem mesu pa pomanjkanje dveh zelo pomembnih mineralov cinka in železa, ki vplivata na imunsko odpornost in prenos kisika. In če že dlje časa ne uživata enega ali dveh naštetih produktov? Nekateri boste odgovorili Kljub vsemu se počutim odlično!. Vedeti morate, da je telo zelo prilagodljivo, bolj kot si mislite, in zato lahko životari kar nekaj časa, preden se pojavijo kakršni koli znaki pomanjkanja.

Visoko beljakovinska dieta

V zadnjem času so zelo popularne diete, ki imajo 50 % ali več vnesenih beljakovin, ne samo v svetu oblikovalcev telesa, marveč tudi navadni smrtniki največkrat posegajo po njih zaradi priporočil trenerjev, ki tako

dieto predpišejo zaradi hitre izgube teže na tehtnici. Deluje v vsakem primeru, tudi če tisti, ki jo je predpisal, ne izračuna niti kalorične porabe posameznika. Večina trenerjev verjame, da se poraba kCal iz maščob poveča, če se v dnevni prehrani poveča vnos beljakovin in zmanjša ogljikove hidrate, s tem se zaloge glikogena izpraznejo. Teoretično naj bi se povečala poraba maščob, vendar ni vse tako enostavno, pri večjih obremenitvah (večji porabi kisika in energije) telo zapade v katabolizem in začne kuriti celične beljakovine, s tem pa tudi mišice.

Bojazen, da se bo iz vnesenih hidratov nabrala maščoba, je brez potrebe. Če je ogljikovih hidratov vnesenih več od dnevne porabe, potem se bodo maščobe začele kopičiti, če pa se trener potruji in izračuna porabo energije, se lahko zelo natančno določi porabo in s tem napiše režim prehrane, ki za stranko ni škodljiv. Pomembna je tudi izbira glikemičnega indeksa, ki naj se giblje pod 60. Če boste te pogoje izpolnili in vnos ne bo previsok, glikemični indeks pa nizek, potem brez bojazni.

Konзумirajte dovolj kCal

Nizkokalorične diete, ki vsebujejo manj kot 1200 kCal, so nevarne za zdravje, saj ne omogočajo vnosa vseh esencialnih snovi. Generalno gre za prenizek vnos mineralov, vitaminov in mikroelementov, ki lahko vodijo v bolezenske težave in stanja. Priporočene količine so za povprečno žensko 2000 kCal in za povprečnega moškega 2600 kCal. Izračunajte si, koliko kCal zaužijete vi?

Število obrokov?

Poleg zadostne količine hrane je pomembno tudi število obrokov. Priporočeno je zaužiti vsaj 4 obroke na dan ali več ... S tem spodbudite povečanje »termogeneze« toplote, ki jo tvori telo s prebavo in absorpcijo hrane. Med termogenezo se pospeši metabolizem, s tem poraba kCal v mirovanju, redni obroki pa vplivajo na boljše mentalno počutje in boljše razpoloženje.

Dodatki? Stop!

Reklamiranje različnih dodatkov, ki bodo

Ogljikovi hidrati:

ŽIVILO	DOMAČA MERA	TEŽA
korenje	1 veliko	160 g
bučna kaša		180 g
repa	manjša repa	150 g
kvinoja	2 pesti	65 g
rdeča pesa	1 velika	110 g
makaroni – polnozrnati	pest	40 g suhe teže
makaroni – jajčni	manjša pest	35g suhe teže
neoluščen riž	pest	35 g
basmati rjavi riž	pest	45 g
beli riž	manjša pest	25 g
kuskus	pest	25 g
koruzni storž	polovica	60 g
kuhan krompir	1 manjši	75 g
pečen krompir – pečica	½ krompirja	60 g
sladek krompir	½ krompirja	60 g
Sport Muesli	1 jušna žlica in ½	20 g
kreker Wassa – polnozrnati	3 krekerji	30 g
ovsena kaša/kosmiči	3 jušne žlice	30 g

pomagali odstraniti dodatne kilograme ali različna športna prehrana, ki naj bi bila zamenjava za obroke. Stop!!! Nihče še ni izumil dodatka, ki pomaga brez vadbe in discipline pri prehrani in vas napravi vitke in mišičaste, ter le konzumiranje različnih mega doz dodatkov, tablet in kapsul, ki bodo pomagale iz vas napraviti mišičnjaka ali suhico. Nekatere presežke boste izločili, drugi pa bodo povzročili toksičnost! Zato naj bo prav »postaja«, ki je skoraj vedno »pozabljena«, vaša redna prehrana, redni obroki in pravilna izbira hranil, rekreacija ...

Zaključek

Pravilna in ustrezna prehrana je kombinacija vseh potrebnih hranil (beljakovin, ogljikovih hidratov in maščob) mikro elementov, vitaminov in aminokslin. Kakršna koli »ortodoksna odstopanja« lahko vodijo v pomanjkanje le teh, s tem pa v različne bolezenske znake in stanja. Prehrana mora

biti uravnotežena optimalno.

Optimalna pa pomeni, da vnašate popolnoma vsa hranila, potrebna za delovanje vašega organizma v uravnoteženih količinah, saj prevelike količine hranil z visokim »glikemičnim indeksom« povzročijo previsok nivo sladkorja v krvi s tem pa povečano kopičenje maščobe (odziv inzulina). Predvsem je problem v količini škrobnih živil, zato se je najbolje držati priporočenih količin, ki ne vplivajo na dvig sladkorja v krvi in s tem ne povzročajo visokega odziva inzulina.

Preden pa se kadar koli podate v diete in različne prehranjevalne navade, ki se jih oklepa le peščica, se posvetujte z zdravnikom, saj so lahko taki »brezglavi« koraki prej nevarni. Telo nam nikoli ne da vedeti, da »životari«, saj je marljivo in živi s tistim, kar mu daste.

- PREVOZI OSEB IN SKUPIN
- PREVOZI BLAGA
- HITRA DOSTAVA POŠILJK (Ljubljana in okolica)
- ORGANIZACIJA PREVOZOV
- RENT-A-CAR

Partizanska 8, 5280 Idrija
E-mail: rcttrans@amis.net

☎ 041 648 393

Nagradna križanka

						AVTOR BRANKO GOVEKAR	VELIK GLASBENI INSTRUMENT	HITRA ZAMENJAVA DRUŽBENEGA REDA	PREDMET OBOŽEVANJA	LUNINA FAZA	INDIJ	PERJE PRI REPI	TROPSKA RASTLINA Z DEBELIMI LISTI	OKOSTJE GLAVE	VRSTA KOLESAR-SKE ETAPE	REKA V ŠVICI
						NAPETA ZGODBA DETEKTIVKA										
						VELIKA LEDENA GMOTA OB TEČAJIH										
						REKA V ANGLIJI					KAMP					
						KRMILO PRI AVTU					DEDEK PRIMORSKO					
						IGOR LUKŠIČ			SLOVENSKA OLIMPIJSKA KOLESARSKA TANIJA	ŠPANSKI KOLESAR ABRAHAM						
						STAV				JAPONSKI SKAKALEC						➡
													JANEZ MENART			MRZEL LETNI ČAS
													AMORTIZER			
FMR-MEDIA	DEL NOGOMETNEGA GOLA	KANADSKI POLOTOK	ČEŠKO JA	ZENSKO IME	➡	VRSTA ELEKTRIČNEGA KABLA				RIMSKI DRŽAVNIK			AMERIŠKA PEVKA JOAN			
						MARIAN ZGONC				PORTIUS			DOKTOR			
ŽELEZNIŠKA KOM. POZICIJA						MORSKI SESALEC Z BRKI				PLESALEC OTRIN		DOMEN LORBREK			TITAN	
										PRIMORSKA MOČNATA JED		BEL. SLIKAR JAMES			NASLEDNIK, POTOMEC	
ODPRTA POŠKODBA						KLASIČNA GRADNJA HIŠE						...IN POTEPUH				
						ANTON ASKERC						AMERIŠKI ARHITEKT CHARLES				
NEUMNO DEJANJE						JOSIP JURČIČ				PISATELJ JANEZ "BOBRI"				URNA		
						ORGANIZACIJA ZA HRANO IN KMETIJSTVO				LINDA EVANS				MIRAN RUDAN		
AVT. OZNAKA TURČIJE			OKUSNE SLADKE KROGLIČE SLOVENSKO EKSPLOZIVNO TELO							HRVAŠKI PEVEC STAVROS					HOBI	TRGOVSKO PODJETJE V ŽIREH
										AMERIŠKA ZVEZNA DRŽAVA						
LJUBLJANSKA VELEBLAGOVNICA						INDIJANSKO PLEME V MEHIKI					DRUGO IME ZA VLAHE					
						RUDAR					TRAČNICA					
UGANSKI DIKTATOR AMIN				DOMAČA ŽIVAL						ITAL. NOGOMETNI KLUB				TOVARNARNA POHIŠTVA V TREBUŠI		
				100 m ²						ITAL. TELEVIZIJA				KONICA		
FILMSKI JUNAK "BARBAR"						SKANDINAVSKI DROBIŽ				ZVIŠAN TON D			ŠOLSKI RED			
						DELO TLAČANOV				VRSTA RIB Z BIČEM			PRENAŠALEC POŠTE			
NAVIŠJA GORA V TURČIJI						DEL MOLEKULE	POKRAJINA V SAUDSKI ARABII	IGRALKA ERAK				KRAJEVNA SKUPNOST		CLIWES JAMES		SOTESKA MED IDRIO IN GODOVICEM
											MAMA		KORALNI OTOK			
						OČKA								NEVARNA PADAVINA		
														NOBELJ		
						ANTIČNO IME ZA INSTANBUL										
						ITALIJANSKI IZDELOVALCI GODAL					AVSTRIJSKA DEŽELA					

Rešitvi nagradne križanke iz septembrske številke Komunitatorja sta: **timski duh in žiri**.

Ime in Priimek

Naslov

Pošta

Davčna številka

➤ **Izzrebani reševalci nagradne križanke so:**

Boris Kogej, Gorska pot 36, 5280 Idrija

Tina Kolenc, Tabor 21, 4226 Žiri

Ivan Nagode, Črni Vrh 96, 5274 Črni Vrh

Pravilne rešitve pošljite do **1. marca 2013** na naslov:

FMR - MEDIA

Arkova 43

5280 Idrija

s pripisom **"Nagradna križanka"**

Izzrebali bomo tri nagrajence, ki bodo prejeli praktične nagrade

TO SE ZGODI SAMO NA VSAKIH 824 LET

Letošnji december ima 5 sobot, 5 nedelj, 5 ponedeljkov in 12. 12. 2012

December / December 2012

TEDEN WEEK	PONEDELJEK MONDAY	TOREK TUESDAY	SREDA WEDNESDAY	ČETRTEK THURSDAY	PETEK FRIDAY	SOBOTA SATURDAY	NEDELJA SUNDAY
48						1	2
49	3	4	5	6	7	8 ^{CE}	9
50	10	11	12	13	14	15	16
51	17	18	19	20	21	22	23
52 ^{CE} / ₁	24 ^{CE} / ₃₁	25 ^{CE}	26 ^{CE}	27	28	29	30

Vesele Božične praznike
in

uspešno Novo leto

B

BRUS

TRANSPORT

BRUS d. o. o., Godovič 154, 5275 Godovič, Tel.: (05) 37 25 200, Fax: (05) 37 25 201

E-mail: info@brus.si, URL: www.brus.si